

Visie, passie en lef

Wie is de man achter het succes van Aruba?
Een openhartig gesprek met premier Mike Eman

René Zwart

Aruba is minstens zo hard door de wereldwijde crisis geraakt als Nederland, maar krabbelt wonderbaarlijk snel weer op. De economie vertoont een gezonde groei en het begrotingstekort daalt tot nul procent in 2016. Klein als het is, heeft het grote ambities. Drijvende kracht achter het succes van Aruba is minister-president Mike Eman. Hij keek het polderen af van Nederland, nu lijkt het erop dat politiek Den Haag iets van Aruba kan opsteken. Reis mee met journalist René Zwart naar Oranjestad voor een ontmoeting met een bijzondere premier die zelfs door zijn politieke tegenstanders – zij het stiekem – wordt bewonderd. En bij de Statenverkiezingen van 27 september 2013 met zijn christendemocratische Arubaanse Volkspartij 57 (!) procent van de stemmen verwierf.

René Zwart is parlementair correspondent in Den Haag voor het Antilliaans Dagblad en eindredacteur van het magazine Aruba Dushi Tera. Hij woonde ruim tien jaar in het Caribisch deel van het koninkrijk.

ISBN 9789088504686 / NUR 693

9 789088 504686 >

www.caribpublishing.com

René Zwart

Visie, passie en lef

Wie is de man achter het succes van Aruba?
Een openhartig gesprek met premier Mike Eman

Uitgever: Caribpublishing
Vormgeving: DTP-enzo.nl, Monique Klein
Omslagfoto: Marko Espinoza
Foto's: Nico van der Ven, Nelson Andrade, Anuar Habibe, ANP Photo,
Arubahuis e.a.
Drukwerk: Twigt Grafimedia

ISBN 9789088504686

NUR 693

November 2013

Copyright © René Zwart

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, e-book, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Juni 2024: heruitgave als e-boek

Alle rechten voorbehouden.

Voor Doina Eman-Neagoy, stille kracht achter een gedreven premier.

De inhoud

De droom die niet uitkwam

De verantwoording

Het voorbeeld

Het wonder

De geschiedenis

De strijd

De opbouw

Het verval

Het herstel

De kenner

De broer

Het gesprek

De campagne

De verkiezingen¹

Het nawoord

De droom die niet uitkwam

Dit boek eindigt met de glorieuze verkiezingszege van Mike Eman en zijn AVP bij de verkiezingen van 27 september 2013. De uitslag kon worden beschouwd als een aanmoediging van de kiezer niet langer te treuzelen met het nemen van maatregelen waarvan de noodzaak zich al langer aandienende, zoals de hervorming van het onbetaalbare socialevoorzieningsstelsel en het mes te zetten in een obese overheidsapparaat, zo staat in nawoord te lezen.

Bij de heruitgave van Visie, passie en lef als E-boek - elf jaar na de verschijning van de gedrukte versie - is de treurige conclusie dat van Eman's droom van Aruba een vijfsterrensamenleving te maken bitter weinig is uitgekomen. Aan visie en passie heeft het niet gelegen, maar het lef om stevig in te grijpen ontbrak, zoals hij het ook niet over zijn (te sociale) hart kon verkrijgen de vele honderden overbodige ambtenaren naar huis te sturen.

Een conflict met 'Den Haag' over de ontsporende overheidsfinanciën kon dan ook niet uitblijven. De opluchting die er in 2009 nog heerste dat er in Oranjestad iemand aan de macht was gekomen die openstond voor constructieve samenwerking werd verdrongen door toenemende zorgen. In 2014 volgde een keiharde confrontatie met toenmalig minister Ronald Plasterk over de begroting. Verongelikt ging Eman demonstratief in hongerstaking, die hij overigens al na enkele dagen opgaf.

Ook binnen de partij rommelde het. Toen de fractieleden Chris Dammers en Marisol Lopez-Tromp in de vergaderzaal van de Staten elkaar letterlijk in de haren vlogen, keek Eman weg. Lopez-Tromp voelde zich in de steek gelaten en keerde de AVP de rug toe om als onafhankelijk volksvertegenwoordiger verder te gaan. In 2016 diende de zich weinig collegiaal gedragende minister Otmar Oduber zijn ontslag in om, een jaar voor de verkiezingen, een nieuwe partij op te richten, Pueblo Orguyoso y Respeta (POR).

De neergang zette pas echt in het verkiezingsjaar 2017 in met de arrestatie van AVP's rijzende ster minister Paul Croes op verdenking

van corruptie. Eman hield hem de hand boven het hoofd: Croes mocht, zuchtend in zijn cel, minister blijven. Het kwam de partij duur te staan. Op 22 september 2017 kreeg de AVP nog wel, zij het nipt, de meeste stemmen, maar zij leverde wel 4 van de 13 zetels in. Wat het verlies extra zuur maakte was dat wegloper Oduber met zijn nieuwe partij 2 zetels in de wacht sleepte.

De MEP profiteerde met 2 zetels winst slechts beperkt van het terreinverlies van de aartsrivaal, maar dat was voldoende om met de steun van POR een coalitie te vormen. Eman kondigde een verjonging van zijn partij aan, maar bleef uiteindelijk toch de dienst uitmaken. Hoewel het kabinet Wever-Croes I weinig indruk maakte, kon de MEP fluitend de verkiezingen van 25 juni 2021 tegemoet zien. Het was opnieuw Eman die zijn concurrent de overwinning cadeau deed.

Want inmiddels was er een tweede ex-minister uit zijn kabinetten – Benny Sevinger – ook al op verdenking van corruptie opgepakt. Eman bleef vierkant achter hem staan en zette zijn vertrouwen zelfs weer op de kandidatenlijst. Sevinger maakte de verkiezingen mee vanachter de tralies. Hij kreeg voldoende voorkeursstemmen, maar dat kon niet voorkomen dat de fractie naar 7 zetels kromp. Daarmee was de neergang nog niet gestuit: de fractieleden Rycond Santos do Nascimento en Gerlien Croes stapten uit onvrede uit de partij, met medeneming van hun zetel.

Waar is het misgegaan? Het in korte tijd ontvallen van twee van Emans belangrijkste steunpilaren heeft onmiskenbaar een rol gespeeld. Op 17 januari 2016 overleed Piet Pronk, die als kabinetsdirecteur alles in het werk stelde zijn baas met beide benen op de grond te houden. Maar hij had geen grip op een clubje meelopers/profiteurs dat Eman naar de mond praatte en deed geloven in megalomane aan hun fantasie ontsproten plannen. Het overlijden op 7 augustus 2016 van Eman's mentor/coach en 'staatkundig geweten' Mito Croes had zo mogelijk een nog grotere impact.

De rol van Den Haag kan ook niet worden uitgevlakt. Zoals eerder premier van de Nederlandse Antillen Miguel Pourier in 2000 en op Curaçao in 2021 Eugene Rhuggenaath overkwam, werd ook Eman vol in de wind gezet. Den Haag heeft er geen benul van hoeveel obstructie goedwillende *minpressen* van binnenuit krijgen als zij

hervormingen willen doorvoeren. Zij moeten het opnemen tegen ‘verborgen krachten’: rijke families die vanuit de achtergrond de speelruimte van regeringen bepalen. Hun macht – die debet is aan de oneerlijke verdeling van welvaart op de eilanden – kan alleen worden doorbroken door moedige bestuurders die op voldoende rugdekking uit Nederland kunnen rekenen. Door dat niet te willen inzien, helpt Den Haag telkens weer regeringen in het zadel die zich aanzienlijk minder constructief opstellen.

Mij is wel eens gevraagd: heb je geen spijt van het boek nu het zo heel anders is afgelopen? Nee, de visie en passie van Eman blijven onverminderd uitzonderlijk voor het Koninkrijk. Alleen had het boek beter vier jaar later kunnen verschijnen, omdat er van het mislukken van zijn missie aan beide zijden van de oceaan veel te leren valt. Willen Curaçao, Aruba en Sint Maarten ooit in staat zijn hun autonome status te dragen, zijn leiders met visie, passie en heel veel lef onmisbaar.

René Zwart

Lunteren, 10 juni 2024

PS. Uiteraard heb ik Mike Eman de gelegenheid tot ‘weerwoord’ geboden. Daarvan heeft hij op een voor hem zo kenmerkende optimistische wijze gebruik gemaakt.

Lieve lezers,

In vele opzichten zie ik ‘Visie, passie en lef’ van René Zwart niet zozeer als een boek over mijn persoon, maar als een beschrijving met getuigenissen van een bijzondere periode in de geschiedenis van Aruba, waarin de wil van het volk en leiderschap samenkwamen. In de geschiedenis van Aruba zijn er diverse van deze bijzondere momenten geweest, zeer mooi aangeduid in een boek over president Kennedy na zijn dood, als ”one brief shining moment”. In een boek dat ik nu schrijf, doe ik een zoektocht naar de ziel van Aruba, de krachten die deze *brief shining moments* mogelijk maken.

Aruba heeft door de geschiedenis heen bewezen dat vastberadenheid, enthousiasme en verbondenheid ons naar ongekende hoogten kunnen brengen. Deze kwaliteiten zijn de drijvende kracht geweest achter de ontwikkeling en voorspoed van ons kleine, maar krachtige eiland. Het is die specifieke gezamenlijke energie die ons in staat heeft gesteld om doelen te bereiken die ooit alleen maar dromen waren.

De ziel van Aruba is een onbesproken convenant, een verbond uit waardering voor de schepping en een gezamenlijk gevoelde dankbaarheid om hier in verbondenheid met elkaar te kunnen leven. Dit transcendentale gevoel is altijd leidend geweest in onze geschiedenis, en het streven naar algemeen welzijn is een innerlijk gevoel van aanvaarding en plichtsbesef dat ons altijd heeft geleid.

Ik zie ‘Visie, passie en lef’ als een momentopname van een continue reis. Een reis waarin we samen reflecteren op ons verleden en onze toekomst, op zoek naar de diepere essentie van ons eiland en onze gemeenschap. Ik nodig u uit om deze reis met mij voort te zetten, om te leren van het verleden en om samen te werken aan een stralende toekomst voor ons geliefde Aruba.

Ik wil René Zwart complimenteren met de uitgave van dit werk in E-boek vorm. Het is een prachtige manier om dit belangrijke stuk geschiedenis nog toegankelijker te maken voor iedereen.

Met warme groet,
Mike Eman

De verantwoording

Dit boek is niet wat het lijkt – een boek. Het is meer een uit de hand gelopen artikel voor de krant, want dat had het moeten worden.

De wijze waarop Aruba zich opmerkelijk snel aan de crisis ontworstelt, prikkelde mijn journalistieke nieuwsgierigheid: wat doet Aruba anders dan het sterke en nog altijd rijke Nederland dat zichzelf mopperend, klagend, boze ingezonden brieven schrijvend, haatmails versturend en bovenal navelstarend alleen maar dieper in de nesten werkt? Hoe kan het dat zo'n klein eiland de voorbeeldfunctie die het moederland in de ogen van de rest van de wereld altijd had, heeft kunnen kapen? En, misschien wel de belangrijkste vraag: kan Nederland wat leren van zijn voormalige kolonie?

Maar dan moet eerst wel tot Nederland doordringen dat er op Aruba iets bijzonders gebeurt en vooral waarom het zo'n ministaatje wel lukt de uitweg uit de crisis te vinden. Het idee om een achtergrondreportage te schrijven is dan gauw geboren. Eén probleem: op Aruba gebeurt zo veel tegelijkertijd dat de tekst te lang is geworden om in een krant te passen. Vandaar een boekje waarvan de helft in beslag wordt genomen door de weergave van een serie gesprekken met de man achter het succes van Aruba, ministerpresident Mike Eman. Daaraan vooraf gaat een aantal inleidende hoofdstukken: een korte introductie van het 'wonder Aruba', een spoedcursus geschiedenis, de strijd om van 'onderhorige' een autonoom land te worden, de eerste bloeiperiode na het verkrijgen van de status aparte, de daaropvolgende neergang, het herstel, wat een kenner van Aruba en zijn premier vindt en hoe Henny Eman, de eerste minister-president van Aruba, over het werk van zijn jongere broer oordeelt. Het laatste hoofdstuk is gewijd aan de Statenverkiezingen van 27 september 2013: de voor Nederlandse begrippen uitbundige wijze van campagnevoeren, de bijzondere maatregelen om de stembusgang ordentelijk te laten verlopen en de, voor een rege-ringspartij in crisistijd, uitzonderlijke uitslag.

Een woord van dank gaat uit naar Myriam Tonk-Croes, Mito Croes,

Koos Veel, Hans Hillen en Stijn Janssen voor het kritisch meedenken, Wubbo Ockels voor het schrijven van het voorwoord, Nico van der Ven voor de (meeste) foto's, Willem Dercksen en Rob Steijger voor het redigeren, Monique Klein van DTP-enzo.nl en Elton Arends voor de vormgeving, Paul Roosenstein van Caribpublishing voor het uitgeven en Bianca Peters zonder wier tomeloze inzet dit boek er nooit zou zijn gekomen. Erkentelijk ben ik verder Mike Eman die ondanks zijn achttienurige werkdagen bereid was tussen al zijn verplichtingen door de tijd te nemen zijn verhaal te vertellen en dat op een uiterst openhartige manier heeft gedaan. Dank ook aan zijn echtgenote Doina voor de gastvrijheid, maar vooral voor het helpen inbreken in de agenda van de premier.

René Zwart

Alphen aan den Rijn, 1 november 2013

Het voorbeeld

door Wubbo Ockels

Mike Eman zag ik in 2010 voor het eerst in Delft waar ik professor duurzame technologie ben aan de TU. Op mijn kamer kwam een gedreven man vertellen over Aruba en zijn droom. De visie van duurzaam, maar dan breed inclusief sociale verbeteringen, een stabielere economie en werkgelegenheid. Ik vroeg mij af: wat moet ik hiermee? Ja, natuurlijk was ik het met hem eens. Duurzaam is zorgen voor een goede en betere toekomst. Maar Aruba... Ik kende dat hele eiland niet. Mike vertelde dat hij sinds kort minister-president was, dat hij Aruba duurzaam wilde maken en dat hij daarom de conferentie Green Aruba organiseerde. Of ik daar wilde spreken. En als extra stimulans meldde hij dat Al Gore ook zou komen.

Een van mijn allergrootste ervaringen was op 30 oktober 1985 toen ik voor het eerst de aarde vanuit de ruimte zag. Er ging een schok door mij heen. Ik was erbuiten, buiten alles dat leeft, buiten de hele geschiedenis van het ontstaan van de natuur, van de mens, buiten alles dat waarde heeft. De ruimte is niets; er is geen zuurstof om te ademen, er is geen leven, er zijn geen grondstoffen... De ruimte is leeg en levensgevaarlijk. Ik realiseerde me dat het leven op aarde wordt beschermd door een heel dun laagje blauwe lucht. De atmosfeer maakt het verschil tussen leven en dood. De aarde zie ik sindsdien als een ruimteschip waarvan de romp lucht is die ons beschermt tegen de gevaren van de ruimte. Wij zijn allemaal astronaut van ruimteschip Aarde.

Na die bijzondere ervaring moest ik me wel inzetten voor duurzaamheid. Duurzaam kan, dat weet ik. Tenminste: het kan technisch. Onze energie kunnen we uit zon en wind halen en uit biobrandstof. Afval bestaat niet meer want alles kan gerecycled worden. En als we daarnaast ook de biodiversiteit stimuleren, zijn we er. Maar er is een enorme verandering nodig om van het nu, met onze gewoontes en met al die belangen in fossiel, naar duurzaam te komen. Daar is leiderschap voor nodig met een lange adem. Daarom

was ik blij met de uitnodiging van Mike Eman. Ik zag in hem een van die mensen die de aarde nodig heeft. Mike straalde toen ik kwam met mijn leuze: Duurzaam is niet minder, maar anders en veel leuker. Duurzame fun, dat sprak hem aan. Later begreep ik waarom: Aruba profileert zichzelf als One Happy Island...

De Green Conference 2010 was een groot succes. Mikes plan ging werken. De Arubanen begrepen dat de toekomst duurzaam moet. Ik – de eerste astronaut die Aruba bezocht – werd warm ontvangen. Het bleek het begin van een langdurige, je zou bijna zeggen duurzame relatie. Want toen Mike mij in 2012 weer eens opzocht, woonde ik op de Ecolution. Het schip was op uitnodiging van de gemeente Den Haag afgemeerd in Scheveningen als icoon van duurzaamheid. Ik gaf adviezen en het beeld van Ecolution verfraaide de haven. Het sprak dus eigenlijk vanzelf dat Mike met het idee kwam om met de Ecolution naar Aruba te komen.

En zo gebeurde het. Op 5 november 2012 vertrokken wij uit Scheveningen, aangemoedigd door een groots Arubaans feest en met een jonge Arubaan aan boord: Javier St. Jago, die ik goed kende omdat hij een van de studenten van het Nuna 6 Solar Team was. Het was een ware maidentrip, de eerste oceaanoversteek van een prototype met veel innovaties, en dus ging er ook veel mis. Maar het doel en de prachtige visie van het schip hielden ons optimistisch. Bij de Canarische Eilanden begon de echte overtocht. Vijfduizend kilometer water waarbij alleen de zeilen je naar de overkant kunnen brengen. Het werd een prachtige tocht. We produceerden veel energie, eigenlijk soms te veel. We maakten twaalfhonderd liter water, bakten vijftig broden, douchten warm, kookten enzovoort. Ik heb veel met Javier over duurzaamheid gepraat, hoe leuk het kan zijn en welke kansen er lagen voor Aruba. Op 20 januari kwamen wij in de haven van Oranjestad aan. Er stonden honderden mensen op de pier. Vooraan Mike met minister Ronald Plasterk. Wat een onthaal. Javier hield een prachtig verhaal. Hij vergeleek de overtocht met alle tegenslagen, maar ook met het mooie resultaat met de weg die moet worden afgelegd naar een duurzaam Aruba. 'Het zal soms moeilijk worden maar door de doelstelling en visie ga je het volhouden en word je trots op het resultaat.' Ik was trots op Javier. De reis van de Ecolution was een succes, zij ligt nu in de Renaissance Marina. Op

borden wordt uitgelegd wat het schip allemaal kan. Toeristen staan erbij stil en lezen de tekst. Zonder uitzondering hoor je dan: *what a beautiful ship*.

Regelmatig lunchte ik met de ‘minpres’ – zoals ik hem ging noemen – op zijn werkkamer. We omhelsden elkaar dan en keken naar de Ecolution die recht voor zijn raam lag. We hadden het over toerisme en duurzaamheid, over de rol van de hotels, de cruiseschepen. En wat ik kon doen. Met een groep jonge mensen, het Green team, heb ik alle scholen van het voortgezet onderwijs bezocht. Meestal kwam ik met een elektrische auto, dat vonden ze cool. Vooral als ik ging tanken en de stekker in het stopcontact stak. Mike betrok mij bij meerdere zaken. Indrukwekkend was het bezoek van minister Frans Timmermans. Ook ik mocht een verhaal houden. Ik was lang genoeg op Aruba om ervan overtuigd te zijn dat Aruba de duurzaamheidsparel van het koninkrijk kan worden.

Bij dat bezoek van minister Timmermans zocht ik naar een gemeenschappelijke noemer van hem en Mike Eman. Het was niet zo moeilijk want het is een uitspraak die ik zeer goed kende. Namelijk die van John F. Kennedy. Na zijn uitnodiging aan het Amerikaanse publiek om een mens naar de maan te brengen zei hij over de dingen die te doen staan: *‘We do them not because they are easy, but because they are hard’*. Ik heb Mike vaak horen verwijzen naar die uitspraak

en ook Frans Timmermans citeert hem regelmatig. Zelf heb ik deze zin vaak in mijn college gebruikt. Het klopt ook zo met de uitspraak van Javier, met de moeilijkheden om de transitie naar duurzaam op Aruba op gang te krijgen. Maar de volhouder wint.

De aarde moet duurzaam worden. Wij hebben geen keuze. Er is maar één toekomst en dat is een duurzame toekomst. Duurzaam is zorgen voor een goede toekomst, een goede toekomst voor Aruba, voor de jeugd, voor de kleinkinderen. Het kan, daar ben ik van overtuigd. De mensen moeten vertrouwen krijgen. Daar zijn voorbeelden voor nodig en leiderschap, duurzaam leiderschap. Ik weet dat Mike dat wil en kan. Ik hoop dat hij de kans krijgt Aruba te maken tot een One Happy Sustainable Island, een showcase in het koninkrijk. En Mike zelf? Hij is een voorbeeld voor andere leiders. Het is daarom goed dat het verhaal van hem en Aruba, zoals in dit boek beschreven, zo veel mogelijk wordt doorverteld.

Wubbo Ockels
Oranjestad, 11 augustus 2013

Wubbo Ockels is op 18 mei 2014 overleden.

Het wonder

Als het aan de hoofdpersoon van dit boek had gelegen, was het er nooit gekomen. De bezwaren varieerden van 'Ik wil geen egodocument' via 'Geen tijd' tot en met 'Het gaat niet om mij, het gaat om Aruba'. Pas na een jaar aandringen gaf hij zijn verzet op. Om vervolgens – want als hij ergens ja tegen zegt, gaat hij er ook voor – de ene na de andere suggestie voor de titel aan te dragen. Ze hebben het geen van allen gehaald.

Aruba, daarover gaat dit boek. Om preciezer te zijn: over het 'wonder Aruba' en de man achter dat wonder, minister-president Michiel Godfried Eman (Oranjestad, 1 september 1961). Hoewel zijn eiland net als andere landen hard geraakt is door de wereldwijde crisis heeft het zich onder zijn leiding verbazingwekkend snel herpakt. Het begrotingstekort komt in 2014 in de buurt van de internationale drieprocentnorm terwijl de economie volgens berekeningen van de Centrale Bank dit en de komende jaren met drie à vier procent groeit.

Tegelijkertijd worden achterstandswijken in hoog tempo opgeknapt, gaat de koopkracht vooruit en zijn ingrijpende hervormingen doorgevoerd in het pensioen- en het zorgstelsel. Burgers en bedrijven hebben weer vertrouwen in de toekomst, buitenlandse investeerders kloppen aan de deur omdat zij in het eiland op slechts 23 kilometer voor de kust van Zuid-Amerika een ideale springplank naar nieuwe, nog wel groeiende markten zien. Ook het toerisme zit weer in de lift.

Hoe anders stond Aruba er nog maar vier jaar geleden voor. Al ver voordat de kredietcrisis zich in 2007 aandeed, was het land in een neerwaartse spiraal terechtgekomen. In de periode 2001-2009 dijde het ambtelijk apparaat uit en explodeerde de overheidsschuld. Het begrotingstekort liep op tot tegen de tien procent terwijl de koopkracht met eenzelfde percentage daalde. Onderhoud en investeringen bleven uit, een steeds groter deel van de belastingopbrengsten werd opgeslokt door ambtenarensalarissen

en renteverplichtingen. Teleurgesteld in de overheid keerden economische steunpilaren als de KLM, Carnival Cruise Lines en het Texaanse olieconcern Valero het eiland de rug toe.

Als parlementair verslaggever in Den Haag van het Antilliaans Dagblad zag ik van nabij hoe de relatie tussen de Nederlandse en Arubaanse regering tot ver onder het vriespunt daalde. Vanuit Oranjestad werd niets nagelaten om Nederland te schofferen. De achtereenvolgende kabinetten Balkenende en de Tweede Kamer werden van inmenging in interne aangelegenheden beticht zodra zij blijken gaven van hun zorg over integriteitsschendingen door het openbaar bestuur op Aruba. Intussen dreigde het eiland niet mee te werken aan de staatkundige hervorming van het land Nederlandse Antillen. De Nederlandse regering zwichtte voor deze opzichtige chantage: staatssecretaris voor Koninkrijksrelaties Ank Bijleveld stuurde tot grote woede van de Kamer een cheque van 75 miljoen gulden naar Oranjestad.

Er ging dan ook een zucht van verlichting door Den Haag bij het vernemen van de verkiezingsuitslag van 25 september 2009. Die leverde een klinkende zege op voor oppositieleider Mike Eman die met zijn Arubaanse Volkspartij AVP met twaalf van de 21 zetels de absolute meerderheid verwierf. Al heel snel maakte hij zijn opwachting bij koningin Beatrix, premier Balkenende en de Tweede Kamer om duidelijk te maken niet alleen een goede verstandhouding met het moederland na te streven maar ook een – tot wederzijds voordeel strekkende – intensieve samenwerking. Hij ontvouwde een ambitieuze agenda voor de wederopbouw van zijn door de inmiddels in volle omvang uitgebroken kredietcrisis nog dieper in het slop geraakte land.

Er waren slechts weinig mensen die in het optimistische scenario van Eman geloofden. Het voordeel van de twijfel kon hij nog wel krijgen en misschien wat aanmoedigende schouderklopjes maar voor het overige moest Aruba, tenslotte een autonoom land binnen het koninkrijk, het vooral zelf zien te rooien. En dat deed het. 'Kijk eens waar Aruba nu staat,' merkte D66-senator Thom de Graaf op 4 juni 2013 in een debat over de koninkrijksrelaties bewonderend op. De vraag dringt zich op: wat doet dat kleine eilandje van 180 vierkante kilometer en net aan 100.000 inwoners anders dan bijvoorbeeld

Nederland dat maar geen grip krijgt op zijn financieringstekort, het op gang brengen van de economie aan de burens (Duitsland) overlaat, de werkloosheid naar recordhoogte ziet oplopen en ook in mentaal en moreel opzicht in een diepe depressie verzeild is. Zouden Nederland en andere landen misschien iets kunnen opsteken van Aruba? Vast wel, want achter het miraculeuze herstel van het eiland zit een visie. Een visie op hoe een samenleving, lerend van tegenslagen en gelovend in de eigen kracht, zichzelf opnieuw kan uitvinden.

Nederland zou er een voorbeeld aan moeten nemen, vindt een Arubakenner als oud-vicepremier Laurens Jan Brinkhorst die verderop in dit boek aan het woord komt. Het is opvallend hoeveel aandacht de media in Nederland hebben voor alle (al dan niet vermeende) misstanden op Curaçao en Sint Maarten, maar de in alle opzichten opzienbarende ontwikkeling die zich op Aruba voordoet hardnekkig negeren. Hoe kortzichtig dat is blijkt uit de belangstelling waarmee Harvard University alsof het een studieobject is, volgt hoe de Arubaanse maatschappij wordt heringericht tot een sustainable, smart en happy community. En dan zijn er nog de door Sir Richard Branson opgerichte Carbon War Room en de New America Foundation die in Aruba eveneens een voorbeeld voor de wereld zien hoe een samenleving in al haar facetten duurzaam kan worden vormgegeven en die daar hun volle steun aan geven.

Andere landen zijn kennelijk nog niet toe aan een diepgaande heroriëntatie op hoe zij hun piepende en krakende maatschappelijke ordening toekomstbestendig kunnen maken. Daar is de kredietcrisis omgeslagen in een vertrouwenscrisis en regeert niet de regering maar de angst. Politieke leiders gedragen zich als in een kramp geschoten boekhouders. Hun visie reikt niet verder dan het aantal miljarden dat volgend jaar moet worden bezuinigd waarbij bezuinigen veelal wordt gedefinieerd als het verzwaren van de lasten voor de burgers en de bedrijven en het afbreken van basisvoorzieningen. Aruba heeft het anders gedaan, net als in 1986 toen het zich van de Nederlandse Antillen afscheidde en de status aparte verwierf. Het eiland heeft voor een eigen aanpak van de crisis gekozen, vertrouwend op de eerder al in de beginjaren van de status aparte getoonde veerkracht. Het heeft dat gedaan onder de aanvoering van een premier die

niet alleen heel precies voor ogen heeft hoe zijn land er in 2020 moet uitzien maar ook het lef heeft om daar, met alle passie die hij in zich heeft – en dat is veel – aan te werken. En daarvoor bij de Statenverkiezingen van 27 september 2013 met een klinkende overwinning werd beloond.

De geschiedenis

‘We zijn door de loop der geschiedenis met vier landen over twee werelddelen in één koninkrijk beland. Als de marsmannetjes komen, zouden ze het nooit opnieuw zo indelen. Het koninkrijk is het resultaat van hoe de geschiedenis gelopen is.’ Is getekend: minister Ronald Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Een wellicht grappig bedoelde maar voor de inwoners van het Caribische deel van het koninkrijk daarom niet minder pijnlijke opmerking. Het is immers niet ‘de geschiedenis’ die Nederland heeft samengebracht met de zes eilanden in de Cariben. Aruba, Bonaire, Curaçao, Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba zijn door winstgedreven ondernemers van de West-Indische Compagnie (WIC) veroverd, onderdrukt en uitgebuit. Onze voorvaders hebben de eilanden gemaakt tot wat ze nu zijn.

Maar wie in Nederland weet – of misschien raker gezegd, interesseert – dat? De aandacht die in mijn schooltijd aan de Nederlandse Antillen werd besteed, beperkte zich tot de vertoning van wat schokkerige filmbeelden van de pontjesbrug in Willemstad, begeleid door vrolijke steelbandklanken. De gemiddelde Nederlander anno 2013 weet niet veel meer van de eilanden dan dat de bewoners lui en de politici corrupt zijn, ze de belastingbetaler veel geld kosten en dat het er – dat dan wel weer – altijd mooi weer is. Zelfs Tweede Kamerleden die toch beter zouden moeten weten, schieten nogal eens een bok, bijvoorbeeld door te veronderstellen dat het Caribisch deel van het koninkrijk onder Buitenlandse Zaken valt. Een korte bijspijkerkursus kan daarom geen kwaad.

Rotstekeningen duiden erop dat de eerste bewoners zich 2500 voor Christus op Aruba hebben gevestigd: Arawakindianen die leefden van de visserij en de jacht.

Van enige ontwikkeling was eeuwenlang nauwelijks sprake. Daar kwam pas verandering in toen de Spanjaarden in 1499 eerst Curaçao en Bonaire en een paar jaar later Aruba ontdekten. Zij noemden de Benedenwindse eilanden Islas Inútiles. ‘Nutteloos’

omdat er geen goud en zilver was te vinden en klimaat en bodem niet geschikt waren voor landbouw. In 1513 deporteerden de Spanjaarden de gehele indiaanse bevolking om die elders in de Cariben in te zetten als dwangarbeiders. Aruba bleef jarenlang onbewoond totdat bewoners van het vasteland van Zuid-Amerika zich er vestigden. Na verloop van tijd keerden ook de Spanjaarden – met indianen als personeel – terug. Zij hielden zich vooral bezig met veehouderij.

In 1634 veroverde Nederland Curaçao en twee jaar later ook Bonaire en Aruba. De eilanden werden gebruikt als uitvalsbasis om de Spaanse vloot – het was midden in de Tachtigjarige Oorlog – in te nemen. De West-Indische Compagnie gebruikte Aruba voor het fokken van paarden en vooral geiten. Het eiland werd bestuurd door een commandeur. Naast WIC-soldaten bestond de bevolking uitsluitend uit indianen. Niet-indianen werden door de WIC niet tot het eiland toegelaten. De eerste Afrikaanse slaven kwamen pas na 1770 en slechts in geringe aantallen naar Aruba.

In 1806 viel het eiland in handen van de Britten die het tien jaar later weer aan Nederland teruggaven. Terwijl Curaçao het centrum voor de slavenhandel werd, bleef de Nederlandse aandacht voor Aruba minimaal. Dat veranderde toen in 1879 met de uiterst lucratieve fosfaatwinning werd begonnen. Met de winst werd de ‘Colonie Curaçao en de onderhorigen Aruba en Bonaire’ onderhouden. Kort na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog kwam er een einde aan de fosfaatwinning. De eilandbewoners waren opnieuw gedoemd in armoede te leven.

Nieuwe werkgelegenheid kwam er toen in 1920 bij San Nicolas een begin werd gemaakt met de overslag van olie en negen jaar later de raffinaderij werd geopend. Die bood op het hoogtepunt werk aan 7.000 arbeiders onder wie veel immigranten van omliggende eilanden, Suriname en Madeira. In de Tweede Wereldoorlog was de raffinaderij de voornaamste leverancier van brandstof voor de geallieerde luchtvloot. Aruba kwam daardoor onder vuur te liggen van Duitse U-boten die – overigens zonder succes – torpedoaanvallen uitvoerden om de olieproductie te saboteren. 8.000 kilometer van het bezette moederland werd ook op Aruba een verduisteringsplicht van kracht. Aruba was op nog een andere manier bij de oorlog betrokken. De jonge Arubaanse student Boy Ecury was in mei 1940 getuige van

het bombardement op Rotterdam. Hij sloot zich aan bij het verzet, pleegde aanslagen op Duitse konvoien, werd op 5 november 1944 verraden en een dag later in de duinen van de Waalsdorpervlakte gefusilleerd.

Al tijdens de oorlog had koningin Wilhelmina, in navolging van andere landen met koloniën, aangekondigd voorstander te zijn van dekolonisatie. Na de bevrijding duurde het evenwel nog negen jaar voordat het Statuut voor het koninkrijk werd getekend. Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen (waarvan Aruba deel uitmaakte) verklaarden 'uit vrije wil in het Koninkrijk der Nederlanden een nieuwe rechtsorde te aanvaarden waarin zij de eigen belangen zelfstandig behartigen en op voet van gelijkwaardigheid de gemeenschappelijke belangen verzorgen en wederkerig bijstand verlenen'.

Veel schoot Aruba er niet mee op. Als eilandgebied kreeg het weliswaar zetels in het parlement van de Nederlandse Antillen toebedeeld, maar veel invloed leverde dat niet op tegenover de dominantie van Curaçao. De zo mooi in de preambule van het Statuut verwoorde 'gelijkwaardigheid' was in elk geval ver te zoeken. Dat voedde het zelfbewustzijn van de Arubaanse bevolking en haar strijd voor zelfbeschikkingsrecht.

Na een moeizaam gevecht was op 1 januari 1986 de status aparte een feit. De prijs was hoog: Nederland stemde er alleen mee in onder de voorwaarde dat Aruba tien jaar later uit het koninkrijk zou treden. Een vorm van chantage door de oud-kolonisator die niet houdbaar bleek. In 1991 slikte Nederland zijn eis in. Op 10 oktober 2010 kwam er toch nog een einde aan de status aparte van Aruba. Op die dag kregen de eilanden Curaçao en Sint Maarten eveneens de status van 'autonoom land binnen het koninkrijk'.

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat sindsdien uit vier 'gelijkwaardige landen' die zelf verantwoordelijk zijn voor het reilen en zeilen binnen hun eigen landsgrenzen, maar daarnaast een aantal verantwoordelijkheden en taken delen. Zo zijn defensie en buitenlandse zaken 'koninkrijksaangelegenheden'. De desbetreffende (Nederlandse) ministers treden op als 'koninkrijksminister'. Een andere, veel gevoeliger liggende koninkrijksaangelegenheid is de waarborg van 'de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de

rechtszekerheid en de deugdelijkheid van het bestuur'. Dat betekent dat de rijksministerraad – de Nederlandse ministers aangevuld met een minderheid van de drie gevolmachtigde ministers van Curaçao, Aruba en Sint Maarten – de statutaire plicht heeft 'in te grijpen' als een van de landen op de genoemde terreinen tekortschiet. Formeel neemt het koninkrijk zo'n besluit, maar in de praktijk zal Nederland het initiatief moeten nemen. Het valt te betwijfelen of dat ooit gebeurt want dat zal al snel worden uitgelegd als neokolonialisme.

Nederland weet dat het nooit alleen kan ingrijpen en heeft er ook helemaal geen idee van hoe dat zou moeten. Reden waarom er in politiek Den Haag stemmen opgaan de als 'knellend' ervaren statutaire banden te vervangen door een gemenebestmodel. Dat idee komt ongetwijfeld in 2015 aan de orde als de staatkundige hervorming die in 2010 haar beslag heeft gekregen, wordt geëvalueerd. De kans dat Nederland zijn zin krijgt, is echter verwaarloosbaar klein. Ieder land heeft feitelijk een vetorecht. Het Statuut kan namelijk alleen met instemming van alle landen worden opgebroken. Het zou historisch zijn als alle vier landen het met elkaar eens zouden worden over het op de schop nemen van het Statuut. Er is altijd wel een reden om het vetorecht uit te oefenen, al was het maar om aan het thuisfront te laten zien dat men niet over zich laat lopen. Wij blijven dus – zoals regelmatig rond het Binnenhof valt te beluisteren – 'tot elkaar veroordeeld'. De vraag of we dat erg moeten vinden, wordt wellicht later in dit boek beantwoord.

De strijd

Op 1 januari 1986 ging een lang gekoesterde wens van de Arubaanse bevolking in vervulling. Op die dag werd Aruba een autonoom land in het koninkrijk, ook wel aangeduid als status aparte. Tientallen jaren van strijd waren eraan voorafgegaan, geleid door standvastige mensen met visie en gevoel voor rechtvaardigheid. De geschiedenis van Aruba's status aparte gaat terug naar het begin van de vorige eeuw toen de roep om zelfstandigheid, zelfbeschikking en zelfredzaamheid steeds luider begon te klinken. Het Arubaanse volk wilde *baas den nos mes cas* (baas in eigen huis) zijn en af van de afhankelijkheid van het koloniale bestuur dat in Willemstad zetelde.

Het eiland had geen enkele zeggenschap in wat toen nog officieel de 'Colonie Curaçao' heette. Een eigen begroting was niet aan de orde en voor elk wissel was toestemming nodig van het gezag in Willemstad. Aruba mocht weliswaar een wensenlijst indienen maar vervolgens moest het maar afwachten welke wensen gehonoreerd zouden worden. Dat waren er niet veel. De hang van het volk naar verandering werd geleid door Henny Eman, de grootvader van de huidige minister-president Mike Eman en diens broer oud-premier Henny Eman. Eman senior, een man die zijn visie op de toekomst van zijn eiland combineerde met een enorme daadkracht, maakte de bevolking bewust van haar recht op een grotere mate van zelfstandigheid.

In die tijd waren er nog geen politieke partijen maar een 'Raad van Politie' waarin de sjons (heren van goede stand) zitting hadden en dan ook nog eens met een beperkt stemrecht. Henny Eman werd in 1921 gekozen in de Raad maar liet de sjons voor wat ze waren; hij begaf zich liever onder zijn gewone medeburgers. Zijn roep om separacion en zelfbestuur won aan kracht met de door hem bewerkstelligde komst van de olieraffinaderij en aanleg van een haven. Als gevolg van de koloniale bestuursvorm profiteerde Aruba zelf echter nauwelijks van de extra inkomsten.

Eman senior organiseerde vele demonstraties om het streven naar

een aparte status kracht bij te zetten. De roep om zelfstandigheid bereikte uiteindelijk ook Nederland. Op 6 december 1942 verklaarde koningin Wilhemina vanuit Londen dat 'de koloniale verhoudingen op basis van overeenstemming en naar de eisen van de tijd hervormd zouden worden en dat er een nieuw koninkrijk zou ontstaan'. Op Aruba werd in dat jaar de eerste politieke partij opgericht. De Partido di Pueblo Arubano (de Arubaanse Volkspartij, kortweg AVP) zag het als haar belangrijkste taak het verzet tegen de bemoeizucht meer structuur te geven. Loskomen van Curaçao en rechtstreekse banden met Nederland, dat was de inzet van de op christendemocratische grondbeginselen gestoelde partij.

Zijn passie voor een geëmancipeerd Aruba bracht AVP-voorman Eman senior over op zijn kinderen. In 1941 deed zijn pas afgestudeerde zoon Cornelis 'Shon A' Eman zijn intrede in de politiek. Samen met Aristide Wever vormde hij een pact om de wens van het Arubaanse volk te verwezenlijken. Toen na de Tweede Wereldoorlog wereldwijd een dekolonisatieproces op gang kwam, begon men zich ook op Aruba meer en meer te roeren. De roep om zelfstandigheid was overigens niet gericht tegen Nederland. De band met het koningshuis was (en is) immers op het eiland zo mogelijk nog sterker dan in het moederland. Aruba wilde uit onder het juk van het bestuur in Willemstad dat Curaçao bevoordeelde en nauwelijks oog had voor de belangen van de andere eilanden. Om aan het verlangen van de bevolking tegemoet te komen, werden door Henny Eman, zijn zoon Shon A en Aristide Wever rond de jaarwisseling van 1947/1948 de handtekeningen verzameld van 2.147 Arubanen (allen mannen, vrouwen hadden nog geen stemrecht) om deze met een petitie aan koningin Wilhelmina aan te bieden. Dit gebeurde in een tijd dat de meeste huishoudens op Aruba nog o.geen stroom hadden en er geen televisie of radiostations waren. De notariële akte om de namen van de ondertekenaars vast te leggen, werd dan ook bij het schijnsel van een olielamp opgesteld.

Met de petitie reisde Shon A Eman, samen met Juancho Irausquin en Dokter Da Costa Gomez van Curaçao, naar Nederland. De petitie werd in januari 1948 aan de Ronde Tafel Conferentie in Den Haag aangeboden maar werd in februari afgewezen. De delegatie keerde onverrichter zake terug, maar Eman junior gaf niet op. Hij bleef

achter in Nederland. Op 18 maart 1948 bood hij de petitie met de 2.147 handtekeningen wederom aan aan de deelnemers van de Ronde Tafel Conferentie, ditmaal vergezeld van een motie. Met een vurig pleidooi slaagde Shon A erin om Nederland, Suriname en Curaçao ervan te overtuigen dat Aruba recht had op een eigen plaats in het koninkrijk. Hij benadrukte dat de goede band met Nederland wat Aruba betreft gehandhaafd zou blijven. De historische motie van 18 maart, een datum die als een rode draad door de geschiedenis van de status aparte loopt, legde het fundament onder de bestuurlijke zelfbeschikking van Aruba. Zonder hoofdelijke stemming werd de motie-Eman aanvaard. Aruba vierde feest. De vele bijeenkomsten, demonstraties en het verzamelen van handtekeningen waren niet tevergeefs geweest. Toch zou het nog tot 1986 duren voordat Aruba eindelijk zijn felbegeerde status aparte kreeg. Eerst werd nog, in 1954, het land Nederlandse Antillen opgericht waarvan Aruba als een van de zes eilandgebieden deel uitmaakte. Het betekende een stapje vooruit maar de Curaçaose overheersing bleef knellen. Nieuwjaarsdag 1986 werd dan ook gevierd als een bevrijding.

Shon A Eman maakte het niet mee. Na een intensieve verkiezingscampagne overleed hij in 1967, slechts 51 jaar oud, aan een hartinfarct, elf dagen nadat zijn nieuwe regering was geïnstalleerd. Zijn dood was een zware slag voor de politiek in het algemeen en voor de AVP in het bijzonder. Het verkrijgen van de status aparte bleef echter onverminderd het ultieme doel van de partij.

In 1971 deed de jonge, begeesterde politicus Gilberto François 'Betico' Croes een vergeefse gooi naar het leiderschap van de AVP. Croes richtte daarop de Movimiento Electoral di Pueblo (MEP) op. Aanvankelijk wilde de partij van de zes tot de Nederlandse Antillen behorende eilanden een federatie maken, maar vanaf 1977 werd afgekoerst op de totale onafhankelijkheid van Aruba.

Voor de oudste zoon van Shon A Eman, de al even politiek bewuste Jan Hendrik Albert 'Henny' Eman die op dat moment in Nederland rechten studeerde, was dit niet acceptabel. Hij keerde onmiddellijk terug om actief aan de politiek deel te nemen. Aruba moest in zijn ogen behoed worden voor onafhankelijkheid. De MEP bleef bij haar standpunt: Aruba moest en zou het koninkrijk

vaarwel zeggen. De AVP waar vele jaren eerder de beweging voor de status aparte was begonnen, bond de strijd aan met de MEP. Toen de AVP in 1982 in de centrale regering in Willemstad zitting nam, greep zij haar kans om in het regeerakkoord vastgelegd te krijgen dat de coalitiegenoten de Arubaanse strijd om meer zelfstandigheid zouden steunen. De Arubaanse staatsrechtexpert Mito Croes vormde een werkgroep waarin vertegenwoordigers van alle eilanden zitting namen. De werkgroep stelde het document op dat als uitgangspunt werd gebruikt bij de Ronde Tafel Conferentie van 1983 voor het vervullen van de grote wens van het volk, de status aparte. Als datum werd bepaald: 1 januari 1986. Nederland verbond er wel de eis aan dat Aruba in 1996 volledig onafhankelijk zou worden en dus uit het koninkrijk zou treden. De MEP was tevreden want Aruba zou na tien jaar onafhankelijk worden. En ook de AVP kon met deze uitkomst leven. Henny Eman stemde in met de Nederlandse voorwaarde met het vaste voornemen in de tussenliggende tijd alles in het werk te stellen om de afgedwongen onafhankelijkheid af te wenden, de status aparte voort te laten bestaan en deel te blijven uitmaken van het koninkrijk. En zo is het ook gegaan.

De status aparte werd realiteit in 1986. De basis was veertig jaar daarvoor gelegd op 18 maart 1948 toen een vastberaden Shon A Eman zijn motie aangenomen zag worden tijdens de Ronde Tafel Conferentie in Den Haag. Een besluit dat grote gevolgen heeft gehad voor de gehele bevolking van Aruba. Het is daarom dat deze datum door MEP-leider Betico Croes tot nationale feestdag werd uitgeroepen als erkenning voor de vasthoudendheid van Henny en Shon A Eman en de 2.147 ondertekenaars van de petitie. Dia di Himno y Bandera werd voor het eerst in 1976 gevierd met de eigen blauwgele vlag en het volkslied Aruba Dushi Tera van Padu Lampe en Rudy Wever.

Tien jaar later beloonden de kiezers Croes voor zijn inzet om het laatste Haagse verzet tegen de Arubaanse autonomie te breken: de MEP won de eerste Statenverkiezingen van het nieuwe land. Omdat de AVP echter een coalitie vormde met drie splinterpartijen was het Henny Eman junior die in de vroege ochtenduren van 1 januari 1986 als eerste minister-president van Aruba aantrad. De bevolking zag een lang gekoesterde wens – baas in eigen land – in vervulling gaan. Toch was het een dag die werd overheerst door

verdriet. Luttele uren voor het ingaan van de status aparte kreeg Betico Croes een autoongeluk. Hij raakte in coma en stierf een jaar later. Dat zowel de MEP als de AVP hun leider en voorvechter van het zelfbeschikkingsrecht op een veel te jonge leeftijd verloren, heeft de partijen niet dichter tot elkaar gebracht, zoals uit de volgende hoofdstukken blijkt.

De opbouw

Op 1 januari 1986 om 00.00 uur werd Aruba een zelfstandig land binnen het koninkrijk. Dat wil zeggen: een grote mate van zelfbestuur maar wel met de aan het Statuut voor het koninkrijk ontleende zekerheid dat de koninkrijksregering (lees: Nederland) verantwoordelijk bleef voor defensie en buitenlandse zaken en ook de plicht hield op te treden als het nieuwe land de mensenrechten zou veronachtzamen. Den Haag had ingestemd met de status aparte onder de voorwaarde dat Aruba na tien jaar uit het koninkrijk zou treden.

Kort nadat Aruba zich aan het juk van het regeringscentrum in Willemstad had ontworsteld en de felbegeerde status aparte had verworven, maakte ik kennis met het kersverse land. Voor mijn werk moest ik naar Curaçao. Als je dan toch ver moet reizen is het wel zo praktisch er meteen een vakantie aan vast te plakken. Maar omdat Curaçao ook toen al slecht aangeschreven stond in Nederland viel de keuze op het slechts twintig vliegminuten verder gelegen Aruba. Zon, zee en kilometerslange sneeuw witte stranden stonden garant voor een aangenaam verblijf, lachten de reisgidsen mij toe. Na een paar dagen in het drukke en chaotische Willemstad was de rust van Oranjestad inderdaad weldadig.

Zoals het land zelf stond het toerisme in de kinderschoenen met niet meer dan een handjevol hotels. Na Manchebo Beach hield het wel zo'n beetje op. Files op de L.G. Smith Boulevard waren een nog onbekend fenomeen, evenals shopping malls, aanbieders van timesharingappartementen en runners die proberen je een restaurant binnen te praten. Op dat moment moet Henny Eman, de eerste minister-president van Aruba en zoon en kleinzoon van de grote voorvechters van de status aparte, al bedacht hebben hoe hij het eiland voor de ondergang zou behoeden. Want het land Aruba stond er op zijn geboortedag, 1 januari 1986, beroerd voor. Na jarenlang stiefmoederlijk bedeed te zijn – de subsidie uit Nederland werd afgeroomd door de hoge kosten van het bepaald niet efficiënte

bestuursapparaat in Willemstad, dat bovendien mede gefinancierd werd met een deel van de Arubaanse belastingopbrengsten – kreeg Aruba bij het uittreden uit het Antilliaanse staatsverband bij wijze van afscheidscadeau een forse schuld mee. Of dat wel helemaal fair was, valt achteraf te betwisten. Groot is in elk geval het contrast met Curaçao dat in 2010 de status van land verwierf en ter gelegenheid daarvan 1,7 miljard euro uit Den Haag ontving om de door aanhoudend wanbestuur ontstane schulden weg te poetsen, maar dat terzijde. Tot overmaat van ramp had Exxon in 1985 besloten de Lago-raffinaderij in San Nicolas te sluiten. Die klap kwam hard aan, de olie-industrie was goed voor een derde van de overheidsinkomsten. De economie kromp met 18 procent, de werkloosheid liep op tot tegen de 30 procent.

Het medeleven uit Nederland (CDA-prominent en Arubakenner Hans Hillen spreekt altijd van ‘de koude schouder aan de Noordzee’) met de Arubaanse bevolking stak schril af bij de inzamelingsactie die in 1953 in het Caribisch deel van het koninkrijk was gehouden om hulpgoederen voor de slachtoffers van de Zeeuwse watersnoodramp te bekostigen. Eman presenteerde het rapport ‘Op eigen benen’ en voegde de daad bij het woord. Hij besloot de ruim voorradige natuurlijke rijkdommen van het eiland te ontginnen: Zon, zee, strand en de ongeëvenaarde gastvrijheid van de Arubaan. De focus werd gelegd op de ontwikkeling van kwaliteitstoerisme. Zijn kabinet zette hoog in door projectontwikkelaars met overheidsgaranties over te halen in hoog tempo luxe hotels te bouwen. Gerenommeerde ketens werden verleid de exploitatie op zich te nemen door hen een jarenlange tax holiday in het vooruitzicht te stellen. In amper drie jaar tijd verdubbelde het aantal hotelkamers naar ruim 4.500 om uiteindelijk door te groeien tot de huidige 8.000.

De economie groeide spectaculair en toeristen – vooral uit de Verenigde Staten waar de winters bitterkoud kunnen zijn – stroomden toe. Iedereen op Aruba pikte zijn graantje mee. De middenstand, de taxibranche, de horeca; ze groeiden als kool. In enkele jaren tijd kwamen er op het eiland maar liefst 10.000 banen bij. Om aan de vraag naar personeel te voldoen, werden arbeidskrachten uit omliggende landen gehaald.

Intussen moest er ook nog een land uit de grond worden

gestamp: van ministeries met een bijbehorend ambtelijk apparaat, een centrale bank, een eigen munt, een openbaar ministerie, een universiteit... Aruba deed het gewoon. Voor de man die het jonge land met zijn gedurfde visie uit het moeras had getrokken, was het dan ook een enorme teleurstelling dat hij na de verkiezingen van 1989 ondanks een zetel winst zijn karwei niet kon voortzetten omdat de MEP een coalitie aanging met enkele kleinere partijen. Het kabinet van premier Nelson Oduber profiteerde volop van de door zijn voorganger in gang gezette ontwikkeling van het kwaliteitstoerisme. Het ene luxe hotel na het andere opende de deuren. Aruba ontwikkelde zich razendsnel tot een van de meest welvarende naties van de Cariben met een goed gespekte overheidskas. Wel was er nog altijd de reële dreiging het koninkrijk per 1996 te moeten verlaten.

Bij de verkiezingen van 1993 zag Eman zijn inzet voor het behoud van de koninkrijksbanden met een zetel winst beloond. Maar opnieuw bleef hij aan de kant staan. Als oppositieleider wist Henny Eman niettemin een voor de toekomst van het land cruciaal succes te boeken. Hij slaagde erin eerst de MEP en daarna Nederland ervan te overtuigen dat het een onzalige gedachte was Aruba te dwingen uit het koninkrijk te stappen. In 1991 ging Den Haag overstag met als nieuwe voorwaarde dat Nederland zijn financiële bijdrage aan samenwerkingsprogramma's zou afbouwen (terwijl de geldkraan richting Willemstad wel wagenwijd open bleef staan).

De band met het koninkrijk was weliswaar gered, maar Eman moest wel lijdzaam toezien dat ondanks de groeiende stroom toeristen het met de overheidsfinanciën de verkeerde kant uit ging. Dat kwam zijn politieke rivaal Oduber zelfs nog op een waarschuwing van ministerpresident Ruud Lubbers te staan, maar veel indruk maakte de schrobbering niet. Aruba liet zich niet door Den Haag de wet voorschrijven, was het adagium van het kabinet-Oduber II, dat in 1994 struikelde over interne conflicten.

Bij de daaropvolgende verkiezingen boekte de AVP weer een zetel winst terwijl de MEP er eentje verloor. Het is overdreven te stellen dat het kabinet-Eman II helemaal opnieuw kon beginnen maar de urgentie om snel orde op zaken te stellen was groot. Prioriteit nummer 1 kreeg de sanering van de overheidsfinanciën. De verdenking dat coalitiegenoot OLA zich schuldig maakte aan

vriendjespolitiek leidde tot vervroegde verkiezingen in 1997 en de komst van kabinet-Eman III dat zich genoodzaakt zag het accent nog nadrukkelijker te leggen op hervormingen en bezuinigingen.

De voortzetting van de coalitie met de OLA bleek geen gelukkige. Partijleider en minister Glenbert Croes – zoon van de illustere Betico – bleek betrokken bij dubieuze projecten. Ook met zijn voor een minister niet gebruikelijke privéhandel en -wandel bracht hij Eman in grote verlegenheid. Politieke opposenten voedden bovendien het gerucht dat de premier zich schuldig zou hebben gemaakt aan corruptie in de zogeheten Fondo Desaroyo Nobo-zaak die betrekking had op de aanbesteding van projecten in San Nicolas.

Dat alles kwam de AVP bij de verkiezingen van 2001 op een grote nederlaag te staan. De partij zakte van tien naar zes zetels. De MEP kreeg met twaalf van de 21 zetels de absolute meerderheid waarmee de partij glorieus terugkeerde in de regering.

Henny Eman had al voor de verkiezingen besloten de politiek vaarwel te zeggen, maar zijn succesvolle politieke carrière kreeg voor hem persoonlijk nog een vervelend staartje. Het nieuwe kabinet-Oduber zette het Openbaar Ministerie – zo bleek later uit correspondentie – onder druk hem strafrechtelijk te vervolgen. Zes jaar later, in 2008, werd de oud-premier echter van alle blaam gezuiverd. Het OM tekende aanvankelijk nog wel hoger beroep aan tegen de vrijspraak maar trok dat uiteindelijk ook weer in. Dat betekende eerherstel voor de eerste premier van het land Aruba dankzij wiens visie en daadkracht Aruba tot een van de geliefdste vakantiebestemmingen in de Cariben is uitgegroeid.

Hij had, terwijl het land nog in de steigers stond, de moed om risico's te nemen. Een aantal projecten pakte inderdaad faliekant verkeerd uit, maar de gevolgen daarvan vielen in het niet bij het succes van zijn beleid. Eman had daarmee het solide fundament gelegd waarop Aruba kon voortbouwen aan een goede toekomst.

Het verval

Henny Eman liet bij zijn vertrek eind 2001 een kant-en-klaar hervormingsprogramma achter plus een bezuinigingsagenda om de overheidsuitgaven in het gareel te houden. Maar met beide werd door het kabinet-Oduber III weinig gedaan. In plaats daarvan dijde het overheidsapparaat in de daaropvolgende jaren met 30 procent uit terwijl de kwaliteit van de dienstverlening achteruit holde. Ook buiten de politiek was er slecht nieuws. In 2005 verdween de Amerikaanse studente Natalee Holloway spoorloos na een avondje stappen in Oranjestad. De officieel nooit opgeloste affaire veroorzaakte onder aanvoering van het hetzerige Fox News een ware mediahype in de Verenigde Staten met grote negatieve gevolgen voor het toerisme.

Oduber was na de verkiezingen van 2005, die hem opnieuw een absolute meerderheid hadden bezorgd, inmiddels aan zijn vierde regeerperiode begonnen. Het zou niet zijn mooiste worden. Omdat de van dikke credit cards voorziene Amerikanen wegbleven, daalden ook de inkomsten voor de overheid. Het kabinet probeerde de gaten in eerste instantie te dichten door het aangaan van leningen waardoor de overheidsschuld explodeerde. Bedroeg deze in 2001 nog 1,2 miljard gulden, begin 2007 was die al opgelopen tot ruim twee miljard. Om de last van het veel te grote overheidsapparaat te kunnen dragen, zocht de regering haar toevlucht tot het verhogen van bestaande en het invoeren van nieuwe belastingen voor zowel de burgers als het bedrijfsleven. Vooral de introductie van de belasting op bedrijfsomzetten (BBO) raakte de samenleving hard. Uit de kas van overheidsvennootschappen, waaronder de nutsbedrijven, werden door de regering honderden miljoenen guldens aan dividendafdrachten opgeëist. Tegelijkertijd werd er nauwelijks nog iets gedaan aan het onderhoud van wijken, scholen, wegen en andere voorzieningen. Geïnvesteed werd er al helemaal niet meer, ook niet door het bedrijfsleven. Dat zag ook nog eens de investeringsaftrek geschrapt worden. Dringend noodzakelijke

hervormingen zoals van het te dure pensioenstelsel voor ambtenaren en de ziektekostenverzekering werden niet ter hand genomen. Het eiland ging zienderogen achteruit en steeds meer inwoners – vooral ouderen die afhankelijk waren van AOV – werden door de alsmear stijgende kosten van levensonderhoud (in 2009 bedroeg de inflatie tegen de tien procent) onder de armoedegrens geduwd. Ook de relatie met Nederland verslechterde. Bewindslieden bleven demonstratief weg bij overleggen als er Nederlandse ministers aan deelnamen. Den Haag werd onmiddellijk van neokolonialisme beschuldigd als er in de Tweede Kamer zorgen werden geuit over de financieel precaire situatie van het land.

Op 25 september 2009 maakten de kiezers een einde aan het tijdperk- Oduber. De MEP raakte drie van haar elf zetels kwijt. De AVP verwierf de absolute meerderheid. De partij maakte een sprong van acht naar twaalf zetels. Op 30 oktober beëdigde gouverneur Fredis Refunjol het kabinet-Mike Eman en kon de balans worden opgemaakt. De koopkracht van de burger was in die periode met 10 procent gedaald. Het begrotingstekort was opgelopen tot 9,4 procent van het bruto binnenlands product. Van elke gulden die de overheid ontving, ging 70 cent op aan rente en personeelskosten. Het ambtenarenpensioenfonds stond op omrollen, de AOV-reserves waren uitgeput en het ziektekostenstelsel was op sterven na dood. Met de economie ging het niet veel beter. Bedrijven en winkels zuchtten onder de lastenverhogingen en de dalende koopkracht. De winkelstraat Caya Grandi, eens de trots van Oranjestad, maar door gebrek aan onderhoud en klanten in verval geraakt, symboliseerde de neergang van het eens zo welvarende eiland. Cruciale partners van de toeristische sector, de kurk waarop de economie dreef, zoals KLM en Carnival Cruise Lines hadden het eiland de rug toegekeerd. Een conflict met de exploitant van de raffinaderij in San Nicolas – goed voor 12 procent van het bruto binnenlands product – had ertoe geleid dat de directie het besluit nam de productie te beëindigen.

Alsof dat alles nog niet genoeg was bracht een onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Nederlandse ministerie van Justitie een groot aantal misstanden aan het licht. In het 338 pagina's tellende rapport haalden de onderzoekers tal van voorbeelden uit de praktijk aan

die er op duiden dat MEP-bewindslieden uit de kabinetten-Oduber III en IV het bij aanbestedingen, het verlenen van vergunningen en het aannemen van personeel niet zo nauw hadden genomen met de regels. Het rapport sprak over 'schendingen van de wet- en regelgeving of handelingen die daarmee op gespannen voet stonden'. Aan de controlerende organen zoals de Rekenkamer en de Accountantsdienst heeft het niet gelegen. Die hadden herhaaldelijk aan de bel getrokken. Maar, zo voegden de onderzoekers eraan toe, 'zowel bestuurders als Statenleden hebben vervolgens nauwelijks stappen gezet om de problemen aan te pakken'. Op de eerste werkdag van premier Mike Eman was Aruba terug bij af waar het zich ook in 1986 bevond toen zijn broer Henny voor de bijna onmogelijke taak stond zijn land uit het dal te sleuren. Met één saillant verschil: dit keer was niet alleen Aruba, maar de hele wereld in crisis.

Het herstel

Niet alleen vijfsterrenhotels voor de toeristen maar ook een vijfsterrensamenleving voor de burgers. Met vijfsterrenonderwijs, vijfsterrengezondheidszorg, vijfsterrenouderenvoorzieningen, vijfsterrenwoonwijken... Met die ambitie ging het kabinet van Mike Eman na de beëdiging op 30 oktober 2009 aan de slag. De grootste verkiezingszege in haar 57-jarig bestaan had de AVP de absolute meerderheid in de Staten bezorgd. Onder aanvoering van de nieuwe leider Mike Eman was de partij na de pijnlijke terugval in 2001 naar zes zetels via acht zetels in 2005 naar twaalf (van de 21) zetels krachtig teruggekomen. Drie factoren verklaarden de eclatante stembuszege van 25 september 2009:

1. Niet partijgebonden Arubanen maakten zich grote zorgen over het om zich heen grijpende verval van het eens zo trotse eiland.
2. Het charisma van de lijsttrekker.
3. In de oppositie had de AVP-fractie zich de vier jaar ervoor – geheel in afwijking van de Caribische politieke cultuur van polarisatie – niet beperkt tot blindelings tegen te stemmen op alles wat de regering voorstelde maar (niet gehonoreerde) tot in detail uitgewerkte en doorgerekende voorstellen gedaan om het tij te keren.

Dit laatste was maar goed ook. De overheid was in het najaar van 2009 zo goed als failliet en had ruzie met alles en iedereen, van vakbonden en de grootste werkgever van het eiland (Valero) tot en met Nederland. En verzwakt als het land was, kreeg het ook nog eens harde klappen van de wereldwijde crisis te incasseren.

Het kabinet van Mike Eman kon zich dan ook niet de gebruikelijke honderd dagen veroorloven om zich in te werken. Dankzij het voorwerk dat vanuit de oppositiebanken was gedaan, kon het meteen een begin maken met de uitvoering van zijn agenda: het terugwinnen van het vertrouwen in de overheid en tegelijkertijd de ergste schade repareren, vervolgens structurele ombuigingen en

hervormingen doorvoeren en ten slotte de wederopbouw. Een groot voordeel in het licht van de nijpende situatie was dat er geen waterige compromissen hoefden te worden gesloten met een coalitiepartner. Het verkiezingsprogramma kon eenvoudig – zonder tijdrovende onderhandelingen – worden omgevormd tot regeerprogramma, en verkiezingsbeloftes tot beleidsvoornemens. Die laatste werden op hun beurt in een ongekend hoog tempo vertaald in daden.

Om de aanslag die in de jaren ervoor op de koopkracht (-10 procent!) was gedaan te verlichten, werd de BBO (belasting op bedrijfsomzetten, enigszins te vergelijken met de btw in Nederland) gehalveerd. Voor de meest kwetsbare groepen die rond de armoedegrens leefden, werd een reparatietoeslag ingevoerd. Gezinnen met een klein inkomen en schoolgaande kinderen kregen 'schoolgeld' en de algemene ouderdomsvoorziening AOV werd geïndividualiseerd. Door de nutsbedrijven niet langer als melkkoe te gebruiken en versneld te investeren in efficiëntere generatoren konden de tarieven voor water en elektriciteit worden verlaagd. Parel van het sociale beleid was de invoering van een collectief pensioen zodat gepensioneerden niet langer rond hoeven te komen van een zeer bescheiden AOV-uitkering. De riantie pensioenregeling voor ambtenaren werd versoerd, een maatregel die hoognoodzakelijk was om het stelsel overeind te houden. Al even urgent was het onder handen nemen van het ziektekostensysteem waarvan de fondsen vrijwel uitgeput waren.

Naast het verlagen van de BBO werden in de belastingsfeer nog een aantal ingrijpende maatregelen genomen. Zonder enige discussie werd de aftrek van hypotheekrente afgetopt. De invoerrechten op duurzame goederen (zoals energiezuinige apparatuur, zonnepanelen en elektrische auto's) werd verlaagd. Op diensten in de toeristische sector (hotels maar ook autoverhuurders, aanbieders van excursies en dergelijke) werd een heffing geïntroduceerd als bijdrage voor het gebruik van publieke voorzieningen (onder andere infrastructuur).

Gerichte maatregelen om de door de crisis opnieuw ingezette daling van het toerisme een halt toe te roepen, sloegen aan. De toeristenorganisatie ATA werd verzelfstandigd zodat deze een slagvaardiger marketingbeleid kon voeren. Belangrijke partners voor de aanvoer van toeristen zoals de KLM en Carnival Cruise

Lines werden overtuigd Aruba weer in hun routenet op te nemen. Andere maatregelen om de economie te stimuleren bestonden uit de herintroductie van de investeringsaftrek, het verlagen van de tarieven in de vrije zone en het creëren van speciale belastingzones. Veel energie werd gestoken in de heropening van de raffinaderij die in 2009 de activiteiten had gestaakt vanwege een conflict met het kabinet-Oduber IV. Eman c.s. slaagden erin Valero tot hervatting van de productie te bewegen. Het was dan ook een grote tegenslag dat het bedrijf in 2012 vanwege ontwikkelingen op de internationale oliemarkt toch weer besloot de raffinage stil te leggen en zich te beperken tot overslag. Alle inspanningen van de regering ten spijt lukte het niet een koper te vinden, al zijn gesprekken met gegadigden nog altijd gaande. De gevolgen van de sluiting voor de economie en met name ook voor de werkgelegenheid konden worden beperkt dankzij Bo Aruba.

Bo Aruba (Jouw Aruba) is de naam van een veelomvattend investeringsprogramma dat bedoeld is om de enorme achterstand in het onderhoud van de centra van Oranjestad en San Nicolas, de wijken, de infrastructuur, publieke voorzieningen (van ziekenhuis tot sportaccommodaties), natuurgebieden en monumenten weg te werken. Bo Aruba gaat om veel meer dan stenen en asfalt. Het programma moet ook de sociale cohesie terugbrengen. Vandaar dat veel aandacht wordt besteed aan het inrichten van ontmoetingsplekken en het vergroten van de betrokkenheid van burgers bij hun directe woonomgeving. Zo worden werkloze jongeren aangemoedigd mee te helpen bij het schilderen van woningen in hun wijk en het schoonmaken van speelvelden. Voor jongeren die geen werk hebben en ook niet naar school gaan, is een sociaal vormingsprogramma ontwikkeld waarvoor nauw wordt samengewerkt met de (Nederlandse) marinierskazerne op Aruba.

Een verrassend onderdeel van Bo Aruba is de tramlijn die vlak voor kerst 2012 in gebruik is genomen. De komst van de tram illustreert treffend dat achter elk op zichzelf staand project meerdere bedoelingen schuilgaan. De tram verbindt de terminal waar de grote cruiseschepen aankomen met het einde van de Caya Grandi, de in verval geraakte hoofdwinkelstraat van Oranjestad. De verpaupering werd ingezet met de bouw van luxueuze shopping malls tussen de

haven en de binnenstad. De meeste cruisepassagiers deden daar hun inkopen en bespaarden zich zo een wandeling in de brandende zon naar 'Mainstreet'.

Onderdeel van Bo Aruba was de Caya Grandi in oude luister te herstellen. Ondernemers toonden zich bereid te investeren in hun slecht onderhouden en soms al dichtgetimmerde panden als de regering ervoor zou zorgen dat de toeristen terugkeerden. Een busdienst was onvoldoende om de winkeliers over de streep te trekken; die zou immers door een volgende regering zomaar weer opgeheven kunnen worden. De oplossing werd gevonden in een tramlijn die minstens dertig jaar zou blijven om de investering te kunnen rechtvaardigen. Een tram betekende tevens een extra attractie voor de toeristen die er graag mee op de foto gaan, want zeg nou zelf: een tram in de Cariben...

Voor rederijen is de komst van de tram, zo is inmiddels gebleken, een reden om extra cruises met in totaal 140.000 passagiers naar Aruba uit te voeren. Tegelijkertijd met het aanleggen van de rails zijn de Caya Grandi en de aangrenzende pleinen van sierbeplanting voorzien, palmbomen, zitjes, fonteinen enzovoort. Winkeliers knapten hun panden op, nieuwe winkels werden geopend en lokale investeerders hebben aangekondigd er in 2014 een stadshotel voor zakenreizigers te openen. De Arubanen zelf profiteren volop mee. Zij hebben hun stijlvolle *grand old lady* terug die veranderd is in een lommerrijke winkel- en wandelpromenade waar auto's niet meer zijn toegestaan. De tram maakt namelijk deel uit van een breder mobiliteitsplan om een einde te maken aan het eeuwig vastzittende verkeer in de nauwe straten van het centrum. Bezoekers die met de auto komen, kunnen die nu bij het begin- of het eindpunt van de tramlijn parkeren om zich vervolgens (gratis) naar de plek te laten brengen waar zij werken of willen winkelen. Geheel in lijn met de ambitie van het kabinet om vanaf 2020 uitsluitend hernieuwbare energie te gebruiken, rijden de trams op met groene energie geladen batterijen. Bijkomend voordeel: het stadsbeeld wordt niet ontsierd door bovenleidingen.

Voor Bo Aruba is 1,2 miljard Arubaanse gulden uitgetrokken. Het beslag op de overheidskas is echter niet meer dan een fractie van dat bedrag. Veel van de projecten worden in de vorm van public-private

partnerships uitgevoerd. Daarmee is meteen goed onderhoud (niet de sterkste kant van overheden in de Cariben) voor de lange termijn verzekerd.

Bo Aruba heeft de economie flink aangejaagd. Kredietbeoordelaar Standard & Poor's concludeerde in juni 2013 dat het investeringsbeleid van het kabinet-Eman de negatieve impact van de sluiting van de raffinaderij al weer volledig heeft gecompenseerd. Het bureau bevestigde tevens de prognoses van de Centrale Bank dat de Arubaanse economie in 2013 en komende jaren met drie tot vier procent zal groeien. Hoofddoel van Bo Aruba is van het eiland een vijfsterrensamenleving te maken, een *happy community* waarin welvaart en welzijn in balans zijn. Voor het verhogen van de welvaart (en de overheidsinkomsten) had de regering eenvoudigweg kunnen volstaan met het aantrekken van meer luxe hotels. In het hoogseizoen (van december tot maart) is er nauwelijks een hotelkamer vrij. Projectontwikkelaars staan, crisis of geen crisis, in de rij om er nog wat resorts bij te bouwen. Ze krijgen allemaal nul op het rekest. Uitbreiding van de huidige achtduizend hotelkamers zou een nog grotere belasting op de voorzieningen leggen, de openbare ruimte voor de inwoners verder beperken en vooral ongeschoold werk scheppen dat niet aansluit bij het niveau van de lokaal beschikbare arbeidskrachten. Het in aanbouw zijnde Ritz Carlton, dat eind 2013 de deuren opent, is dan ook het laatste grote hotel dat erbij komt.

In plaats van meer en nog meer hotelkamers heeft het kabinet ingezet op het concept Gateway Aruba waarbij het eiland zich positioneert als hub tussen het economisch kwakkelende Europa en groeiemarkten in Latijns-Amerika. Het eiland is niet alleen vanwege zijn geografisch gunstige ligging een geschikt tussenstation, het biedt als onderdeel van het koninkrijk rechtszekerheid en een stabiele democratie, het beschikt over een uitstekende infrastructuur met een mede door Schiphol gemanagede luchthaven van waaruit het achterland snel bereikbaar is, een goed geoutilleerde zeehaven, state-of-the-art telecommunicatievoorzieningen, een uitgebreide zakelijke dienstverleningssector en last but not least een hoog opgeleide viertalige beroepsbevolking die bovendien vertrouwd is met zowel de Europese als de Latijnse handelscultuur.

In mei vond in Oranjestad de lancering van het concept Gateway Aruba plaats. Ruim zeshonderd ondernemers uit Nederland, andere EU-landen, Latijns-Amerika en de Cariben ontmoetten elkaar tijdens ‘Europe meets the Americas’. Inmiddels zijn er als uitvloeisel van deze conferentie zo’n vijftien samenwerkingsovereenkomsten of intentieverklaringen ondertekend tussen potentiële handelspartners die Aruba gaan benutten als bruggenhoofd. Zij volgen daarmee het voorbeeld van TNO dat in 2010 een vestiging opende. Het gerenommeerde onderzoeksinstituut gebruikt Aruba als *living lab* door een ‘slimme wijk’ te ontwikkelen waar wordt geëxperimenteerd met de nieuwste technologieën op het gebied van duurzame energie. De wijk is tegelijkertijd een showcase waarmee TNO inmiddels de eerste opdrachten uit de regio en Zuid-Amerika heeft weten binnen te slepen.

TNO is tevens een van de partners die Aruba helpen bij het terugdringen van het gebruik van (dure en vervuilende) fossiele brandstoffen. Nu al wordt voor 20 procent van de energiebehoefte voorzien door het windmolenpark. Een tweede park en het overkappen van het parkeerterrein met zonnecollectoren bij het vliegveld (staan de auto’s meteen in de schaduw) moet dat percentage in 2014 naar 50 procent tillen. In 2020, zo is het streven, moet heel Aruba volledig op hernieuwbare energie draaien. Een ambitie die door Sir Richard Branson en de door hem opgerichte Carbon War Room is omarmd. Hij ziet in Aruba een proeftuin én een voorbeeld voor de rest van de wereld om fossiele brandstoffen uit te bannen.

Het aangaan van dit soort strategische partnerschappen is een bewuste keuze van premier Eman. Voor het hervormen van de samenleving naar een happy community waarin welvaart en welzijn in evenwicht zijn, wordt samengewerkt met onder meer de aan de Carbon War Room gelieerde denktank New America Foundation, de beroemde Harvard University en experts uit Nederland. Want de relatie met het moederland is al kort na het aantreden van het kabinet-Eman hersteld. Het pleidooi van de Arubaanse premier om samen op zoek te gaan naar de meerwaarde van het koninkrijk – of zoals hij het zegt: ‘winwinsituaties’ – is in politiek Den Haag in goede aarde gevallen. Dat resulteerde in oktober 2011 tot de ondertekening

door toenmalig minister Piet Hein Donner van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van een samenwerkingsprotocol waarin Nederland en Aruba hebben afgesproken elkaars sterke kanten beter te benutten, onder meer door samen op te trekken bij handelsmissies. Zijn opvolger Liesbeth Spies kreeg vanwege de voortijdige val van het kabinet-Rutte I geen kans uitvoering te geven aan het protocol, maar huidig minister Ronald Plasterk heeft beterschap beloofd.

Opmerkelijk genoeg hebben de ombuigingen en hervormingen die de afgelopen jaren zijn doorgevoerd nooit tot zelfs maar het begin van sociale onrust geleid. Dat is ongetwijfeld te danken aan het feit dat het kabinet-Eman ook de relatie met de sociale partners heeft hersteld. In de zogeheten sociale dialoog, de Arubaanse variant van het polderoverleg, worden met werkgevers en vakbonden afspraken gemaakt over te nemen maatregelen die ingrijpend maar ook noodzakelijk zijn om de overheidsfinanciën structureel op orde te krijgen. Terwijl de EU-lidstaten worstelen met de drieprocentnorm voor begrotingstekorten werkt Aruba er naartoe de begroting in 2016 structureel sluitend te hebben. Sterker nog, er is wetgeving in voorbereiding om te voorkomen dat toekomstige regeringen nieuwe schulden maken.

De keuze die het kabinet bij zijn start heeft gemaakt voor een meersporenbeleid – niet alleen bezuinigen op overheidsuitgaven en hervormen, maar ook het weer op gang brengen van de lokale economie – blijkt zijn vruchten af te werpen. De koopkracht is gerepareerd en de inflatie beteugeld, de socialevoorzieningenstelsels zijn weer toekomstbestendig, het toerisme heeft de weg omhoog teruggevonden en de economie groeit, ondanks de sluiting van de raffinaderij, dit en komende jaren met om en nabij de drie procent; een groot deel van het achterstallig onderhoud is weggewerkt, het begrotingstekort is gereduceerd van bijna tien procent in 2010 naar rond de drie procent in 2014 en burgers en bedrijven hebben weer vertrouwen in de toekomst. Het is indrukwekkend dat een kabinet van zeven ministers met de beperkingen van een klein land dit alles – en nog veel meer, want dit overzicht is verre van compleet – in één regeerperiode voor elkaar heeft gekregen. Het heeft zichzelf bovendien letterlijk en figuurlijk niet gespaard: als een van de eerste beleidsdaden zetten de bewindslieden het mes in hun

eigen pensioenregeling. Met terugwerkende kracht werd een einde gemaakt aan het stapelen van pensioenen door politici die zowel parlementariër als minister zijn geweest. Ook werd de leeftijd waarop het pensioen wordt uitgekeerd opgetrokken van 45 naar 60 jaar. 'Als wij van de bevolking en bedrijven offers vragen in het belang van het land moeten wij onszelf als bestuurders niet ontzien,' hield premier Eman zijn collega's voor.

De kenner

Iemand die de bestuurlijke ontwikkelingen op Aruba op de voet volgt, is prof. mr. Laurens Jan Brinkhorst. Gezien zijn achtergrond als hoogleraar internationaal en Europees recht, voormalig vicepremier, minister van onder meer Economische Zaken, Tweede Kamerlid, Europarlementariër en EU-ambassadeur in Tokio, is hij bij uitstek geschikt om te toetsen of wat Aruba doet echt zo bijzonder is als het lijkt. Om die reden zoek ik de nog altijd bezige zeventiger op in zijn kantoor, op een paar stappen van het Tweede Kamergebouw.

D66-prominent Brinkhorst is zich in 2008 voor Aruba gaan interesseren. Hij gaf een lezing op buureiland Curaçao waarvan in de lokale media verslag werd gedaan. Mike Eman, toen nog AVP-Statensfractie-leider in de oppositie, las het en nam contact met hem op. Brinkhorst: 'Eman zei: "Als ik de volgende premier word, moeten wij eens praten over de relatie Aruba-Nederland-Europa." Nadat hij een jaar later de verkiezingen won, hebben wij elkaar opnieuw gesproken en gezegd: wat kunnen wij voor elkaar betekenen? Ik heb het een en ander meegemaakt in het leven, internationale verhoudingen zijn mijn huiswerk geworden. Voor Mike Eman ben ik een soort oliemannetje, ik denk met hem mee en leg contacten. Ik doe dat vanuit een onafhankelijke positie. Ik hoef hem niet naar de mond te praten, daar heb ik geen enkel belang bij. Ik vind hem de moeite waard. Hij wil wat, hij heeft visie en werkt daar met een enorme inzet aan. Dat is wat je weinig meer tegenkomt in de politiek.'

En: 'Mike Eman heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om de relatie met Nederland te verbeteren. Hij heeft er voortdurend op gewezen dat het koninkrijk betekenis heeft als de meerwaarde wordt erkend en er aan beide zijden bereidheid is van elkaar te leren en elkaar te versterken. In het begin was hij misschien een roepende in de woestijn, maar als ik nu met politici in Den Haag spreek, merk ik dat zijn boodschap steeds meer gehoor vindt. Premier Eman doet het anders dan anderen: hij komt niet naar Den Haag om zijn hand op te houden, maar om te praten over hoe wij door samenwerking beter

in staat zijn economische kansen te benutten. Met zijn dynamische aanpak heeft hij in Nederland veel krediet verworven. Ik denk dat de oogsttijd is aangebroken.

Als het om de koninkrijksbanden gaat, kijkt Nederland te veel naar het verleden en te weinig naar de toekomst. En daardoor worden kansen gemist. Nederland heeft tot op de dag van vandaag meer moeite met de verhouding tot de vroegere koloniën dan andersom. Het dekolonisatieproces is niet erg goed verlopen. Wij hebben er bijna vijftig jaar over gedaan om te erkennen dat 17 augustus 1945 vanuit Indonesië gezien de dag van de bevrijding was, het begin van de onafhankelijkheid. Wij zijn een gevecht om West-Irian aangegaan dat we wel moesten verliezen. Suriname hebben wij met heel veel pijn en moeite tot de onafhankelijkheid geforceerd terwijl een groot deel van de bevolking het daar niet mee eens was. De Antillen hebben we altijd als een gevaarloos kind gezien maar toen dat kind naar zelfstandigheid begon toe te groeien, vonden we dat maar raar en vooral lastig.' Aruba zette door en verwierf in 1986 de status aparte. 'Aruba gaf het signaal: wij willen af van de oude koloniale relatie want wij kunnen ons alleen maar ontwikkelen en volwassen worden als wij ons onafhankelijk kunnen gedragen. De beide Emans – ik moet hier ook broer Henny van huidig minister-president Mike Eman bij betrekken – hebben op een bijzondere manier leiding gegeven aan dat proces. De trots van de bevolking op de eigen positie als land binnen het koninkrijk hebben zij weten te realiseren zonder anti-Nederlands te worden. En dat terwijl er vanuit Nederland toch vaak vernederende opmerkingen worden gemaakt. Je kunt van de Tweede Kamer niet zeggen dat er een heel erg positieve houding is ten opzichte van het gezamenlijke verleden. Die houding is onderdeel van het naar binnen gericht denken van Nederland.'

Voor Aruba is de status aparte enorm positief uitgepakt, stelt Brinkhorst met bewondering vast. Welvaart en welzijn hebben een grote vlucht genomen en het zelfbewustzijn ontwikkelde zich zelfs zo sterk dat Nederland ervan kon worden overtuigd de voorwaarde te laten vallen dat Aruba in 1996 het koninkrijk zou verlaten. 'Wij kunnen van elkaar leren en elkaar versterken. Het kabinet van Mike Eman zit op het goede spoor dat het koninkrijk uit meer bestaat dan alleen de historische band en ook in het hier en nu meerwaarde

heeft; en dat sprake is van een win-winsituatie. Aruba ziet hoe aan de ene kant de crisis in Europa toeslaat en aan de andere kant hoe landen in Latijns-Amerika zich ontwikkelen om zich vervolgens aan te bieden als draaischijf tussen de beide continenten. Iedereen wil dat natuurlijk zijn, de kunst is om je unieke aspecten naar voren te brengen. Dat doet Aruba door zich te positioneren als plek waar bedrijven uit Europa en Zuid-Amerika elkaar kunnen ontmoeten.

Het Nederlandse bedrijfsleven zou niet alleen veel meer gebruik kunnen maken van de geografisch gunstige ligging van Aruba, maar ook van de klimatologische omstandigheden. Duurzame energie is de toekomst. Op Aruba heb je altijd zon en wind. Daarom heeft TNO er een vestiging geopend die zeer succesvol functioneert. Op Aruba wordt een *smart community* gebouwd, een living lab waar nieuwe technologieën worden getest, en dat tegelijkertijd als etalage dienstdoet om de landen in de regio te laten zien wat TNO en Aruba te bieden hebben. De mensen van TNO maken daarbij dankbaar gebruik van de contacten die Aruba in Latijns-Amerika heeft en de kennis van de cultuur.

Nederland kan veel leren van Aruba, bijvoorbeeld op het vlak van economische diplomatie richting de zich snel ontwikkelende landen in Latijns-Amerika. Op school leren wij niet hoe je zaken moet doen in een voor Nederland vreemde cultuur. Dat leer je door je open te stellen voor het andere, maar daar zijn wij Nederlanders niet zo sterk in. Wij zijn geneigd te zeggen: Lieve-Heer, dank u wel dat ik beter ben dan mijn buurman. En dan onze directheid... Eerlijkheid wordt misschien wel gewaardeerd, maar hoffelijkheid, geciviliseerd optreden, begrip opbrengen voor de ander... dat zijn voorwaarden voor succesvolle economische diplomatie. Met de houding '*I am Dutch, so I can be blunt*' maak je geen vrienden. Arubanen hebben wel gevoel voor de culturele dimensie. Als een Nederlandse ondernemer iets wil verkopen in Colombia of Brazilië heeft hij aanzienlijk meer kans op succes als hij een Arubaan meeneemt. De multinationals zullen Aruba misschien niet nodig hebben, maar voor het midden- en kleinbedrijf heeft het absoluut een toegevoegde waarde als het zich laat faciliteren door Aruba.

Ik sta ervan te kijken wat er allemaal de laatste jaren gebeurt op Aruba. Niet alleen qua projecten, het is vooral de mindset die is

veranderd. Er is ambitie, men ziet kansen en wil daar ook iets mee doen. Wie niet sterk is, moet slim zijn. Slim is de aanpak van Aruba zeker. Er wordt kennis van buiten gehaald, destijds om het toerisme te ontwikkelen, daarna om de luchthaven te managen en nu om duurzaam te worden. De knowhow die zo wordt verkregen, wordt tot een nieuwe economische pijler ontwikkeld: het naar andere landen in de regio exporteren van de opgedane expertise.'

Brinkhorst staat achter de wens van Aruba om op de luchthaven Reina Beatrix de *preclearance*-service die daar nu al voor de VS bestaat uit te breiden naar Europa. De Schengengrens komt dan als het ware in Oranjestad te liggen. 'Dat is belangrijk voor het verder uitbouwen van de gatewayfunctie. Het is vreemd dat dit er al wel is voor vluchten van Aruba naar de Verenigde Staten die daar bij aankomst als een binnenlandse vlucht kunnen worden afgehandeld. Maar passagiers die uit Aruba op Schiphol arriveren, worden behandeld alsof ze uit de gevangenis zijn ontsnapt. Dat is raar, wekt ergernis en is een vorm van belediging. Dat past niet bij de nieuwe volwassen verhoudingen. Als je de Schengengrens verlegt naar Aruba is dat niet alleen in het voordeel van het eiland maar ook van de KLM, Schiphol en het Nederlandse bedrijfsleven. Wij zitten in één koninkrijk dus mag Aruba erop rekenen dat Nederland zijn volle medewerking verleent.'

Laurens Jan Brinkhorst is blij dat de kiezers premier Mike Eman een tweede regeertermijn hebben gegund: 'Wat hij met Aruba wil bereiken, kan niet in vier jaar. Dat is een acht- of waarschijnlijk zelfs twaalfjarig project. Van Aruba wordt een parel gemaakt, een plek waar je wilt zijn. Het is bewonderenswaardig hoe hij leiding geeft aan dat proces. Wat mij ook in hem bevalt, is dat hij een pragmatisch politicus is die niet verder springt dan zijn polsstok lang is. Hij weet dat hij nooit zo groot kan worden als Obama en daar doet hij het ook niet voor. Of hij een goede premier voor Nederland zou zijn? Dat zou ik wel denken, ja.'

De broer

Jan Hendrik Albert 'Henny' Eman (1948) is een blij mens. Nadat hij lijdzaam heeft moeten toezien hoeveel van wat hij als eerste ministerpresident van Aruba had opgebouwd tussen 2001 en 2009 weer verloren dreigde te gaan, overheerst de opluchting dat het eiland zich nu zo positief ontwikkelt. 'Natuurlijk ging het mij aan het hart wat er onder de vorige regering gebeurde. Ik had één geruststelling: mijn jongste broer is niet blijven stilzitten in de oppositie. Op zichzelf kon hij vanuit de oppositie weinig veranderen want er werd door de MEPregering toch niet naar hem geluisterd, al waren zijn ideeën nog zo goed. Mike heeft echter allerlei plannen gemaakt voor het moment dat de AVP in de regering zou terugkomen. Hij heeft ook veel geïnvesteerd in de relaties met de regio, met Nederland, de Verenigde Staten en allerlei maatschappelijke geledingen op Aruba zelf, zoals vakbonden en werkgevers. Nooit heeft iemand zich zo goed voorbereid op het regeren als hij. Dat verklaart waarom zijn kabinet al op dag één kon beginnen met het herstelwerk.'

Ik tref Henny Eman in het Cas di Partido, de dag nadat de partijen hun kandidatenlijsten voor de Statenverkiezingen van 27 september 2013 hebben ingeleverd. Een groot spektakel want de kandidaten proberen zo veel mogelijk aanhangers mee te krijgen. Op het partijkantoor van de AVP zit de stemming er 24 uur later goed in: maar liefst 3.000 in de partijkleur groen geklede AVP-sympathisanten waren in parade naar het inschrijvingsbureau gekomen. 'Er is een rage rond Mike ontstaan. Hij brengt zo veel enthousiasme teweeg bij de mensen. En niet alleen bij de harde kern. Je merkt als je de wijken ingaat dat op het hele eiland de positieve stemming terug is. Dat komt door het beleid maar zeker ook door hoe Mike als mens is. Hij is heel sociaal, hij is erg betrokken bij het volk. Het is een oprechte betrokkenheid, beslist geen komedie om stemmen te trekken. Hij is anders dan ik. Hij is echt een sociaal mens, ik ben helemaal niet zo sociaal.'

Henny Eman is al op jonge leeftijd naar Nederland gegaan om in Leiden rechten te studeren. Na de vroege dood van zijn vader in 1967 moest hij bijdragen aan het levensonderhoud van zijn moeder en broers en zussen. Hij exploiteerde met succes een aantal studentencafés in Leiden, waaronder het roemruchte Keizertje, en begon met vrienden onder de naam Emco een kleine zeefdrukkerij. 'Ik had het goed naar mijn zin in Nederland. Ook al had het leven van de familie altijd in het teken van de politiek gestaan, ik had geen enkele aandrang om toen al politiek actief te zijn. Maar in 1977 veranderde er iets. Na het overlijden van mijn vader was er in de partij een tweestrijd ontstaan tussen de ouderen en een groep jongeren onder aanvoering van Betico Croes. Na een hoop juridisch gedoe trokken de ouderen aan het langste eind. Betico besloot zich met zijn groep af te scheiden en als MEP verder te gaan. Er was geen sprake van een richtingenstrijd. Mijn grootvader heeft de AVP opgericht uit het gevoel dat de Arubaanse bevolking, zoals dat vroeger heette, baas in eigen huis moest kunnen zijn. Vandaar de strijd voor een aparte status. In de beginjaren van de MEP was de staatkundige structuur niet echt een issue. De partij pleitte voor een federatie van de eilanden en wat later sprak men zich uit voor de status aparte. Er was op dat punt aanvankelijk dus geen enkele zorg voor de AVP. Maar in 1973 veranderde de MEP van koers en werd ingezet op onafhankelijkheid. In 1977 wilde Betico dat dit via een quasireferendum door de bevolking zou worden bevestigd. Ik was ervan overtuigd dat onafhankelijkheid niet in het belang van Aruba was. Eerst heb ik nog geprobeerd de MEP zover te krijgen dat bij het referendum een derde optie, die van de status aparte, zou worden opgenomen, maar dat wilden ze niet. Zij voerden aan dat Nederland tegen een aparte status was. Dat vond ik een slecht argument. Ik vond dat Nederland niets te zeggen had over waar de bevolking van Aruba zich wel of niet over zou uitspreken. Dat was voor mij reden om terug te keren naar Aruba en de politiek in te gaan.'

Van de AVP was op dat moment, tien jaar na het overlijden van Eman senior, niet veel over. In 1978 werd Henny als de nieuwe leider aangewezen. 'Wij hebben toen het programma Nationaal Front gelanceerd. Wij stelden daarin dat stap één was dat er op Aruba eensgezindheid moest komen over de staatkundige structuur. Stap

twee was tot een akkoord zien te geraken met alle partijen van de Nederlandse Antillen om vervolgens naar Nederland te gaan met de boodschap: de Nederlandse Antillen en Aruba hebben besloten dat Aruba een aparte status moet krijgen. Het was onze overtuiging dat als Aruba eensgezind voor een status aparte zou kiezen, dat ook zou worden gerealiseerd.’

Het plan sloeg aan. De AVP keerde na de verkiezingen van 1979 met vier zetels terug in de Eilandsraad en ging in 1982 deel uitmaken van de centrale regering van de Nederlandse Antillen. ‘Bij de coalitievorming is met de andere partijen afgesproken dat zij ons streven naar een aparte status ondersteunden. Er is onder leiding van Mito Croes, die minister van Staatkundige Structuur was, een werkgroep gevormd die het voorstel verder heeft uitgewerkt. Dat is in de Ronde Tafel Conferentie van 1983 aanvaard.’

Dat gebeurde overigens zonder dat op Aruba de door Eman bepleite eensgezindheid was bereikt. ‘Die is er nooit gekomen. De MEP bleef vasthouden aan onafhankelijkheid. Maar we konden met elkaar optrekken omdat wij op een gegeven moment hebben gezegd: goed, geen gezeur, laten we de status aparte zien als een overgangsfase naar onafhankelijkheid. Nederland, dat bang was dat na Aruba de andere eilanden ook een aparte status zouden eisen, kon ons scenario eveneens accepteren. Betico blij en ik ook blij. Ik omdat wij tien jaar de tijd kregen om die onafhankelijkheid uit de hoofden te praten. Ik was er redelijk zeker van dat ons dat wel zou lukken.’

Op 1 januari 1986 werd Henny Eman de eerste minister-president van het land Aruba. ‘Alles moest worden opgebouwd, er was weinig. Maar het ergste was dat wij in een diepe economische crisis waren beland. De raffinaderij was kort daarvoor gesloten, de werkloosheid liep enorm op en de mensen waren echt wanhopig. Het toenmalige eilandbestuur van de MEP had weinig ondernomen om de economie te stimuleren. Verder dan een paar plannen voor tuinbouw en veehouderij was het niet gekomen. De MEP wilde zelfs mensen voor wie geen werk was naar Nederland sturen... Voordat wij als regering aantraden, hadden wij al een nationaal reddingsplan opgesteld. Op basis van studies die we hadden laten doen, kwamen wij tot de conclusie dat de toekomst van Aruba gezocht moest worden in de ontwikkeling van een service-economie waarvan toerisme

de kern zou vormen, maar dat er daarnaast ook andere sectoren zoals financiële diensten en telecommunicatie moesten worden opgebouwd. Door onder meer te werken met overheidsgaranties hebben wij in korte tijd internationale en bijna alle Arubaanse investeerders zo ver gekregen dat ze gingen investeren.'

De eerste geïnteresseerde die zich aandiende was het gerenommeerde hotelconcern Hyatt. 'De komst naar Aruba van een hotel van het niveau Hyatt leidde de ommekeer in. Het was een voorbeeld dat vele anderen deed volgen. Het werd gedaan in de vorm van een naamloze vennootschap waarin Hyatt zelf voor een kwart participeerde, de bouwer voor een kwart, Aruba voor een kwart en de financier voor een kwart. Dat wij Hyatt konden binnenhalen vormde meteen het bewijs hoe waardevol het was deel uit te maken van het koninkrijk en hoe slecht het zou zijn om vast te houden aan de onafhankelijkheid. De gesprekken over de financiering vonden plaats in Japan, in de Nederlandse ambassade in Tokio. Het doorgaan van het project hing af van het vertrouwen dat de financiers zouden hebben in Aruba. De Nederlandse ambassadeur heeft de groep uitgelegd hoe het koninkrijk in elkaar zit. Hij verklaarde dat het binnen de constellatie van het koninkrijk moeilijk denkbaar was dat het land Aruba failliet zou gaan. Dat gaf voor de financiers de doorslag. Het is een goed voorbeeld dat het koninkrijksverband waardevol is. Het gaat ons niet, zoals ten onrechte vaak wordt gedacht, om het geld. Dat is niet het goede motief om bij het koninkrijk te willen horen.

Bij de status aparte is destijds op ons initiatief afgesproken dat de steun uit Den Haag stapsgewijs zou worden afgebouwd. Dat was op grond van ons principe om financieel niet afhankelijk te willen zijn van Nederland. Met de ontwikkeling van een service-economie rond het toerisme hebben wij laten zien dat wij ons heel goed zelf kunnen bedruipen. De betekenis van het koninkrijk moet je in andere waarden zoeken zoals de rol van die ambassadeur in Tokio. Mike heeft dat de afgelopen jaren perfect duidelijk gemaakt. Het koninkrijk heeft voor elk van de landen meerwaarde als je gebruikmaakt van elkaars sterke kanten.'

Terwijl het toerisme in de tweede helft van de jaren tachtig een enorme vlucht nam, de werkloosheid naar nul daalde (er moest

zelfs personeel vanuit de regio worden gehaald) en de welvaart steeg, werd Eman junior na de verkiezingen van 1989 naar de oppositiebankjes verwezen om in 1994 als premier terug te keren. ‘Wij waren de verkiezingen ingegaan met een sociaal plan. Er was wel veel welvaart naar Aruba gekomen, maar de verdeling was niet goed. De lagere inkomensgroepen profiteerden er nauwelijks van. Wij hebben dat sociaal plan bijna letterlijk uitgevoerd. We hebben de pensioenen verdubbeld en een algemene ziektekostenverzekering ingevoerd. Van de onderstand die tot dan een gunst was, hebben wij een recht gemaakt. Wij hebben ook een studiefinanciering geïntroduceerd die studenten in staat stelde om voor studies die niet op Aruba werden aangeboden naar het buitenland te gaan. Voor de verkiezingen van 2001 heb ik besloten te stoppen. Ik had bereikt wat ik wilde bereiken toen ik in 1977 de politiek in was gegaan: de status aparte, het opbouwen van het land en een sociaal zekerheidsstelsel. Ik vond het tijd voor een nieuwe generatie.’

De partij wees Tico Croes aan als de nieuwe leider. ‘Het is nooit overwogen dat Mike mij zou opvolgen. Het was juist de bedoeling dat de familie de politiek zou verlaten om zich eindelijk eens een beetje te concentreren op het eigen welzijn. Ruim van tevoren is met grote unanimité besloten dat Tico de partij zou gaan leiden. Een intelligente en goed voorbereide kandidaat die bovendien zou worden bijgestaan door de zeer ervaren Watty Vos. Maar die stierf plotseling. Toen hebben ze mij gevraagd om terug te komen, maar dat leek mij niet wenselijk. Vervolgens hebben ze Mike benaderd. Na wat wikken en wegen voelde hij er wel wat voor en als familie hebben wij gezegd: oké, dit was niet onze bedoeling maar wij kunnen de partij niet laten vallen. Mike ging als nummer drie op de lijst. Niet met de ambitie de leider te worden, laat staan minister-president. Hij deed het gewoon om de partij te helpen.’

De verkiezingen verliepen voor de AVP desastreus. Henny’s jongste broer bleek weliswaar een stemmentrekker, maar de partij incasseerde met slechts zes zetels een zware nederlaag. Voor Tico Croes reden zijn ontslag in te dienen en Mike Eman als fractieleider naar voren te schuiven. ‘Er was bij mij geen enkele twijfel dat hij het ver zou schoppen. Dat hij in 2009 minister-president is geworden, zie ik als een natuurlijke voortzetting van wat in de familie al generaties

gaande is. Mijn grootvader, aan wie wij het allemaal te danken hebben, is ermee begonnen zich in te zetten voor de verbetering van de levensomstandigheden van de Arubanen. Onze vader was niet anders. Als je in zo'n omgeving opgroeit zit de politiek er van nature in. Mike heeft het meer dan wij allemaal. Hij wordt echt gedreven door de drang om onze bevolking in haar geheel op een veel hoger peil te brengen en de Arubaanse toekomst zeker te stellen. Hij doet dat op een heel positieve manier, intelligent en creatief gebruikmakend van de mogelijkheden en middelen die bij deze tijd horen.

Hij heeft meteen al in het begin drie dingen voor elkaar gekregen waarvan niemand voor mogelijk had gehouden dat het hem zo snel zou lukken. Hij wist de raffinaderij weer geopend te krijgen en haalde Carnival Cruise Lines en de KLM terug. Vooral dat laatste was van grote betekenis. Het ging om veel meer dan vliegtuigstoelen. De symbolische waarde van de KLM is wereldwijd zo ontzettend groot. Na acht jaar waarin alles achteruitging, waren er opeens weer successen te vieren. Dat gaf een boost aan de stemming op het eiland. Men zag dat er weer een regering zat die zich in dienst stelt van het algemeen belang. Mike heeft het geloof in eigen kunnen bij de bevolking helemaal teruggebracht. Dat mensen als Al Gore en Joe Kennedy naar Aruba komen, dat het eiland wereldnieuws is door het groene beleid, dat maakt een hoop positieve energie los in de samenleving. Er gebeuren hier op het eiland dingen die je amper kunt begrijpen. Er is rond de persoon van Mike een enorm enthousiasme ontstaan, het heeft veel weg van een rage.

Hij heeft een enorme kracht om zaken te realiseren. Ik weet niet waar hij de energie vandaan haalt, maar hij gaat dag en nacht door. Hij dreigt zichzelf te overwerken. Met nog veertig dagen voor de verkiezingen kunnen we niet tegen hem zeggen: ga jij maar eens een weekje rust nemen. Maar na de verkiezingen moeten wij het er eens serieus over hebben dat wat hij van zichzelf vergt niet vol te houden is.' Hielp Mike broer Henny in het verleden bij diens campagnes, nu is dat andersom. 'Maar verder dan dat gaat het niet. Als minister-president heeft Mike mij niet nodig. Hij heeft genoeg in huis om het zelf te kunnen. Hij heeft een visie op de toekomst van Aruba die bij deze tijd hoort. Natuurlijk gebeurt het wel eens dat hij een besluit

moet nemen en dan even met mij belt hoe ik ertegenaan kijk. Hij is een heel andere premier dan ik was, maar qua visie zitten wij op één lijn. Hij heeft hetzelfde doel als ik en onze vader en grootvader hadden: het leven op Aruba beter maken.'

Het gesprek

Het is zaterdag 25 mei, half acht in de morgen. Oranjestad begint te ontwaken. De uitbaters van de souvenirstalletjes pakken hun typisch Arubaanse – made in China – koopwaar uit in afwachting van de duizenden passagiers die zich nu nog aan boord van de cruiseschepen tegoed doen aan een calorierijk ontbijt. De tram wordt in gereedheid gebracht om hen naar de luxe winkels in de in oude luister herstelde Caya Grandi te brengen. Het is weekend, dus de gebruikelijke file op de L.G. Smith Boulevard heeft ook vrij. Ruim op tijd arriveer ik bij het Bestuurskantoor met uitzicht op de jachthaven en de onwaarschijnlijk azuurblauwe zee daarachter. Tot mijn verbazing staan voor de deur tientallen mensen te wachten. Kennelijk is zaterdag een gewone werkdag voor de ambtenaren...

‘Nee,’ verheldert de bewaker. ‘Dat zijn mensen die een afspraak willen met onze minpres. Onze minpres houdt elke zaterdagmorgen spreekuur voor mensen die met een probleem zitten, overal tevergeefs hebben aangeklopt, en nu hun hoop op hem hebben gevestigd.’ Het is een van de vele voorbeelden die ik deze week zal tegenkomen die kenmerkend zijn voor ‘minpres’ Mike Eman. Als de architect van het nieuwe Aruba bouwt hij steen voor steen aan een samenleving waarin welvaart in dienst van het welzijn van iedereen staat en niemand tussen wal en schip mag vallen. Kortom, het ideaalbeeld dat iedere politicus zijn kiezers – oprecht, dan wel uit electoraal opportunisme – voorspiegelt. Met dit verschil: Eman is hard op weg de droom werkelijkheid te laten worden. Hoogste tijd dus voor een persoonlijke kennismaking.

Laten wij bij het begin beginnen. Uit wat voor een nest komt u?

‘Mijn vader was net als zijn vader totaal toegewijd aan de publieke zaak. Daar werd hij dag in, dag uit door in beslag genomen. Politiek was zijn werk en dat deed hij met een enorme gedrevenheid. Het was zijn leven. Mijn moeder was heel erg moeder, een gewone

huisvrouw die op haar beurt volledig toegewijd was aan haar kinderen en aan het overeind houden van het huishouden. Mijn broers, zussen en ik, als de jongste van acht, hebben onze vader altijd als een gewone vader ervaren, vooral omdat wij, vermoed ik terugkijkend, niet anders wisten. Maar voor mijn moeder waren de consequenties dat mijn vader geen baan als anderen had het zwaarst. Dat heeft ongetwijfeld meegespeeld toen zij mij later afraadde de politiek in te gaan. De actieve betrokkenheid bij de publieke zaak is bij mijn grootvader ontstaan toen Aruba een haven wilde en duidelijk werd dat Aruba daar zelf niet over kon en mocht beslissen. Daardoor groeide het besef dat men politieke macht moest proberen te krijgen. Uit dat gevoel is de strijd begonnen voor een politieke constellatie waarin Aruba niet langer afhankelijk zou zijn van Curaçao, maar direct kon onderhandelen met Nederland. Daarbij heeft, zeker bij mijn grootvader, nooit de gedachte gespeeld van afscheiden van Nederland. Wel wilde hij af van de invloed van een aantal koloniale organisaties die niet vanuit Den Haag maar vanuit Willemstad de dienst uitmaakten. De wil om de bestuurlijke verhoudingen te veranderen zodat Aruba zijn eigen potentieel inhoud kon geven, heeft mijn vader met de paplepel ingegoten gekregen. Op 23-jarige leeftijd werd hij door zijn vader voor een Ronde Tafel Conferentie naar Den Haag gestuurd met een motie om een afzonderlijke status voor Aruba te claimen. Hij was advocaat en kon met zijn juridische achtergrond beter met die knappe professoren van de Nederlandse delegatie onderhandelen, zo redeneerde mijn grootvader. Die was meer een man van het volk dan een strateeg. Hij leefde naar zijn overtuiging dat een politicus een dienaar van het volk is. Hij vatte dat letterlijk op, vanaf het opstaan 's ochtends vroeg tot het naar bed gaan 's avonds laat. De politiek bepaalde het gezinsleven waarin mijn vader is opgegroeid en dat was bij ons thuis niet anders.'

Waar kwamen de Emans vandaan?

'Die zijn in het begin van de achttiende eeuw vanuit Nederland via Curaçao op Aruba terechtgekomen. Al heel snel zijn er twee takken ontstaan. De ene zat in het zakenleven, de handel en het bankwezen. De andere richtte zich op de publieke zaak. Dat was de tak van mijn grootvader. Omdat mijn familie niet voor de

business heeft gekozen, hadden wij het thuis niet al te uitbundig. Wij woonden in een bescheiden huurwoning. Het werd er ook niet beter op, want mijn vader dacht van alles wat wij hadden dat hij dat moest delen met mensen die nog minder hadden. Dus als iemand zijn waterrekening niet kon betalen, sprong hij bij en moesten wij ook maar met wat minder genoegen nemen. Mijn moeder had met de realiteit te leven dat ze het weinige dat zij voor het huishouden had vaak moest delen. Zij moet verschrikkelijk veel van mijn vader hebben gehouden. Zij kwam uit Suriname en was niet in zo'n cultuur opgegroeid. Maar ik heb haar nooit horen klagen. Totdat ik zelf de politiek wilde ingaan. Zij dacht dat ik te veel op mijn vader leek en zei: "Kijk uit, je krijgt een gebroken hart. Er blijft weinig ruimte voor een eigen leven over en je krijgt veel teleurstellingen te verwerken." In zo'n gezin ben ik opgegroeid. Ik heb uiteraard ook veel meegekregen van mijn oudere broers en zussen. Zij hebben mij mede door het vroege overlijden van mijn vader voor een groot deel opgevoed. Maar zij waren eigenlijk duplicaten van mijn ouders.'

Ging het thuis alleen maar over politiek?

'Ik kan me niets herinneren van de inhoud van de gesprekken in de tijd dat mijn vader nog leefde. Maar alles wat ik voor me zie had altijd met politiek te maken. Vroeger waren er om de twee jaar verkiezingen, want die voor de Eilandsraad en de Staten vielen nooit samen. Dus wij gingen bijna van de ene verkiezing naar de andere. We waren altijd wel bezig met vlaggetjes, pamfletten, brieven in enveloppen steken...'

Maar op straat spelen?

'O, dat deed ik ook wel hoor. Thuis hadden we bomen waar we in klommen. En ik voetbalde met vriendjes op straat.'

Appels pikken?

'Nou, geen appels want die groeien niet op Aruba. Maar wel kenepa's of druiven. Als tieners spraken we de voorraad cola van een wat rijkere familie in de buurt aan. Ik heb zeker ook stoute dingen gedaan.'

Voelde u zich niet tekortgedaan dat uw vader zo veel aan anderen afstond terwijl jullie het zelf toch al niet breed hadden?

‘Nee, ik was deel van het denken en leven van mijn vader.

Niemand, ook mijn zussen en broers, voelde zich tekortgedaan. Die vraag kwam niet eens bij ons op. Het was een levenshouding die in onze ogen normaal was. Zo hoorde het, *this was the right thing to do*. Alleen voor mijn moeder moet het wel zwaar zijn geweest, ben ik mij op latere leeftijd gaan realiseren toen zij mij waarschuwde voor de politiek en mij op het hart drukte de balans tussen het politieke en het gewone leven in de gaten te houden.

Ik moet zeggen dat wij ook veel solidariteit en ondersteuning bij de buurtbewoners vonden. Men hield rekening met het feit dat wij een gezin waren dat met passie aan de publieke zaak werkte. Men was extra bezorgd en deed ook mee met de opvoeding. Als wij stout waren, corrigeerden zij ons. Die solidariteit van mijn vader met anderen en de solidariteit die wij weer terug ontvingen, hebben mede bepaald hoe ik in de maatschappij sta.

Wat ook invloed op mijn vorming heeft gehad, is de beslissing van mijn vader, die overtuigd protestant was, ons niet op het Mon Plaisir College te doen. Dat was de basisschool voor protestanten waarvan bovendien werd gezegd dat de opleiding beter was. Maar hij stuurde ons naar de openbare Beatrixschool. Daar zaten kinderen van overal van Aruba, uit verschillende sociale milieus. Het was een echte afspiegeling van de maatschappij. Later ben ik gaan inzien wat een goede invloed dat op me heeft gehad, voor mijn sociale vorming en het omgaan met mensen, het begrip hebben voor allerlei soorten problemen in de maatschappij. Ik ben mij altijd blijven afvragen of mijn vader dat met opzet heeft gedaan in de gedachte dat dit het beste was voor de vorming van zijn kinderen. Het kan ook zijn dat hij heeft gedacht: ik ben een politicus van het volk, ik stuur mijn kinderen niet naar een eliteschool. Hij heeft het nooit uitgelegd en mijn moeder heeft het mij niet kunnen vertellen.’

Speelde het geloof een rol in uw opvoeding?

‘Alleen mijn oudste broer en zus zijn protestants gedoopt, maar de rest niet. Mijn moeder was overigens van joodse afkomst. Mijn

vader was heel streng met mijn oudere broers en zussen, zij moesten naar zondagsschool en zo. Maar met de jaren nam dat af. Ik ben nooit naar zondagsschool gegaan. Bidden deden wij vooral voor het slapen gaan. Dat moest.’ Hebt u nog bijzondere herinneringen aan de schooltijd? ‘Al mijn broers en zussen zijn naar de kleuterschool gegaan. Om de een of andere reden heeft mijn vader mij niet naar de kleuterschool gestuurd. Ik reed mee als hij mijn broer en zus naar school bracht. Die werden afgezet en ik bleef bij mijn vader in de auto. Dan ging hij even naar de markt, kocht wat, bracht dat naar huis en dan ging hij weer op pad om met mensen over de politiek te praten. Zo kwam ik overal. Misschien deed hij dat omdat ik zijn laatste kind was. Niet dat hij aan de dood dacht, hij was 51 dus waarom zou hij... maar ik was 5, er zouden na mij geen kinderen meer komen. Het zou kunnen dat hij zich realiseerde dat ik zijn laatste kind was aan wie hij tijd kon besteden die hij niet voor zijn andere kinderen heeft gehad. Hij heeft hoe dan ook een bewuste keuze gemaakt want al mijn broers en zussen zijn wel naar de kleuterschool gegaan.

Mijn vader overleed op 13 juli 1967 en ik werd op 1 september 1967 zes. De wet stelde dat je voor 1 september zes jaar moest zijn om naar de eerste klas te mogen. Misschien was dat wel het eerste politieke privilege dat mij werd gegund: de gedeputeerde van Onderwijs Betico Croes die later tot een heel belangrijk man voor Aruba uitgroeide, maakte voor mij als zoon van een Eman een uitzondering. Ik mocht naar de eerste klas met uitzondering van de eerste dag. Omdat ik nooit naar de kleuterschool was geweest, moest ik heel erg wennen aan het schoolse systeem. Het was voor het eerst in mijn leven dat ik een pen in mijn hand hield. Zo een met een kroontje die in de inktpot moest. Daar maakte ik een verschrikkelijke troep van. Dat helpt je zelfvertrouwen niet. Dat ging gepaard met stil zijn, huilen... De eerste jaren heb ik het heel moeilijk gehad. Ik ging met grote tegenzin naar school. In de vierde klas bleef ik zitten, pas daarna is het beter gegaan. Dat jaar overdoen deed mijn zelfvertrouwen goed. Ik had de achterstand ingehaald. Daarom zeg ik ook altijd tegen ouders die treuren omdat hun kind is blijven zitten dat het niet slecht hoeft uit te pakken. Na de vierde ging alles me veel gemakkelijker af. In de zesde klas was ik een van de besten, hoewel ik nooit een gedisciplineerde

leerling ben geweest. Ik heb het altijd moeten hebben van wat hier (wijst naar zijn hoofd; RZ) in zit dan van ijver. Ik deed weinig aan huiswerk en spijbelde veel, maar het kwam altijd goed. Zo goed dat ik naar het Colegio Arubano kon, de enige havo/vwo op Aruba. Mijn broer Henny en zus Chuchu hadden hbs gedaan en waren daarna in Nederland gaan studeren. De vijf die na hen kwamen, zijn allemaal naar de mulo gegaan. Zij moesten helpen in het huishouden, studeren was voor hen geen optie. Dus toen ik naar Colegio Arubano ging, was dat een groot moment voor de familie: eindelijk weer eens een havo/vwo-kind. Maar de feestvreugde was van korte duur. De brugklas werd mijn stoutste jaar. Ik heb van alles gedaan behalve een ijverige leerling zijn. Ik werd dan ook teruggezet naar de mavo.'

'Mike Eman en ik zijn goede vrienden. Wij hebben dezelfde ambitie. Als we ooit stoppen met deze baan moeten de mensen kunnen zeggen: ze hebben niet alleen hamertje tik gespeeld, ze zijn er ook echt in geslaagd meer welvaart te creëren.'

Mark Rutte, minister-president van Nederland

Uw vroegere schoolhoofd vertelde mij dat u nogal eens te laat kwam terwijl u van alle leerlingen het dichtst bij de school woonde.

'Als ik er dan door een leraar op werd aangesproken dat ik weer eens te laat was, gaf ik een stout antwoord: "Dat klopt, de schoolbel maakte me wakker."'

Hij wist ook te vertellen dat u vaak helemaal niet verscheen.

'Ook dat kan ik niet tegenspreken. Ik heb heel veel gespijbel. Ik ging rondwandelen in de buurt. Er was een heel gezellige plek waar ook andere jongens kwamen om dingen te kopen zoals snoep. Het

was altijd een hang-out daar. Ik heb nooit aan drugs gedaan, maar alcohol drinken deden we wel. Appelwijn was in die tijd heel erg in. Roken heb ik maar heel kort gedaan, dat vond ik niks. Ik was meer gericht op het uithalen van kattenkwaad met buurjongens, joyriden met de auto's van de familie bijvoorbeeld. Een oom van mijn vader was wat wij hier op Aruba noemen een 'onder de boom monteur', die deed aan raceauto's. Hij zette de motor van een grote Amerikaanse slee in een kleine auto. Daar konden we mee racen op straat, prachtig was dat. In de achtertuin van de buurman stonden oude auto's waar we aan sleutelden, vaak tot diep in de nacht. Als jongste moest ik de dirty jobs doen zoals smerige onderdelen schoonmaken met kerosine. Dat vond ik veel interessanter dan de hele dag in een schoolbankje zitten. En omdat ik was teruggezet naar de mavo had ik het makkelijk. Ik had altijd het liefste meisje in de klas dat mij haar aantekeningen leende zodat ik zonder veel moeite toch telkens het volgende jaar kon halen. Bij het eindexamen was ik een van de besten op Aruba dus ging ik naar Colegio Arubano om 4 en 5 havo te doen. Ik vond het leuk om daar terug te komen en te kunnen zeggen: jullie hebben de verkeerde inschatting gemaakt om mij te verwijzen naar de mavo. Ook op de havo behoorde ik tot een van de best geslaagden. Ik mocht als een van de weinigen vwo 5 overslaan en kon meteen door naar het zesde jaar. Dat waren voor mij leuke jaren.'

Drukte de politiek na het overlijden van uw vader nog een stempel op het gezinsleven?

'De eerste jaren niet. Er was wel een oom die op de kandidatenlijst stond die we steunden maar we waren er niet meer zo intens mee bezig. Toen mijn broer Henny in 1977 terugkwam uit Nederland was de AVP bijna helemaal verdwenen uit het politieke landschap. Hij werd lijsttrekker en alles kwam weer op ons af. Het draaide opnieuw alleen maar om politiek. Wij moesten alles zelf doen want de partij had geen geld. We konden bijvoorbeeld geen T-shirts kopen voor de campagne. We moesten dus zelfs iets bedenken. We gingen naar een drukkerij en lieten een cliché maken van het logo van de AVP. Dat monteerden wij op een stuk hout en sloegen met een rubber hamer heel hard op een T-shirt. Erg fraai was het resultaat niet, maar we hadden niks anders. Na de verkiezingen kregen we de

tijd om er beter over na te denken. Zo zijn we met Emco begonnen, een drukkerij van textiel. De capaciteit was beperkt tot zestig shirts per uur en dus waren het hele lange dagen en avonden om daar een bedrijf van te maken. Op een gegeven moment moesten wij automatiseren want het ging te langzaam. Toen ontdekten we dat T-shirts helemaal niet met boekdruktechniek moeten worden bedrukt maar met zeefdruk. Ik zat nog op school maar kreeg al heel snel veel verantwoordelijkheid bij Emco. Het was niet alleen hard werken maar ook meedenken over strategieën. Ik heb daardoor wel een stuk van mijn jeugd jaren verloren. Je bent veertien, vijftien en zo gedreven in de politiek, dat is normaliter iets voor oudere mensen. Jongens van mijn leeftijd vonden politiek niet zo boeiend. Ik voelde mij regelmatig een vreemdeling in gezelschap van leeftijdgenoten. Als we pamfletten moesten uitdelen, zei mijn broer “Haal wat van je vrienden erbij”. Nou, het kostte heel wat moeite om iemand te vinden die de hele dag op straat wilde staan om ook nog te worden uitgescholden door aanhangers van andere partijen. Dat gebeurde veel, want de AVP was niet de grootste.’

Dus bepaald geen gewone jeugd?

‘Ik denk toch dat mijn jeugd hetzelfde was als van anderen, althans zo heb ik het ervaren. Ik was net zo stout als de jongens met wie ik optrok. Maar ik groeide wel op zonder vader. In die tijd hadden leden van de Eilandsraad en de Staten bijna geen rechtspositie en amper pensioen. De eerste uitdaging na het overlijden van mijn vader was het vinden van een woning. Hij was zeer geliefd in de gemeenschap. Er is toen een inzameling gehouden onder de bevolking om een huis voor ons te kopen. In de Jacob Catsstraat 1.

Dat was een buurt voor mensen met lagere en middeninkomens. Die mensen kenden mijn vader als de man die tien jaar in de oppositie had gezeten en overleed, kort na het als grootste stemmentrekker winnen van de verkiezingen. Dat was dramatisch en schokkend voor heel Aruba. De solidariteit in de gemeenschap oversteeg de politieke grenzen. Ook aanhangers van andere partijen hadden te doen met ons. In de vijfde, dus jaren na het overlijden van mijn vader, zat ik met een jongen in de klas wiens vader destijds lijsttrekker van de PPA was. Ik herinner me nog goed dat hij mij

vertelde dat zijn vader heel terneergeslagen was geweest door het bericht dat een politieke opponent dood was. Ik kreeg daar tranen van in mijn ogen. Politiek was anders in die tijd. Het ging er toen ook fel aan toe, maar Statenleden van verschillende partijen gingen gezamenlijk naar Curaçao voor de Statenvergaderingen. Daar bleef je twee of drie dagen samen in een hotel en na afloop van de vergadering ging je gezellig aan de bar wat drinken. Tegenwoordig komen politici elkaar weinig meer buiten de vergaderzaal tegen. Je wordt niet meer geforceerd om samen op te trekken. Daarvoor was er, ongeacht de politieke kleur, meer persoonlijk contact. Dat heeft er volgens mij zeker aan bijgedragen dat wij als gezin steun uit de gehele gemeenschap ontvingen. De bakker bracht brood en andere families hielpen mijn moeder om de water- en elektrarekeningen te betalen. Als een buurtjongen uit een rijkere familie nieuwe Keds-schoenen kreeg, werd er ook een paar voor mij gekocht. In de beginjaren, toen ik het zo moeilijk had op school, stuurde mijn moeder me naar een schooljuffrouw drie huizen verder om mij bijles te geven. Die deed dat graag en voor niets. Dat soort solidariteit in de buurt en gemeenschap is mij altijd bijgebleven. Ik probeer dat in de politiek van nu ook op de een of andere manier vorm te geven.'

'Soms moet je, zoals Mike Eman dat uitstraalt, geloven in iets zonder precies te weten wat het echt gaat opleveren. Hij heeft niet alleen visie, maar gaat er met passie en drive mee aan de gang. Het is goed voor Aruba.'

Jos Nijhuis, president en CEO van de Schiphol Group

Was u lid van sportverenigingen?

'Nee, alleen van de AVP. Er zijn takken van de familie die behoren tot carnavalsverenigingen maar dat zijn dingen die wij helemaal niet hebben meegekregen. Geen van ons danst, alleen één van mijn

broers doet iets op een muziekinstrument. Wij hebben wel aan sport gedaan, maar op straat. Ik ben een paar maanden lid geweest van een hockeyclub. Daar is verder niets van terechtgekomen. Het leven draaide om de politiek en voor het overige hing ik rond op straat. Aan meer had ik ook geen behoefte.'

Toch bent u in Nederland gaan studeren.

'Na de mavo en de havo ging ik door naar het vwo; dan ontstaat het gevoel dat je daar wat mee moet doen. Door het vroege overlijden van mijn vader kregen de kinderen na Henny en Chuchu niet de kans om door te studeren. Zij moesten na de middelbare school gaan werken om mijn moeder te helpen rondkomen. Ze hadden wel de potentie om verder te leren maar dat kon niet. Toen ik mijn vwo afmaakte waren Henny en Chuchu al terug uit Nederland, dus was het voor mijn moeder allemaal wat lichter. Ik had daardoor de ruimte die mijn oudere broers en zusters niet hadden om te zeggen: ik ga studeren.

Op een gegeven moment begon ik er ook echt naar uit te kijken. Dat was wel meteen weer over toen ik in Nederland aankwam. Ik kreeg verschrikkelijke heimwee. Ik kwam in Voorschoten te wonen bij mevrouw Veel, de moeder van een goede vriend van Henny. Ik moest elke dag op de fiets naar de universiteit in Leiden. Henny was net voordat hij naar Aruba was teruggegaan een klein Emco-filiaal in Leiden begonnen. Ik ben daar gaan helpen en ook bij de Bonte Koe, een van de drie kroegen die hij in Leiden had. Ik deed dat graag, maar begon mijn familie meer en meer te missen. Henny kwam met een delegatie naar Den Haag, naar de Tweede Kamer waar gedebatteerd werd over het koninkrijk. Dat was een leuke week. Daarna kwam Doina, mijn vriendin die op Aruba bij Emco werkte. Na een paar weken moest zij echter terug aan het werk en was ik weer alleen. Ik telde de dagen af dat ik terug zou kunnen. Intussen probeerde ik er wel het beste van te maken. Ik heb nog een leuke stunt voor Emco verzonnen. Er zou een grote demonstratie in Amsterdam komen tegen kernwapens. In de kroeg werd er door de studenten hevig over gediscussieerd. Iedereen was er op tegen dat er kernwapens in Nederland zouden worden geplaatst. Behalve ik: ik kwam van Aruba en was een beetje pro-Amerikaans. Ik vond

het ook oprecht raar dat nadat Amerika zich had ingezet voor de bevrijding van Nederland men niet met Amerika wilde meewerken aan de bescherming van Europa tegen nieuwe dreigingen. Ik vond dat getuigen van een gebrek aan loyaliteit en solidariteit. Ik ging daarover fel in debat. Maar ik zag er ook business in voor Emco. Ik stelde voor om T-shirts en tassen te bedrukken met het antikernwapenlogo en deze tijdens de demonstratie te verkopen. De anderen bij Emco waren niet meteen enthousiast; die waren bang dat we met een grote voorraad zouden blijven zitten. Ik kon ze overtuigen: we zouden een grote vrachtauto huren en daarin ter plekke de shirts en tassen bedrukken, zoveel als er vraag was zodat we niet met een overschot zouden blijven zitten. Mijn medestudenten die ik vroeg mee te helpen, vonden het een beetje raar dat ik voor Amerika was, maar wel geld wilde verdienen aan een demonstratie tegen Amerika. Ik moest hen beloven dat ze zich na een paar uurtjes te hebben geholpen mochten aansluiten bij de demonstranten. Dat hielp ze bij het overwinnen van hun gewetensbezwaren. Het liep fantastisch. Alleen hadden wij in die vrachtauto geen ruimte voor een droogmachine. De bedrukking was dus niet helemaal droog maar daar lette niemand op. De shirts en tassen gingen grif van de hand, er liepen een miljoen demonstranten op de Dam. Van de opbrengst kreeg ik mijn deel. Daarvan heb ik de volgende dag een ticket naar Aruba gekocht. Dat was eind november. Tegen de familie zei ik dat ik op vakantie kwam, maar geen haar op mijn hoofd die erover peinsde na de kerst terug te gaan naar Nederland. Ik ben heel december op Aruba gebleven met de boodschap dat ik vakantie vierde. Totdat de dag kwam dat ik terug moest. Toen heb ik huilend en bonkend gezegd: ik blijf. Ik had al wat voorwerk gedaan om de familie te overtuigen. Aruba had een rechtenfaculteit waarvoor ik mij kon inschrijven zodat mijn studietijd in Nederland niet helemaal verloren zou zijn.'

Terug op Aruba betekende ook terug in de politiek?

'Mijn broer Henny was uit Nederland teruggekomen om de AVP te leiden. Ik steunde hem met hart en ziel en ben hem gaan helpen. Ik dacht mee over de strategie van de campagne, schreef zijn toespraken... Toen hij in 1986 de eerste premier van het nieuwe land

Aruba werd, zei hij: “Je moet wel meedoen.” Ik heb toen mijn studie drie jaar stopgezet om hem en de andere ministers te helpen.’

Wat deed u dan?

‘Ik was manager van zo’n beetje alles. Het land Aruba was net geboren en alles moest nog worden opgebouwd, bijvoorbeeld ook alle ministeries. Ik werd voor alles ingeschakeld. Mijn officiële taak was de mediastrategie van de overheid uit te stippelen, maar omdat er in die eerste tijd nauwelijks een staf was, kwam daar van alles bij. Henny was niet altijd de makkelijkste dus ik moest af en toe ook het een en ander tussen hem en zijn collega-ministers masseren. Ik probeerde de boel een beetje bij elkaar te houden.

Dat waren drie intensieve jaren. Er werd heel hard gewerkt, vaak tot diep in de nacht. Ik heb in die tijd ontzettend veel geleerd. Ik was bij de ministerraad en ik liep mee met de ministers van Economische Zaken, Financiën en Onderwijs. Ik herinner mij dat ik de toespraak van gouverneur Tromp voor de opening van de Staten moest schrijven. Ik was 25 en ging een beetje bibberend naar deze oudere meneer, hij was bijna 70. Gelukkig had hij snel door dat ik zenuwachtig was en heeft hij het mij gemakkelijk gemaakt. Na drie jaar ging de AVP de oppositie in en kreeg ik tijd om mijn studie af te ronden. Ik had toen al mijn kandidaats en moest nog mijn doctoraal doen. Ik ben op het notariskantoor van mijn zus gaan werken. De politiek ging wel door maar veel minder hectisch. Pas bij het naderen van de volgende verkiezingen raakte ik weer totaal involved. In 1993 won Henny de verkiezingen, maar ging de AVP niet in het kabinet. Een jaar daarna viel het kabinet-Oduber dat was gevormd door de MEP met een aantal splinterpartijen. In 1994 won de AVP weer en Henny werd opnieuw premier. Maar toen hij mij vroeg mee te doen, heb ik dat niet gedaan. Ik was meester in de rechten en wilde notarieel recht doen. Bij Henny’s tweede en derde kabinet ben ik dus minder intensief betrokken geweest. De politiek bleef natuurlijk wel altijd dichtbij. Als het nodig was om dingen voor de AVP te bedenken of te organiseren, werd er altijd wel een beroep op mij gedaan. Zo schreef ik elk jaar de nieuwjaarspeech voor Henny. Maar grosso modo waren dat voor mij jaren waarin veel ruimte was voor persoonlijke ontwikkeling. Ik had een leuke studie, was kandidaat-

notaris. Op het notariskantoor draaiden we normale uren, dus 's avonds en in het weekeinde had ik tijd om een beetje te sporten zoals windsurfen en voor andere leuke dingen. Doina en ik konden er zo nu en dan tussenuit, even een weekje naar haar familie in de Verenigde Staten. Het klinkt misschien gek maar ik was eigenlijk heel tevreden met dat normale leven. Ik had de tijd om te lezen, veel te lezen. Vooral biografieën van mensen die iets goeds hebben gedaan in de wereld: Martin Luther King, Mandela, de Kennedy's...'

'Skills and will zijn aanwezig op Aruba. Er is visie, leiderschap, daadkracht en draagvlak. Aruba wordt een demonstratiemodel voor duurzaamheid dat de wereld gaat inspireren. Na Aruba volgen andere eilanden, vervolgens steden en daarna landen.'

José María Figueres, voorzitter van de Carbon War Room en voormalig minister-president van Costa Rica

Vertel eens wat meer over uw echtgenote Doina?

'Doina was bevriend met de vriendin van mijn broer die aan Georgetown University in Washington D.C. studeerde. Toen zij gingen trouwen, kwam Doina als de *maid of honor* voor de huwelijksvoltrekking naar Aruba. Ze vond Aruba leuk, kreeg een band met het eiland, besloot te blijven en ging bij Emco werken. Daar hebben we elkaar leren kennen. We vonden elkaar aardig en van het een kwam het ander. Maar ze had haar baan bij Emco en kon niet met mij mee toen ik naar Nederland ging om te studeren. Voor mij was dat een belangrijke reden dat ik per se terug wilde. Wij houden van elkaar, hebben een heel hechte band en steunen elkaar voor de volle honderd procent. Wij zijn op 7 mei 2005 getrouwd. Doina wilde altijd al trouwen maar ik dacht: waarvoor? We leven samen en het gaat goed. Maar zij wilde echt heel graag. Mijn keuze voor de politiek vergt

heel veel van haar. Dan is trouwen het minste wat ik voor haar kon doen. Het ging wel om het moment. Ik wilde niet wachten totdat ik misschien premier zou zijn. Ik mag dan wel helemaal van Aruba zijn maar Doina en ik, dat is iets van ons tweeën.'

Over familie gesproken...

'Die is heel belangrijk. Niet alleen degenen die er nog zijn, maar ook die er niet meer zijn, spelen elke dag een rol.'

Met drie generaties in de politieke leiding heeft het iets weg van een dynastie.

'Ik weet niet precies wat de kenmerken zijn van een dynastie maar ik heb wel een missie meegekregen: dit is wat je moet doen. Niet iedereen in het gezin heeft dat zo opgevat. Ik heb broers die zeggen: dat zal best, maar ik kies mijn eigen weg. Voor mij lag dat anders. Ik was nog geen zes toen mijn vader overleed en had de sterke behoefte om meer te weten over wie hij was. Van jongs af aan heb ik ernaar gezocht. Bij mijn moeder waren koffers vol met zijn kleren, documenten en boeken. Ik kon uren in die dingen kijken. Hoe ouder ik werd, hoe meer ik van hem ging begrijpen. Op die manier is mijn vader mij blijven opvoeden zonder dat hij er was.

Al lezend in alle papieren ontdekte ik hoe toegewijd hij was, hoe hij leefde om de gemeenschap te dienen, om er voor Aruba het beste uit te halen. Dat heeft diepe indruk op mij gemaakt. Het heeft mij ook sterk beïnvloed hoe ik in het leven sta.'

Is dat bepalend geweest om al heel jong politiek betrokken te raken?

'Het was geen kwestie van kiezen. Ik was geïndoctrineerd. De politiek zat in mij en ik was loyaal naar mijn broer en de partij. Normaal gesproken heb je als zestienjarige andere dingen te doen dan zeven dagen per week twintig uur campagne te voeren. De optie om zelf politiek actief te worden, is pas gaan spelen toen Henny zei dat hij ermee wilde ophouden. Daarvoor was het niet eens bij mij opgekomen om over een eigen rol in de politiek na te denken. Tijdens zijn tweede en derde kabinet was ik er zoals eerder gezegd helemaal niet meer zo intensief bij betrokken, behalve in de tijd

van campagnes. Ik had wel zo mijn eigen ideeën over de politiek, hoe je de partij moest organiseren, hoe je de boodschap het beste kon overbrengen en hoe je mensen bij elkaar kon brengen, maar niet omdat ik de pretentie had het beter te weten of te kunnen dan hij. Ik bewonderde hem voor hoe hij het deed en voor zijn enorme kennis van zaken en vasthoudendheid om zaken waarvan hij vond dat die goed waren voor Aruba erdoor te krijgen. Nadat hij zijn vertrek had aangekondigd, hoorde ik om mij heen: nu moet jij het doen. Het ging dus pas spelen toen duidelijk was dat Henny ermee zou gaan stoppen. De familie wilde er aanvankelijk niets van weten dat ik vervolgens de politiek in zou gaan. Ze zeiden: nu Henny uit de politiek gaat, willen wij een break. Onze familie bedrijft politiek met een enorme intensiteit, alles wordt ondergeschikt gemaakt aan de politiek en dat heeft zijn effect op de kansen om in alle vrijheid dingen te doen in de gemeenschap zonder dat er meteen een politieke lading aan wordt gegeven. Men verheugde zich op een tijd zonder politiek, op een normaal leven. Maar het politieke en maatschappelijke engagement in de familie is groot, want toen duidelijk werd dat ik mij ondanks het tegensputteren toch verkiesbaar ging stellen, kreeg ik meteen alle steun.'

Dan komen de verkiezingen van 2001.

'En toen werd het dus weer heel erg druk. Niemand op Aruba – ook de deskundigen niet die betrokken waren bij onze campagne – had er ook maar een flauw idee van dat de partij zo sterk achteruit zou gaan, van tien zetels naar zes zetels. Enig verlies was wel ingecalculeerd: De AVP had acht jaar geregeerd en er waren moeilijke momenten geweest met een paar heftige demonstraties. Het was niet het momentum voor de partij. Henny was er niet meer en Watty Vos, de tweede grote man, was net overleden. Wij wisten dus dat het moeilijk zou worden, maar met vier zetels verlies hadden wij geen rekening gehouden. Ik heb het zelf helemaal niet zien aankomen. Als nieuwkomer werd ik toegejuicht. Overal waar ik kwam, was er enthousiasme over mijn kandidatuur, mensen omarmden me, vonden het fantastisch dat er nieuw bloed in de politiek kwam. Ik zag door al het positieve om mij heen niet dat er eigenlijk iets fundamenteels mis was met de partij.'

Als nummer 3 op de lijst kreeg u die eerste keer bijna 4.000 voorkeursstemmen, meer dan de lijsttrekker.

‘Wat ikzelf tijdens de campagne had ervaren, klopte dus wel, maar dat gold alleen voor de kandidaat Mike Eman en niet voor de partij. Dat was een verschrikkelijk grote dreun. Tico Croes nam 24 uur de tijd om zich over zijn positie te beraden en maakte bekend terug te treden als partijleider. Hij belde mij op en zei: “Mike, de mensen in de partij hebben gekozen. Ze willen dat jij het gaat doen en niet ik.” Met die woorden heeft hij het letterlijk zo gezegd. De andere fractieleden kozen mij vervolgens tot fractieleider. Ik vond het een pijnlijk moment. Het leek erop dat de campagne was verlopen alsof het om een referendum binnen de partij ging, meer dan een campagne om de verkiezingen te winnen.’

Was u zich er bewust van dat het in de partij rommelde?

‘Niet voordat ik binnenkwam. Terwijl we bezig waren, groeide dat besef wel. Maar dat het zo desastreus zou uitpakken, viel niet te voorzien. Tico Croes voerde een intensieve persoonlijke campagne om zijn positie als leider bevestigd te zien in de verkiezingsuitslag. Ik ben er altijd vanuit gegaan dat het zo ook zou gebeuren. Het was even niet gezellig in de partij, want je kreeg discussies over waarom, hoe en door wie, en dan ging ook nog eens de leider weg. Het was duidelijk dat er hard moest worden gewerkt om de partij weer op te bouwen. Ik ben in die tijd veel opgetrokken met Benny Sevinger (de huidige minister van onder meer Infrastructuur; RZ) om een lijn uit te zetten. Nu ben ik van huis uit een echte optimist, ik accepteer geen sombere scenario’s en al helemaal niet dat iets niet zou kunnen. Ik zei tegen Benny: wij gaan niet zitten treuren, we gaan ertegenaan. Maar het viel niet te ontkennen dat we zoekende waren om de partij in de goede richting te krijgen.

Eind 2001 of begin 2002 was er een tripartiet koninkrijksoverleg van de parlementen van Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba. Na mijn presentatie waarin ik voor betere verhoudingen en meer samenwerking tussen de landen van het koninkrijk pleitte, kwam Cees van der Knaap naar mij toe. Ik kende hem niet, maar hij bleek secretaris van de CDA-fractie in de Tweede Kamer te zijn. Hij

zei het jammer te vinden dat de partij van de christendemocraten op Aruba zo achteruitgegaan was. Onze toon en insteek tijdens de bijeenkomst hadden hem aangesproken. Hij zei veel potentieel te zien in onze visie op het koninkrijk en benadrukte dat hij en zijn CDA-collega's graag bereid waren om de wederopbouw van de AVP te steunen. Mijn reactie was: nou graag, daar hebben wij zeker behoefte aan. Tijdens een rondrit die wij over Bonaire maakten, kwam Van der Knaap weer naar me toe en vertelde dat hij de juiste persoon voor ons had. Die zat op dat moment nog in de Tweede Kamer maar zou kort daarna met pensioen gaan. Dus die heeft wel wat tijd om jullie te helpen, zei hij terwijl hij naar een meneer achterin de bus wees die lag te dommelen, met een rood gezicht van de warmte. De bus stopte ergens om ons wat te laten drinken. Die meneer werd wakker en werd erbij gehaald. Hans Hillen keek mij recht in mijn gezicht en vertelde wie ik was, wat er in de partij speelde; alsof hij bij de partijraad had gezeten of mijn telefoongesprekken had afgeluisterd. Hij gaf een haarscherpe diagnose van hoe de partij ervoor stond en van mensen die somber en boos op zoek zijn naar schuldigen. Hij sprak natuurlijk vanuit zijn eigen ervaringen met het CDA van na het tijdperk-Lubbers. Hans betoogde dat het een zuur moment is voor een partij, maar dat zo'n situatie ook een grote kans biedt om te verjongen en te vernieuwen. Daar op Bonaire spraken wij af dat het CDA ons zou komen helpen.

'Ik ben gefascineerd door de
bevlogenheid van premier Mike
Eman. Hij wil van Aruba het groenste
eiland van de wereld maken.
Het zal niet gemakkelijk zijn,
maar als het ergens kan, is het wel
op Aruba. De ingrediënten zon,
wind en koud water zijn er.
Maar duurzaamheid gaat verder
dan energie alleen. Dat gaat ook
over goed en transparant bestuur,
over cultuur en over een eerlijke

verdeling van de welvaart. Met de visie die de minister-president heeft, zie ik dat op Aruba gebeuren.'
Wubbo Ockels, hoogleraar Duurzame Technologie

Korte tijd later kwamen Hans Hillen, Ab Klink en Marja van Bijsterveldt. Ze hadden van tevoren aangegeven met een heleboel mensen te willen praten, niet uit onze eigen achterban, maar met mensen die representatief waren voor de gemeenschap: werkgeversorganisaties, vakbondsbestuurders, opiniemakers en zelfs antropologen die konden vertellen over de geschiedenis van Aruba en hoe de maatschappij in elkaar zit. Ze hebben drie dagen lang met heel veel mensen gesproken. Zij kwamen terug met de boodschap dat veel van de mensen die zij hadden gesproken teleurgesteld waren in de laatste AVP-regering. Zij hadden ook geconstateerd dat de mensen vertrouwen hadden in mijn persoon, maar zeiden erbij dat ik nog wel moest bewijzen dat vertrouwen waard te zijn. Dat kon bijvoorbeeld door het voortouw te nemen bij de vernieuwing van de partij. Zij adviseerden terug te gaan naar de inhoud, proberen duidelijk te krijgen waar de AVP voor staat, vast te stellen wat de reden voor het bestaan van de partij is. Ze zeiden: je kunt wel volstaan met de stelling 'Wij zijn de AVP, we zijn groen en we zijn beter dan de MEP', maar daar kom je niet verder mee. Waar liggen jullie roots? Wat is jullie visie? Waar wil je het land naartoe brengen? Investeer er veel tijd en energie in om dat eerst voor jezelf duidelijk te krijgen en het daarna uit te dragen naar de bevolking. Dat heeft meer zin dan te zeggen dat de MEP alleen maar foute dingen doet. Zij hebben de verkiezingen gewonnen; als je dan de hele dag beweert dat ze niet deugen, gaan de mensen je een slechte verliezer vinden. Je bent misschien overtuigd dat die mensen echt niet deugen en dat mag je af en toe best wel eens roepen, maar concentreer je op inhoud en bouw een reason why op. En zet de verjonging door waarmee je begonnen bent. Zorg voor een goed opgeleid kader en richt een wetenschappelijk bureau op dat de visie van de partij vertaalt in plannen, dat onderzoek doet en oplossingen bedenkt voor problemen

die in de maatschappij spelen. Als je het zo aanpakt, maak je de partij weer sterk. Daar konden wij het mee doen.'

'Aruba onderscheidt zich door de vruchten van de ontwikkeling te willen delen met de bevolking. Het laat zien dat duurzaamheid verder gaat dan het milieuvraagstuk. De mens moet centraal staan en dat zie ik op Aruba gebeuren. Hiermee zet dit kleine land het belangrijkste thema voor de toekomst op de kaart.'

*Jan Peter Balkenende,
partner Ernst & Young en voormalig
minister-president van Nederland*

Was dat een eyeopener?

'Het waren zaken die we ook zelf hadden kunnen bedenken, maar zoals dat zo vaak gaat, heb je iemand anders nodig om het onder ogen te zien en ook om het aan te durven zo'n proces in te gaan. Het was hier op Aruba niet de gewoonte om zo veel accent op inhoud te leggen. Politieke partijen zijn heel lang geleden ontstaan uit discussies om een bepaald concreet doel gerealiseerd te krijgen. Maar eenmaal een politieke organisatie werd er niet meer aan herbronning gedaan. Het werden strategische clubs met als voornaamste doel verkiezingen te winnen. Verkiezingsprogramma's werden pas op het laatste moment gemaakt; daarin was weinig te vinden over de idealen waar de partijen voor stonden. Het was vaak niet meer dan een opsomming van beloften, zonder samenhangende visie. Geanalyseerd werd er wel volop, maar dan na de verkiezingen. Waarom hebben wij verloren, waren onze issues niet goed, hadden we geen goede kandidaten, lag het aan de campagneslogan, heeft de leider gefaald? Maar teruggaan naar de bron, de reden waarom je als partij bestaat, was er niet bij. En het was helemaal

ongebruikelijk om jaren voor de volgende verkiezingen al te gaan nadenken over inhoud. Drie, vier maanden voor de verkiezingen vormde je werkgroepen en stelde je een offerte vol beloften op. In de jaren tussen verkiezingen riep je als oppositie alleen maar dat de regeringspartijen niet deugden. Zo was het altijd gegaan, dus het was vreemd om zo lang van tevoren kritisch te gaan discussiëren over inhoud. Dat was en is voor de politiek in de Cariben revolutionair.

Wat ik onszelf meegeef is de credit dat wij niet hebben gezegd: jullie *macamba's* (Papiaments woord waarmee Europese Nederlanders worden aangeduid; RZ) weten niet waarover jullie het hebben, hartelijk bedankt om hier te zijn geweest. Dat het in Nederland zo werkte, wilde natuurlijk nog niet zeggen dat het op Aruba ook zo zou werken. Maar wij zijn uit onze eigen *frame of mind* gestapt en hebben de adviezen omarmd met de gedachte: dit is interessant, zo gaan wij het doen. Dat gevoel was latent al wel aanwezig, maar om er ook daadwerkelijk iets mee te doen kan het helpen als je door buitenstaanders een spiegel krijgt voorgehouden. Wat zeker ook heeft geholpen was de overtuigingskracht van Hans Hillen. Dat wij het zo zijn gaan doen was voor de Arubaanse politiek een *turning point*. Wij zijn meteen, dus drie jaar voor de volgende verkiezingen, gaan nadenken over de grondbeginselen van de partij om vervolgens op grond daarvan een visie te ontwikkelen op de toekomst van het land. We zagen bijvoorbeeld toen al dat het niet goed zou zijn om maar door te gaan met het bouwen van hotels. Maar: heb je dan wel een alternatief om de economie verder te laten groeien? Onze oplossing: niet meer maar beter, inzetten op verhoging van de kwaliteit. Het product verbeteren en daar dan ook de mensen in meenemen die dat moeten uitvoeren, zodat wij de kwaliteitsclaim kunnen waarmaken. Wij legden een verbinding tussen een visie en de consequenties daarvan in de volle breedte. Dat was volstrekt nieuw voor Aruba, dat je een idee presenteerde maar ook al had nagedacht over de vervolgstappen. Als je kijkt naar alles wat er nu hier op Aruba gebeurt en het tempo waarin het zich voltrekt, dan heeft dat veel te maken met die exercitie die we toen hebben gedaan. Terwijl wij in de oppositie zaten en dus wisten dat we niks voor elkaar konden krijgen, hebben wij de basis gelegd voor de ontwikkeling die ons land nu doormaakt.'

U bouwde feitelijk aan een nieuwe AVP.

‘Ik kreeg de kans om de partij te veranderen. In 2003 werd een officiële verkiezing gehouden voor een nieuwe partijleider. Oud-minister Mary Wever en ik waren de enige kandidaten. Ik kreeg een duidelijk mandaat van de leden waarmee ik leider werd van een partij waar veel onenigheid en veel onduidelijkheid heerste en waarvan de achterban verwachtte dat ik daar een einde aan zou maken.’

Uw visie was wet?

‘Nou, ik denk wel dat ik duidelijk kan maken wat ik wil, maar ik sta tegelijkertijd heel erg open voor de kennis en ervaringen van anderen. Ik weet wat ik wil maar pretendeer niet de wijsheid in pacht te hebben. Ik vond dat we een partij moesten zijn die zich niet het winnen van verkiezingen als hoogste doel stelde, maar het winnen van verkiezingen noodzakelijk achtte om idealen te verwezenlijken waarvan, in mijn ogen, de belangrijkste is: welzijn voor iedereen. Wij zijn begonnen met lezingen te organiseren met experts uit het buitenland die ons inspireerden, op nieuwe ideeën brachten en de bevolking aan het denken zetten dat het anders kon en moest. Wij hebben dankbaar gebruik gemaakt en doen dat nog steeds van de goede relatie met het CDA. Zo heeft oud-Tweede Kamerlid Klaas Tuinstra ons geholpen bij het ontwikkelen van een visie op het pensioenstelsel en de ziektekostenverzekering om deze toekomstbestendig te maken. Maar wij haalden ook deskundigen van andere partijen naar Aruba. Ik weet nog dat er iemand van de ChristenUnie is geweest die een hele week met ons door de binnenstad heeft gelopen om ons te vertellen hoe wij de problemen het beste konden aanpakken. Wij hebben ook heel veel sessies besteed aan de vraag hoe je de openbare financiën beheersbaar kon maken. Onze voorstellen werden vervolgens steevast verworpen door de regering; niet omdat het geen goede plannen waren, maar louter en alleen omdat zij van de AVP afkomstig waren. Maar door het zo aan te pakken, hebben wij een politieke organisatie opgebouwd die veel beter voorbereid was op het dragen van verantwoordelijkheid dan ooit daarvoor een partij op Aruba was geweest. Wij wisten weer

waar onze roots lagen en hadden een glasheldere visie op het Aruba van de toekomst. Wij wonnen daarmee veel aan geloofwaardigheid: wij waren niet alleen maar tegen de regering, maar presenteerden alternatieven waarover was doorgedacht en die ook op hun financiële haalbaarheid waren getoetst.'

Dus wierp u zich vol goede moed in de verkiezingsstrijd van 2005.

'Met nieuwe kandidaten die zich hadden ingezet voor de nieuwe AVP. Als offerte aan de kiezers presenteerden wij Plan Aruba; geen rijtje losse beloftes, maar een volledig uitgewerkt scenario om te investeren in de verbetering van de kwaliteit van het leven op Aruba. Onze leuze was: *Aruba merece mihor*, Aruba verdient beter. Wij hebben heel hard gewerkt. Wij gingen van zes naar acht zetels. Ikzelf had er niet op gerekend dat we in één keer helemaal terug zouden komen. Ik houd om mijn ziel te beschermen in mijn achterhoofd altijd rekening met tegenslagen. Dat is mij aangeleerd in het verleden met een partij die alleen maar verkiezingen verloor. Er waren anderen die meteen verandering hadden gewild; persoonlijk was ik best tevreden met de uitslag van 2005.'

'Best tevreden' lijkt me een eufemisme. U werd (naar Arubaans gebruik) uitgeroepen tot 'votegetter'. Van alle kandidaten had u verreweg de meeste voorkeursstemmen.

'Dat is waar, ik haalde zelfs meer stemmen dan Oduber, de leider van de grootste partij. Dat ik zo veel stemmen kreeg, was voor mij en misschien ook voor veel anderen een verrassing. Wat wel grappig was, was dat de MEP om de overwinning te vieren een parade over het eiland hield. Ze werden onderweg in wijken waar AVP'ers woonden begroet met borden: 6.188 stemmen. Dat was het aantal op mij uitgebrachte stemmen. Dat werd vanaf dag één na de verkiezingen de basis voor de boodschap aan de mensen: de AVP is nog niet terug in de regering, maar de nieuwe leider van Aruba zit eraan te komen. Dat was wat je noemt een momentum. Ik was plotseling niet langer dat kleine broertje die vanwege de naam Eman zo ver was gekomen. De uitslag en de reacties uit de bevolking gaven mij autoriteit als oppositieleider en het gaf de partij een enorme

push: wij hadden een duidelijk programma met een eigen visie, ook op de toekomst van het koninkrijk en de relatie met Nederland, en de kiezers herkenden en waardeerden dat. Ik werd ook steeds vaker uitgenodigd om te komen spreken over onze visie, ook buiten Aruba.'

'Een aantal CEO's had tijdens onze handelsmissie naar Brazilië een gesprek met Petrobras, een van de grootste bedrijven van de wereld. Ze waren nog niet eerder op zo'n hoog niveau ontvangen. Minister-president Mike Eman ging mee. Hij opende het gesprek in het Portugees en meteen was het ijs gebroken. De waarde daarvan kun je niet in geld uitdrukken. Het is onbetaalbaar als je als Nederlandse bedrijven zo kunt binnenkomen.

'Hans Biesheuvel, voormalig voorzitter van Koninklijke Vereniging MKB-Nederland

Maar opnieuw vier jaar in de wachtkamer?

'Ik was niet teleurgesteld, niet in de uitslag en niet in het perspectief van nog eens vier jaar aan de zijlijn staan. Wij kwamen van ver en dan is een sprong van zes naar acht zetels zo slecht nog niet. Dat we weer in de oppositiebankjes moesten plaatsnemen, had weinig invloed op onze gemoedstoestand. Wij zijn in elk geval niet gaan zitten treuren. We zagen bevestigd dat we op de goede weg waren en dat wij onze lijn moesten vasthouden. De moeilijke momenten kwamen later. We werden als het ware slachtoffer van ons eigen succes. Het land takelde verder af en we toonden zo overtuigend aan dat de regering dingen deed die echt niet deugden dat mensen ons kwalijk begonnen te nemen dat wij dat niet konden

stoppen. De mensen verloren hun geduld, die wilden niet nog eens jaren wachten op verandering. Wij waren zo'n beetje aan het 'schaduwregeren', kwamen met alternatieven hoe het beter zou kunnen. Dat dreigde zich tegen ons te keren. "Jij bent oppositieleider, waarom kun je ze niet tegenhouden?" kreeg ik te horen. Ik kon nergens lopen of mensen kwamen naar mij toe en smeekten: doe er toch wat aan! Ik heb het nu over de periode 2006-2007. Het was echt niet leuk meer als gevolg van de maatregelen die de regering nam. Aruba gleed steeds verder af en mensen werden hard geraakt in hun portemonnee. Het land was nog altijd welvarend met genoeg inkomsten uit onder meer het toerisme en toch gingen de belastingen iedere keer weer omhoog. Waar al dat geld bleef? Het werd in elk geval niet in de ontwikkeling van het land geïnvesteerd. Pas veel later, toen in 2010 het rapport van het WODC werd gepubliceerd, werd duidelijk dat er in die tijd dingen zijn gebeurd die echt niet door de beugel kunnen, ook op het vlak van corruptie.

Met de onvrede over het regeringsbeleid groeide ook de teleurstelling dat wij de problemen wel benoemden maar niet oplosten. Wij hadden niet de macht om de regering naar huis te sturen. Steeds meer dingen gingen mis en ook de relatie met Nederland was door de polarisatiepolitiek slechter dan slecht.'

En u kon als populairste politicus niets anders dan lijdzaam toezien?

'De druk op mij werd op een gegeven moment zo groot dat we een partijvergadering bij elkaar riepen. En ik belde met Mito Croes (die onder Henny Eman minister was geweest en later gevolmachtigde minister in Den Haag; RZ) die in Nederland zat. Hij is bijzonder intelligent, heeft een helicopterview en is altijd heel eerlijk. Hij zal het je gewoon in je gezicht zeggen als hij het niet met je eens is. Mito was er altijd om te adviseren, aan te moedigen en nieuwe ideeën aan te dragen. Hij is ook nu nog een van mijn belangrijkste adviseurs.

Ik belde Mito dus op om hem te vertellen dat ik de AVP-leden mandaat zou vragen naar Nederland te reizen om daar te klagen over het regeringsbeleid, want zo kon het echt niet verder. Mito was er buitengewoon duidelijk over dat ik dat vooral niet moest doen. Hij zei: "Ze zijn in Den Haag allemaal heel erg ontevreden en bezorgd

over Aruba, dus je zult zeker door iedereen vriendelijk worden ontvangen en ze zullen ook naar je luisteren en het waarschijnlijk zelfs nog met je eens zijn dat er iets moet gebeuren, maar ze zullen niets voor je kunnen betekenen. Je gaat dus met lege handen terugkomen, en dan?”

Ik had echter een uitlaatklep nodig en wilde het risico van een mislukte missie op de koop toe nemen. Het alternatief was weer een verworpen motie tegen de regering en nog één... De druk was te groot, de mensen verwachtten dat ik iets zou ondernemen. Ik ben dus in 2007, ondanks de wijze raad van Mito, toch naar Den Haag gegaan. Het verliep precies zoals hij had voorspeld. Wij werden overal met open armen ontvangen, door premier Balkenende, door staatssecretaris Bijleveld en heel veel anderen. De regering op Aruba was daar niet blij mee want er verschenen veel foto's in de lokale kranten van hartelijke begroetingen en artikelen dat belangrijke mensen in Den Haag onze zorgen deelden. Maar daar bleef het bij. Hoe groot de zorgen ook waren, Nederland zou niets doen. Ingrijpen in de autonomie van een ander land was geen optie, met dat doel was ik uiteraard ook niet naar Den Haag gegaan. Ik had wel gehoopt op een signaal.

Ik kreeg al heel snel van de media uit Aruba de vraag: wat gaat er nu gebeuren, wat heb je voor elkaar gekregen? Stond ik daar met lege handen. Mito, en dat schetst wat een fantastische vent hij is, gaat dan niet zeggen: *I told you so*. Wat hij wel zei: “Mike, weet je wat je tegen de pers moet zeggen? *The clock is ticking*, wacht maar af want er gaat iets gebeuren...” Hij bedoelde dat meer als grapje dan als een serieus advies. Maar toen de eerste journalist mij vroeg wat ik had bereikt, flapte ik eruit: wacht maar af, *the clock is ticking*. Die woorden gingen als een lopend vuurtje over het eiland. De volgende dag bestonden de headlines van de kranten uit de woorden: *the clock is ticking*. De bevolking pakte dat meteen op. Iedereen was ervan overtuigd: de dagen van deze regering zijn geteld. Zo werd dat bezoek aan Nederland alsnog een succes.’

En daarmee was in feite de campagne voor de verkiezingen van september 2009 al ontbrand?

‘Ja, dat was wel het moment waarop het grote uitkijken

naar de verkiezingen begon. Het was voor iedereen duidelijk dat de vertrouwensbreuk tussen de regering en de bevolking levensgroot was. En het werd daarna van kwaad tot erger. De regering polariseerde enorm, maakte ruzie met iedereen, met de sociale partners, met het parlement, met Nederland... Er volgden grote demonstraties. Aruba bereikte in die tijd qua bestuur het diepste dieptepunt. Als oppositie hadden wij een dubbele verantwoordelijkheid: voortdurend de vinger blijven leggen op zaken die niet deugden en tegelijkertijd bedenken hoe wij bepaalde zaken konden repareren zodra wij de kans daartoe zouden krijgen. Voor dat laatste bleek het bezoek aan Nederland toch wel belangrijker dan het aanvankelijk had geleken. Uit Den Haag klonken de signalen steeds luider dat Nederland bereid was Aruba te steunen als er in Oranjestad een andere wind zou gaan waaien en er een regering kwam die zich constructief opstelde ten opzichte van het koninkrijk en die zou openstaan voor samenwerking. De contacten die we in Den Haag hadden gelegd, zijn we dan ook blijven onderhouden om duidelijk te maken wat onze bedoelingen waren als er een regeringswisseling zou komen en wij ons inderdaad zouden kunnen inzetten voor samenwerking met Nederland, maar ook met onze zustereilanden. Wij zagen al veel langer dat het koninkrijk meerwaarde had als wij als landen bereid zouden zijn de focus meer te leggen op wat ons bindt dan wat ons scheidt. Gaandeweg werd steeds duidelijker dat het bezoek aan Den Haag een keerpunt was.'

Maar het kabinet-Oduber trok zich er niets van aan, dat ging onverstoorbaar door op de ingeslagen weg.

'Dat is waar. Maar wij zijn ons toen wel heel bewust gaan voorbereiden op het moment dat we in de regering zouden komen. Zo hebben wij zowel in 2007 als in 2008 een alternatieve begroting gepresenteerd met een beleid dat helemaal was doorgerekend. Dat was uniek voor Aruba. Een oppositie die met een eigen, goed doortimmerde begroting kwam, was voor hier ongekend. In de oppositie hoorde je alleen zo hard mogelijk te roepen dat die anderen niet deugden. De eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat wij dat ook deden, maar wij voerden daarbij wel argumenten aan en vertelden erbij hoe het beter zou kunnen.

Een voorbeeld van slecht beleid was de invoering van de BBO, de belasting op bedrijfsomzetten. In veel landen wordt een verschuiving van directe naar indirecte belastingen gepropageerd. Er valt in theorie ook wel wat voor te zeggen om investeren en hard werken te belonen door de winst- en inkomstenbelasting zo laag mogelijk te houden en consumptie zwaarder te belasten. Maar in een land als Aruba, waar 60 procent van de werknemers een inkomen van 2.500 gulden of minder heeft, help je maar weinig mensen als je de directe belastingen verlaagt. Terwijl je door de indirecte belastingen te verhogen het levensonderhoud duurder maakt, een ontwikkeling die mensen met een smalle beurs het hardst raakt. De maatregelen van de regering door de invoering van de BBO en de verhoging van de invoerrechten joegen de inflatie in 2007 op tot boven de 10 procent.

Wij hebben erop gehamerd dat dit de verkeerde aanpak was, dat dit tot een enorme verarming van een groot deel van de bevolking zou leiden. En als je het dan toch doet, dan moet je de effecten op de koopkracht van de lage inkomensgroepen compenseren met een toeslagenstelsel, zoals een reparatietoeslag die wij later alsnog hebben ingevoerd. Dat waren aspecten die allemaal terug te vinden waren in onze alternatieve begrotingen. Wij gaven ook aan dat er moest worden geïnvesteerd in de bestrijding van de verpaupering van Oranjestad, San Nicolas en de wijken. Wij toonden aan dat dit binnen de bestaande begrotingsruimte kon. Het kon in ons scenario gerealiseerd worden zonder dat daarvoor dus extra fondsen hoefden te worden aangesproken.'

'Mike Eman is een zeer gedreven collega die zich met enthousiasme inzet voor de welvaart van Aruba. Een man met handelsgeest die de economische crisis stevig bestrijdt. Daarbij verliest hij de maatschappelijke en sociale aspecten niet uit het oog. Uit zijn inzet om Aruba tot een groene economie te maken, volledig CO2-neutraal in 2020,

spreekt een geweldige ambitie.’

Lilianne Ploumen,
minister van Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking in
het Nederlandse kabinet Rutte II

Toen brak in 2007 de crisis uit.

‘Die raakte Aruba hard. De crisis heeft het land zeker 200 miljoen aan inkomsten gekost. Dat kwam extra hard aan omdat de reserves van het land zo goed als uitgeput waren. Wij hebben gekeken naar de effecten die de wereldwijde crisis op de Arubaanse economie zou hebben en hebben desondanks besloten onze plannen niet te wijzigen. Ook het voornemen de BBO te schrappen hebben wij gehandhaafd. In 2009 bleek dat het land er nog slechter voor stond dan we al vreesden en konden wij niet verder gaan dan de BBO te halveren van 3 naar 1,5 procent. Maar we konden wel de koopkracht van de meest kwetsbaren verbeteren door een toeslagenstelsel.

De verkiezingen zagen wij niet alleen als het momentum om in de regering te komen, maar vooral als een ultieme kans om de stemming in het land om te buigen. Het was crisis en om uit die crisis te komen was het noodzakelijk positieve krachten in de samenleving te mobiliseren. Wij zijn de campagne ingegaan met aan de ene kant de traditionele strategie van: wat nu in het Bestuurskantoor zit, deugt van geen kant; maar ook met de boodschap: wij geloven in de eigen kracht van de bevolking, samen komen wij uit de crisis. En omdat we al die jaren in de oppositie veel eigen plannen hadden ontwikkeld, konden we de bevolking ook concreet aangeven hoe wij het zouden gaan doen.’

Alle redenen dus om de verkiezingen vol vertrouwen tegemoet te gaan?

‘Het was duidelijk dat de zittende regering er na 2005 niet op vooruit was gegaan in populariteit. Er waren vanuit de bevolking demonstraties gehouden en ook ambtenaren hadden een paar keer gestaakt. De communicatie met de maatschappij was verbroken. Ook met belangrijke instituten als de Algemene Rekenkamer en de Raad

van Advies leefde de regering in onmin. De ruzie met Nederland liep steeds hoger op. Voor de voorspelling dat de MEP na het verlies van een zetel in 2005 vier jaar later verder achteruit zou gaan, hoefde je geen koffiedik te kijken. Zij gaven geen enkel signaal te willen luisteren naar de samenleving of van koers te willen veranderen, terwijl wij naast onze boodschap dat het anders kon ook met jonge, verrassende kandidaten kwamen zoals Paul Croes, Juan David Yrausquin en Michelle Winklaar. Dat was een trendbreuk met de gewoonte om met traditionele, voorspelbare kandidaten te komen. Dat versterkte de boodschap dat er daadwerkelijk verandering op komst was. Dus ik dacht wel dat we er bij de verkiezingen flink op vooruit zouden gaan. Van zes naar acht of misschien negen zetels. Aan een absolute meerderheid dacht ik niet. De laatste keer dat de AVP de meerderheid behaalde, was in de tijd van mijn grootvader, zestig jaar geleden.'

Maar als de zittende regering er zo'n potje van had gemaakt...

'Naarmate de campagne vorderde, werd het wel steeds duidelijker dat er iets bijzonders te gebeuren stond. Het geloof groeide dat we wel eens 10 van de 21 zetels konden gaan halen. Op straat hoorde je zelfs geluiden dat het er nog meer zouden worden. Op de zondag voor de verkiezingen hadden we een autoparade. Daar kwam geen eind aan. De eerste auto's kwamen in San Nicolas aan toen de laatste auto's nog moesten vertrekken bij ons partijgebouw in Oranjestad.

We hadden onze veldorganisatie, de teams die de kiezers opzoeken in de wijken, goed voor elkaar. Dat was te danken aan de campagne die we voor Mito Croes voor een zetel in het Europees Parlement hadden gevoerd. Mito was onze juridisch adviseur in het proces dat Benny Sevinger en ik tegen de Staat der Nederlanden hadden gevoerd om stemrecht voor Arubanen en Antillianen op te eisen bij de Europese verkiezingen. Het Nederlandse kiesrecht zat heel raar in elkaar. Een Arubaan die in Venezuela woonde, mocht op grond van zijn Nederlanderschap wel stemmen voor het Europees Parlement maar een Arubaan die op Aruba woonde niet. Terwijl beslissingen in Brussel of Straatsburg wel degelijk ook van invloed zijn op Aruba. Benny en ik hebben ons aangemeld bij het stembureau in Den Haag voor Nederlanders in het buitenland. Dat wees ons af

waarna wij beroep aantekenden. De Raad van State besloot advies te vragen bij het Europees Hof en dat stelde ons in 2006 in het gelijk. Dat was mede te danken aan de vasthoudendheid en scherpe argumentatie van Mito. Die kwam in juni 2009 op de Europese kandidatenlijst van het CDA te staan.

Sommige mensen in de partij vonden het een risico als wij campagne gingen voeren om zo veel mogelijk stemmen voor Mito te krijgen. Die waren bang dat een mislukking haar weerslag zou hebben op de Arubaanse verkiezingen die een paar maanden later zouden volgen. Maar wij waren zo betrokken bij het onderwerp dat we niet vonden dat we zo opportunistisch moesten zijn om te zeggen dat het ons nu eventjes niet uitkwam om Mito te steunen. We hebben het risico genomen. Mito kreeg ruim twintigduizend voorkeursstemmen; jammer genoeg niet voldoende voor een zetel in het Europees Parlement, maar het heeft ons wel geholpen. Wij hadden onze campagneorganisatie zes maanden eerder in de steigers staan dan normaal. En omdat het vanaf Aruba uitbrengen van een stem voor de Europese verkiezingen nogal ingewikkeld was, waren wij huis aan huis de wijken in geweest. Wij hadden een goed geoliede en ingewerkte campagnemachine klaarstaan voor de Statenverkiezingen van september 2009.'

Hoe verliep de dag van de verkiezingen?

'Ik heb alles gedaan wat ik kon doen. Ik ben tot acht uur 's avonds op straat geweest. Daarna ging ik naar huis, ben in de kamer gaan zitten, heb de radio uitgezet en zei tegen Doina: ik ga rustig wachten, ik ga niet meedoen met die zenuwtoestand om van elk stemdistrict de stemmen te tellen. Ik was zonder dat al nerveus genoeg. Om half elf heb ik Henny opgebeld die in Cas di Partido was. Hij zei dat het hartstikke goed liep en dat het ernaar uitzag dat we een meerderheid gingen behalen. Maar hij wilde niet dat ik al naar het partijgebouw kwam. Een uur later belde hij terug: "Nu moet je wel komen." De stemmen van één district moesten nog binnenkomen, maar we waren op dat moment zeker van elf zetels, een meerderheid dus.

En dan gebeurt er iets waar je niet op bedacht bent. De hele campagne heb ik alleen over straat gelopen, maar die avond werd ik door zes grote politiemannen naar het partijhuis begeleid. Daar

wachtte een zee van mensen. De auto werd omstuwd door een enthousiast zwaaiende en juichende menigte. Zelf ben ik nooit zo uitbundig, eerder verlegen, maar de confrontatie met al die blije gezichten onderging ik op een manier die mij enorm veel zelfvertrouwen gaf. Ik stapte uit en deed iets wat ik eigenlijk nooit doe: ik maakte een gebaar van victorie. Ik kon met de grootste moeite bij het podium komen om de mensen te bedanken. En terwijl ik daar stond, werd er aan mijn jasje getrokken dat er nog een restzetel bij was gekomen. Het was totale euforie. Het leek wel of de bevrijding werd gevierd.'

De MEP zakte terug van elf naar acht zetels. De twee andere (kleine oppositiepartijen) verdwenen uit de Staten, terwijl nieuwkomer Democracia Real een zetel veroverde. Nog geen vijf weken later – er moest wel aan de formatieregels zoals het screenen van kandidaat-bewindslieden worden voldaan – volgde op 30 oktober 2009 de beëdiging van het eerste AVP-kabinet dat zonder coalitiegenoten kon regeren. Dan wordt u na acht jaar oppositie eindelijk minister-president, maar wel van een bijna failliet land waarvan bevolking en bedrijfsleven weinig vertrouwen in de overheid hadden.

'Wij waren ons heel goed bewust van de uitdaging waarvoor wij stonden. We hadden visie, plannen en een sterk team dat stond te trappelen om er tegenaan te gaan. Omdat wij ons in de oppositietijd zo goed hadden voorbereid, konden wij de gebruikelijke wittebroodsweken overslaan. Wij maakten een vliegende start. Maar ik realiseerde me ook dat we als kabinet alleen niet in staat waren om het tij te keren. Het negativisme onder de bevolking, maar ook bij het bedrijfsleven, was zo lang gevoed dat er een voelbare gelatenheid op het eiland heerste. Het geloof in eigen kunnen dat zich in 1986 zo sterk had gemanifesteerd toen Henny premier werd, moesten we zien terug te krijgen. Om te beginnen moesten we ervoor zorgen dat de meest kwetsbaren werden geholpen die door de enorme inflatie – boven de 10 procent – onder de armoedegrens waren geduwd. We introduceerden daarvoor een toeslagenstelsel.

Stap twee die we tegelijkertijd moesten nemen: zo snel mogelijk de economie stimuleren. Dat deden we onder meer met het

investeringsprogramma Bo Aruba, het revitaliseren van Oranjestad en San Nicolas, en het opknappen van verpauperde wijken. En we kregen voor elkaar dat belangrijke economische spelers terugkwamen die Aruba in de jaren daarvoor uit teleurstelling de rug hadden toegekeerd: de KLM, Carnival Cruise Lines en Valero.

We staken tevens heel veel energie in het herstel van de relatie met de vakbonden, werkgevers, maatschappelijke organisaties en instituties. Vanuit de oppositie hadden wij altijd contact onderhouden met deze groepen, als regering was het zaak om bij deze partijen niet alleen steun voor onze aanpak te verwerven, maar ze ook betrokken te maken en ze daadwerkelijk te laten participeren. We wisten dat er draconische maatregelen moesten worden genomen om bijvoorbeeld het pensioen- en ziektekostenstelsel overeind te houden, want de fondsen daarvoor waren vrijwel uitgeput. We hebben naar het voorbeeld van het Nederlandse poldermodel een sociale dialoog met werknemers- en werkgeversorganisaties ingevoerd om de issues die moesten worden aangepakt te bespreken en gezamenlijk een oplossing te vinden. We deden dat niet alleen vanwege het noodzakelijke draagvlak, maar ook vanuit de overtuiging dat luisteren naar direct belanghebbenden tot een betere uitkomst leidt.

Persoonlijk heb ik veel aandacht besteed aan het verbeteren van de verstandhouding met Nederland en de zustereilanden. Wij hebben ook onmiddellijk het statement afgegeven dat wij loyaal zouden meewerken aan het realiseren van de wens van Curaçao en Sint Maarten om net als Aruba een autonoom land binnen het koninkrijk te worden. Op al deze terreinen heeft het kabinet, samen met al die partners, veel inspanningen verricht. Dat al vrij snel de eerste resultaten te zien waren, was voor ons een enorme stimulans.'

'Aruba wordt de groene parel
van de Cariben.'

Joseph Patrick 'Joe' Kennedy II

Ik hoor u niet over de uiterst precare overheidsfinanciën.

‘Die hadden echt wel onze volle aandacht. Het hele pakket van hervormingen dat in de sociale dialoog aan de orde is gesteld, was mede gericht op het gezond maken van de overheidsfinanciën. Wij hebben bewust gekozen voor een tweesporenbeleid: bezuinigen, maar niet zonder ook te investeren in de economie en de samenleving.’ Dat kwam u ook op kritiek te staan. ‘Ja, de oppositie ging naar Den Haag met een rapport ‘Feestend ten onder’ om over onze aanpak te klagen. Dan moet je je bedenken dat het diezelfde partij was die de bevolking heeft verarmd, de steden en wijken heeft laten verpauperen en ons met een record staatsschuld heeft opgezadeld. In de afgelopen jaren is de staatsschuld inderdaad verder opgelopen, maar wel gecontroleerd. De staatsschuld van Aruba ligt onder het niveau van dat van Nederland, dat op financieel gebied toch een degelijke reputatie geniet. Het kapitaal dat wij hebben aangetrokken is bovendien niet opgegaan aan meer en meer personeel of aan peperdure huurcontracten. Het is duurzaam geïnvesteerd in economische ontwikkeling.

Niemand kan om het feit heen dat wij vanaf ons aantreden in 2009 werken aan de structurele verlaging van het begrotingstekort, maar wel op een verstandige wijze. Wij willen niet het risico nemen de economie kapot te bezuinigen en we willen de rekening ook niet bij de burgers leggen die in de jaren tot 2009 al zo veel hebben moeten inleveren. Er zijn landen die zich helemaal gefocust hebben op bezuinigen en lastenverzwaring. Die beginnen daar nu van terug te komen: ze geraken niet uit de recessie en krijgen ook geen grip op hun begrotingstekort. Het scenario waarvoor wij hebben gekozen begint zijn vruchten af te werpen: de economie van Aruba kent dit jaar een gezonde groei van rond de drie procent.’

Vindt u de kritiek van het IMF en kredietbeoordelaars als Standard & Poor's en Fitch op de hoge staatsschuld van Aruba dan niet terecht?

‘De kanttekeningen die dit soort experts bij onze aanpak plaatsen, nemen wij juist uiterst serieus. Er is ook geen enkel verschil van mening over dat onze schuld te hoog is. Ik ben de eerste die vindt dat die omlaag moet. Minder rente betekent meer ruimte om te investering in de kwaliteit van de samenleving. Waar wel discussie

over is – overigens niet tussen het IMF en ons maar tussen vermaarde economen – is hoe landen hun financiën op orde krijgen.

Onze manier om de tekorten weg te werken is, uiteraard wel in combinatie met efficiencyverbeteringen in het overheidsapparaat, het stimuleren van bedrijvigheid. Dat leidt samen met de daarmee gepaard gaande banengroei tot hogere inkomsten voor de overheid. Wij zitten daarmee op de lijn van top-economen als Nobelprijswinnaar Paul Krugman en de Nederlandse oud-minister Willem Vermeend. En het werkt: terwijl tal van landen worstelen om hun begrotingstekort terug te dringen, hebben collega-minister Mike de Meza en zijn staf een route uitgestippeld om in 2016 een begrotingsevenwicht te bereiken en dat zonder de economie te schaden. Dat is een prestatie van formaat.’

Ik heb zowel in politiek Den Haag als hier op het eiland met veel mensen gesproken. Het valt niet te ontkennen dat u heel sterk uw stempel drukt op wat er gebeurt. De andere ministers beamen dat ook.

‘Ik geef toe dat ik heel goed duidelijk kan maken wat ik wil. Als ik ergens van overtuigd ben, ga ik ervoor. Dan moet je van goede huize komen om mij op andere gedachten te brengen. Maar het is beslist geen onemanshow. Natuurlijk, ik loop voorop en sta altijd in de schijnwerpers, maar dat is niet Mike Eman, dat is het instituut minister-president. De geschiedenis, het werk van mijn grootvader en vader, mijn opvoeding en de ervaring die ik onderweg in het leven heb opgedaan, bepalen hoe ik invulling geef aan die functie. Het is ook niet zo dat het premierschap een lang gekoesterde wens was. De gedachte “Als ik premier ben, zal ik...” is nooit bij mij opgekomen.’

Toch moet u een ideaalbeeld hebben gehad van Aruba.

‘Ik heb nooit de verbinding gelegd tussen hoe ik zelf in het leven stond en een politiek doel. Ik heb gezien hoe mijn broer de eerste minister-president werd na het verkrijgen van de status aparte. Hij kreeg een zware verantwoordelijkheid om een land op te bouwen in een tijd dat het economisch slecht ging en de werkloosheid ongekend hoog was. Hij heeft wonderen verricht. Henny heeft zo’n bijzondere rol gespeeld, dáár zou een boek over moeten worden geschreven.

Hij was een heel sterke leider met een duidelijk gevoel waar het met Aruba naar toe moest. Hij wist de businesssector te overtuigen dat ze moesten investeren op een moment dat iedereen zei: het is krankzinnig om dat in deze omstandigheden te doen. Want niet alleen moest er een overheidsapparaat worden opgebouwd met ministeries, een eigen parlement, een centrale bank, een rekenkamer en ga zo maar door, er werd ook een eigen munt ingevoerd. Dat had zeker niet alleen met trots te maken. Een eigen monetair beleid werd noodzakelijk geacht om grip te krijgen op de ontwikkeling van de economie. Dat besluit was niet zonder risico's: Zouden mensen hun geld van de bank halen? Zouden bedrijven hun kapitaal naar het buitenland verplaatsen? Zouden investeerders het nog wel aandurven hun geld te steken in een jong land dat zo'n monetair avontuur aangaat? Dat had allemaal gekund maar het gelijk van de keuze voor een eigen munt is ruimschoots bewezen.

Toen Henny en zijn team het plan presenteerden om de Arubaanse economie te redden door te focussen op een enorme expansie van het kwaliteitstoerisme zijn lokale businessmensen daar vierkant achter gaan staan. Er werden grote hotels gebouwd en de toeristen stroomden toe. Het was booming business. En velen werden er beter van. Er kwamen duizenden banen bij, mensen maakten promotie en gingen steeds meer verdienen. Veel families hadden stukjes grond die opeens heel veel waard werden. De toeristen brachten Aruba, dat heel lang heel arm was geweest, grote rijkdom.'

'Het is geweldig te zien hoe een klein land groot kan zijn. In Nederland benadrukken we de noodzaak van draagvlak in de samenleving. Dat is precies wat we op Aruba zien gebeuren. U bent pioniers en wij, in Nederland en elders, kijken hoe wij kunnen leren van uw ervaringen. Premier, ik heb u horen spreken over harmonie met de natuur, harmonie tussen mensen en harmonie in het koninkrijk. Ik prijs de

Arubaanse regering voor haar
inspanningen en haar ambities.
Die helpen de wereld wat beter te
maken voor toekomstige generaties.'

*Prins Willem-Alexander tijdens
de conferentie Green Aruba 2011*

Dus iedereen happy?

'Dat zou je denken. Ik merkte rondlopend door de buurten dat de economische welvaart niet overal evenveel voldoening en plezier in het leven bracht. Er was ook een beetje het gevoel van: ons Aruba moet geen Disneyworld worden. Iedereen werkte en werkte om meer geld te verdienen, maar tijd om met families bij elkaar onder de boom te dominoën schoot erbij in. Wat ik in mijn eigen leven altijd zo heb gewaardeerd, die sterke solidariteit die diepgeworteld was in de Arubaanse gemeenschap, kwam onder druk te staan. De onderlinge concurrentie nam toe en ook het materialisme. Als iemand in de straat een nieuwe auto kocht, wilden anderen niet achterblijven.

Ik sprak met mensen die zich afvroegen of dit nu het ideale leven was. De vooruitgang vertaalde zich meer in economische welvaart en hogere inkomens dan in welzijn. In Aziatische landen is dat ook gebeurd. Daar heeft men er minder moeite mee, maar de Arubaan zit anders in elkaar. Die zag de bevolking in een paar jaren tijd van zestig- naar honderdduizend groeien. Aruba werd een druk eiland. Dat plekje onder de boom of op het strand dat je altijd voor jezelf had, was er niet meer. Ik ging dat meer en meer beseffen, maar ik zat niet in de politiek. Mijn broer wel. Ik heb hem erop gewezen dat welvaart alleen niet gelukkig maakt en heb wat ideeën geopperd om iets te doen in de wijken, te werken aan het versterken van het gemeenschapsgevoel. Daarvan werd wel iets opgepikt maar het werd toch vooral als iets burgerlijks afgedaan. Henny en zijn team waren veel meer met de grote dingen bezig. Het idee dat welvaart en welzijn met elkaar in balans moeten zijn, heb ik aan die tijd overgehouden. Het was kennelijk ergens in mijn hoofd geparkeerd totdat ik zelf leider werd van de AVP.'

En daarvoor hebt u echt nooit gedacht: als ik ooit zelf...?

‘Nee, nee. Na mijn grootvader en vader was Henny de politicus van de familie. Dat ik ook nog eens de politiek zou ingaan, was nooit de bedoeling. Van de familie niet en van mijzelf niet. Henny heeft ook heel duidelijk toegewerkt naar zijn opvolging door Tico Croes. Als dat goed was gegaan, zou de geschiedenis anders zijn uitgepakt. Dan was ik niet opeens, nota bene als nieuwkomer, fractievoorzitter geworden en later ook niet partijleider en zeer waarschijnlijk ook nooit minister-president. Maar als je die weg eenmaal inslaat, ga je uiteraard wel denken: wat wil ik met het land? Daarvoor stel je die vraag niet bewust want het was niet aan de orde, ik had toch geen invloed. Eenmaal in de positie dat je een fractie en later ook de partij leidt, kom je niet meer om de vraag heen: wat voor een bijdrage kan ik vanuit deze functie leveren? En dan kom je vanzelf ook op de vraag: waar zie ik mijn land naartoe gaan? Het is een exercitie waarbij ik vooral gekeken heb naar wat ik zelf als goed heb ervaren in mijn leven: Het sterke familiegevoel van elkaar door dik en dun steunen, de solidariteit van de gemeenschap, de instituten in je omgeving die bijdragen aan je opvoeding, de school maar ook verenigingen, het kunnen meedoen in de maatschappij... Al die componenten die noodzakelijk zijn om je als individu te ontwikkelen tot een volwaardige deelnemer aan de samenleving. Mijn conclusie was: inkomen en carrière maken zijn belangrijk, maar er zijn nog andere waarden die minstens zo bepalend zijn voor de vraag of burgers zich een beetje gelukkig voelen. Hoe ga je met elkaar om? Heeft het zin boos te doen en anderen die het niet met je eens zijn te verketteren? Natuurlijk, soms word je gedwongen de strijd aan te gaan, maar realiseer je dan tenminste wel dat het niet de manier is waarop we met ons kleine landje vooruitkomen. Dat betekent niet alleen een dialoog in eigen kring, maar ook een dialoog binnen de gemeenschap en organisaties, met andere delen van de wereld, luisteren naar anderen en dan je eigen ideeën vormen en daar iets mee doen. Met dat soort gedachten, begaf ik mij in de politiek.’

De politieke cultuur op Aruba is er een van polarisatie; daar moet u zich dan niet in thuis voelen?

‘Ja, ik heb daar wel moeite mee. Vooral met het kapotmaken om

het kapotmaken. Op sommige momenten werk ik zelf ook stevig mee aan de polarisatie, maar alleen als iemand iets betoogt of voorstelt waarvan ik honderd procent zeker weet dat het niet deugt, dat er heel andere motieven in het spel zijn dan het dienen van het algemeen belang. Gisteren was er een debat in de Staten over het in het afgelopen jaar gevoerde beleid. Er zijn toch veel dingen goed aangepakt. De economie groeit weer, er is gewerkt aan het herstel van de koopkracht, er is een algemeen pensioen ingevoerd, de leefbaarheid in de wijken wordt verbeterd... Het gaat er, vind ik, in zo'n debat niet om wie de intelligentste of slimste is. Het is geen wedstrijd. De discussie behoort te gaan over wat voor het land het beste is. Over de koers kun je van mening verschillen, zo lang de wil om het land te dienen maar voorop staat. Als ik dan merk dat dit bij degenen die ons zijn voorgegaan niet het geval is en dat die in het debat alleen maar proberen te polariseren, dan heb ik er weinig moeite mee dat in heldere bewoordingen te markeren. Dat je een andere ideologie aanhangt, prima, maar je zit niet in de Staten om je persoonlijke belangen te behartigen. Ik kan er dan inderdaad hard tegenin gaan.'

Stiekem vond u dat wel een beetje leuk?

'Ik weet niet of leuk het juiste woord is.

'Maar u kijkt er wel bij als een klein jongetje dat kattenkwaad heeft uitgehaald.

'Ik kan genieten van een stevig debat. Ik vind het leuk om iemand te overtuigen. Maar gisteravond ging het over hoe onder de vorige regering familieleden zijn bevoordeeld, onder meer met het sluiten van huurcontracten tegen exorbitante bedragen. Dat gaat zo tegen ieder rechtvaardigheidsgevoel in, dan kan ik mij daar inderdaad enorm over opwinden. Wel aan jezelf denken, maar acht jaar lang de ouderdomsuitkeringen en de ambtenarenpensioenen niet aanpassen... Bijna alle assets die er waren, hebben zij verkwanseld. Wijken, scholen en voorzieningen zijn verwaarloosd. In die tijd waren de overheidsinkomsten bijna twee keer zo hoog als nu. Toch werd er duizend miljoen Arubaanse gulden bij geleend. Waar is al dat geld aan opgegaan, vraag je je af. Als je dan cijfers onder ogen krijgt

waaruit blijkt dat er twee, vier of zelfs zes miljoen naar een broer of een vader is gegaan, niet eens om de schijn op te houden via via, maar gewoon rechtstreeks, ja daarvan word ik heel wrevelig. Dan kan en wil ik dat ook niet verbloemen.'

Het Aruba van vroeger, dat is natuurlijk niet meer terug te krijgen.

'Nee, dat is waar. Ik heb veel gespard met christendemocratische geestverwanten die hier ook mee worstelen. De crisis heeft iedereen aangezet tot een heroriëntatie op hoe wij onze maatschappij hebben ingericht en de rol van de overheid daarin. Wij zijn het er allen over eens dat er ook een moderne vormgeving bestaat van een solidaire samenleving waar de welvaart op een eerlijke wijze wordt verdeeld en de hogere inkomens bijdragen aan het welzijn van de mensen die het minder hebben. Wij hebben een periode achter ons waarin het ieder voor zich en God voor ons allen was, nu zie je solidariteit terugkeren. Van de verlaging van de water- en elektriciteitsstarieven hebben de lagere inkomens het meest geprofiteerd; daarvoor was in de sociale dialoog een breed draagvlak. Vroeger was de sociale cohesie in wijken iets vanzelfsprekends. Nu moet je als overheid de voorwaarden scheppen en dan nog staan de mensen niet meteen te juichen als je een beroep op ze doet om een buurtbewonersvereniging op te richten. Logisch, ze voelen zich jarenlang door diezelfde overheid verwaarloosd en hebben zoiets van: overheid, bewijs eerst maar eens dat je het beste met ons voor hebt.

Voordat mensen bereid zijn mee te bouwen aan de gemeenschap, willen ze zien dat de overheid haar verantwoordelijkheid neemt. Dat geldt niet alleen voor de buurten, maar voor alle geledingen in de samenleving, dus ook voor de sportverenigingen, het bedrijfsleven, de vakbonden... Wij zijn de wijken ingetrokken om rommel op te ruimen, om sportveldjes bespeelbaar te maken, om huizen een vrolijke kleur te geven. Wij hebben dat niet gedaan omdat het onze ideologie is een overheid te creëren waar de samenleving voor alles en altijd op kan terugvallen, maar om te laten zien dat de overheid zich betrokken voelt. Wij hebben het gedaan om de verstandhouding te verbeteren, om het vertrouwen in de overheid te herstellen. De mensen hebben kunnen zien en ervaren dat er een

algemeen pensioen is ingevoerd, dat de minister-president zelf langs komt om vuil op te rapen... Dat er een overheid is die haar rol naar behoren vervult. Wij zijn nu toe aan de tweede fase: Het appel op de gemeenschap om deze ontwikkeling te omarmen en een eigen bijdrage te leveren aan de verbetering. Langs die weg moeten we stap voor stap bij de ideale samenleving komen zoals mij die voor ogen staat, een happy community.'

En wordt er gehoor gegeven aan die oproep?

'Ik ben een beetje teleurgesteld. Ik had gehoopt dat het sneller zou worden opgepikt. Ik onderschat niet hoe groot de tegenslagen zijn die de private sector heeft moeten verwerken door de terugval van de economie. Pas in 2011 is er voor het bedrijfsleven op Aruba een kentering gekomen. Drie jaar lang zijn er zware verliezen geleden, dus ik begrijp dat ondernemers niet meteen alle remmen losgooien. Daarbij spelen ook de banken een rol. Er wordt in de private sector geklaagd dat die zich weinig solidair opstellen, zakelijk en hard in plaats van dat ze bedrijven een beetje extra zuurstof geven om moeilijke tijden te overleven. Ik ben daarom met de banken gaan praten en heb protocollen met ze gesloten. Ik heb het idee dat er nu wel meer steun komt vanuit de banken om het economisch herstel te stimuleren. Ik had gehoopt dat er wat sneller een reactie van de private sector was gekomen in de zin van: de overheid schept de juiste voorwaarden, het gaat weer de goede kant op, nu is het aan ons om daar met onze creativiteit op in te spelen. Wij hebben er om de sector uit te dagen mee te doen ook heel bewust voor gekozen om het fenomeen van public-private partnerships te introduceren en zo samen op te trekken bij het bedenken, financieren en uitvoeren van projecten. En wij zijn zelf het voorbeeld gaan geven door scholen en openbare gebouwen op te knappen en monumenten te restaureren in de verwachting dat ondernemers volgen. Het begint nu beetje bij beetje te komen, maar het mag wat mij betreft sneller en meer. Ik ben er constant over aan het piekeren waarom dat niet gebeurt. Het heeft geen zin te gaan treuren of met een beschuldigende vinger te wijzen: ik ben minister-president dus ik ben verantwoordelijk. Kennelijk ben ik er onvoldoende in geslaagd om duidelijk te maken dat het ideaalbeeld dat wij allemaal van Aruba hebben niet kan worden

bereikt als de overheid dat in haar eentje moet doen. Nogmaals, ik begrijp dat ondernemers na wat ze het afgelopen decennium hebben meegemaakt voorzichtig zijn. Misschien is het ook wel een generatiekwestie.'

Is dat de reden waarom u presentaties geeft aan young professionals?

'Je was er van de week zelf bij. Wij nodigen jongeren uit om kennis te nemen van onze plannen, gaan daarover de discussie met ze aan, laten ze meedenken over de verdere ontwikkeling van het land en geven ze de boodschap mee: er doen zich volop kansen voor, grijp ze, onderneem! Dat directe contact heeft veel meer effect dan het verhaal proberen over te brengen via de media. Die berichten wel over de projecten, maar dat het eigenlijk allemaal puzzelstukjes zijn die in elkaar moeten vallen, is in een krantenbericht lastiger uit te leggen. Dat is het voordeel van een kleine gemeenschap. Ik kan met de tweetot driehonderd young professionals rechtstreeks in gesprek gaan en ze vragen: ga nadenken over wat jij kunt bijdragen aan het verwezenlijken van ons ideaal. In Nederland of de Verenigde Staten kun je dat niet zo doen.'

Het viel me bij die bijeenkomst op, maar eerder ook tijdens uw ontmoetingen met Arubaanse studenten in Nederland, hoe gemakkelijk jongeren op u afstappen.

'Ik geloof heel sterk in de jeugd en dat wordt kennelijk aangevoeld. We hebben de jongeren nodig om de volgende stap te maken, dus ik zoek ze ook op. Wij hebben meer mensen nodig om Aruba te ontwikkelen, te versterken en zo te beschermen tegen negatieve invloeden van buitenaf. Een probleem daarbij is dat ons grootste potentieel zich in het buitenland bevindt om te studeren. Alleen al in Nederland zijn er op dit moment zo'n vijftienhonderd Arubaanse studenten. Op zichzelf is het heel goed dat jonge mensen ambitie tonen en het is ook voor Aruba goed dat zij hun kennis en ervaring in een andere cultuur en soms onder moeilijke omstandigheden verkrijgen.

Een meerderheid blijft echter hangen, die keert niet terug. Bedenk wel dat dat juist de groep is die nadenkt over maatschappelijke

ontwikkelingen, die geëngageerd is, de drang, creativiteit en energie heeft om dingen te veranderen. Ze stappen op hun 18e in het vliegtuig en blijven zeker weg tot ze 28 of 30 jaar zijn. En het is nog erger als zij helemaal niet terugkomen. Dat komt onder meer omdat Aruba te weinig uitdagende banen met doorgroeimogelijkheden te bieden heeft. Het is mooi dat wij toegang hebben tot de Nederlandse universiteiten, maar de keerzijde is wel dat onze bevolking iets ontnomen wordt. Wij moeten een belangrijk deel van onze jongeren missen in een levensfase waarin zij een prominente rol kunnen spelen in maatschappelijke organisaties, in sportverenigingen... Hun energie en denkracht lopen we mis. Het is dus de moeite waard om onze eigen universiteit verder te ontwikkelen, al zal er altijd een trek blijven naar Nederland. Wij moeten stimuleren dat ze na hun studie terugkeren. Wij hebben daarom geregeld dat een deel van de studieschuld wordt kwijtgescholden als een student binnen drie jaar na het afstuderen terugkomt. En het is een van de drijfveren achter de ontwikkeling van een nieuwe economische pijler, het vermarkten van onze knowhow op het gebied van kwaliteitstoerisme en duurzaamheid. Die twee takken vormen de basis voor een kenniseconomie die banen oplevert die aansluiten bij het ambitie- en denkniveau van deze groep.'

'Ik ben onder de indruk van de energieke en voortvarende manier waarop de regering van Aruba de zaken aanpakt. De economie wordt stevig gestimuleerd, er worden goede dingen gedaan. Dat is de manier om welzijn en welvaart op het eiland te brengen. De samenwerking met de regering van Aruba is uitstekend.'

*Ronald Plasterk, minister van
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
in het Nederlandse kabinet-Rutte II*

Nog even terug naar uw teleurstelling dat het bedrijfsleven een afwachtende houding aanneemt.

‘Hoho, dat moet je ook weer niet overdrijven. Het tempo mag wat mij betreft wat hoger. Maar er zijn wel degelijk voorbeelden van ondernemers die hun verantwoordelijkheid pakken. Neem de Caya Grandi, de belangrijkste winkelstraat van Oranjestad waar het ooit bruiste maar die gaandeweg zijn glans verloren heeft. Met de groei van het toerisme kwamen er shopping malls dichtbij de cruiseterminal. Het gevolg: toeristen bespaarden zich een wandeling in de hete zon naar de Caya Grandi. Je zag de straat zienderogen verpauperen. Panden werden niet meer onderhouden, winkels sloten hun deuren, het aanbod verschaalde waardoor ook de lokale klanten wegbleven. Wij hebben tegen de eigenaren van de panden gezegd: “Wij gaan de binnenstad opknappen, we restaureren de monumenten en leggen parkjes met zithoeken aan, blazen jullie dan je winkels nieuw leven in?” De ondernemers reageerden sceptisch: wie zegt dat de toeristen terugkomen, het blijft even ver lopen... Zo is het idee ontstaan om een tramlijn aan te leggen van de cruisehaven naar het einde van de Caya Grandi. We brengen de klandizie gewoon naar ze toe! Ik weet dat sommigen denken: hoe halen ze het in hun hoofd, een tram! Maar er zit veel meer achter dan je op het eerste gezicht zou denken. Het is een toeristische attractie op zichzelf die voor de cruisemaatschappijen zelfs reden is om dit seizoen 140.000 passagiers extra naar Aruba te brengen. Maar het is de bedoeling dat ook de lokale bevolking die in de stad werkt of wil gaan winkelen gebruik gaat maken van de gratis tram zodat de verkeersdruk in het centrum wordt verlicht.

Wij hadden natuurlijk kunnen kiezen voor een buspendel maar dan hadden we de ondernemers niet over de streep gekregen om in hun panden te investeren. Zij wilden terecht zekerheid voor de langere termijn. Een volgende regering zou gemakkelijk kunnen stoppen met een busdienst, met de tram doe je dat gezien de investering die ermee gemoeid is niet zo gauw. De Caya Grandi heeft een allure gekregen die voor het Caribisch gebied ongekend is. Het is een prachtig voorbeeld dat een goed samenspel tussen de overheid en de private sector tot iets heel moois kan leiden.’

Hoe zit het met de burgers, haken die in?

‘Je merkt aan alles dat het publiek positief reageert. Nu men ziet dat de overheid haar verantwoordelijkheid weer opneemt, proef je terugkerend enthousiasme. Waar de wijken al zijn opgeknapt en voorzieningen zijn verbeterd, worden mensen actief om samen dingen te organiseren. De sociale cohesie begint terug te keren. Maar ook dit vergt een lange adem. Er zijn hele wijken waarvan de bewoners het door de teruggelopen koopkracht moeilijk hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Van mensen die met de vraag zitten of er morgen wel geld is om brood te kopen of hoe hun kinderen op school komen, mag je niet verwachten dat die eraan toekomen om na te denken over wijkintegratie. Ook voor de opbouw van de wijken is het dus belangrijk dat we onze young professionals activeren om het voortouw te nemen.’

U lijkt nogal overtuigd van uw aanpak. Zijn er in uw omgeving mensen die u wel eens een spiegel voorhouden?

‘Er zijn genoeg mensen die het niet met alles eens zijn en dat ook laten merken. Maar ik heb niet veel mensen om echt diepgaand mee te sparren en die bijvoorbeeld zeggen: jouw beeld, jouw visie op de gemeenschap klopt helemaal niet. Ik weet niet of dat komt omdat mijn visie wordt gedeeld, omdat zij er vanuit zichzelf ook in geloven of omdat ik mij heb omringd met mensen die zich kritiekloos achter mijn ideeën scharen. Meestal krijg ik niet veel meer te horen dan: het is te links of het is te abstract. Maar weet je, ik heb altijd nog Hans Hillen. Hans is een ontzettend aardige man, wij zijn vrienden, maar die gaat geen dingen zeggen om je te paaien. Hij zei me een keer na een toespraak: “Jij begrijpt de wereld en de taak van de overheid daarin. Burgers en bedrijven nemen steeds meer eigen verantwoordelijkheid, voor de overheid blijft er steeds minder over. Maar het is en blijft aan politieke leiders om richting te geven, om te inspireren en aan te sporen. Jij bent zo’n leider.” Men mag die benadering abstract vinden, ik geloof er heilig in. Ik geloof dat het mijn rol is om een stip op de horizon te zetten en de krachten in de samenleving te bundelen om dat doel, dat ideaal te bereiken.’

Is het geen risico dat u uit eigen kring zo weinig tegengas

krijgt? Neem Ruud Lubbers die alom geprezen werd, maar van zijn voetstuk viel omdat de mensen om hem heen hem het zicht op de realiteit ontnamen.

‘Van dat risico ben ik mij bewust. Ik probeer een waarborg te creëren door alle mogelijke overlegplatforms, formeel en informeel, te organiseren, te luisteren en anderen uit te lokken te vertellen wat zij belangrijk vinden. Maar aan de andere kant: je bent minister-president, je moet ook je nek durven uitsteken om te doen wat je vindt dat gedaan moet worden. Ik heb vaak genoeg voorstellen gedaan waarvan werd gezegd: je bent gek, of dat gaat je nooit lukken. Als ik daarnaar had geluisterd, was er een aantal ontwikkelingen niet geweest die ons nu vooruithelpen. En ja: ik hoop dat, als ik op het punt zou staan naar de overtuiging van mijn omgeving een radicaal verkeerd besluit te nemen, mij de tegenargumenten worden voorgehouden.’

Er wordt wel eens in verwijtende zin opgemerkt dat u van de AVP een CDA-filiaal hebt gemaakt.

‘De grondbeginselen van mijn partij komen in belangrijke mate overeen met die van het CDA. Maar ook met die van andere christendemocratische partijen elders in de wereld. Wij delen dezelfde waarden en normen en dan kom je wat makkelijker met elkaar in gesprek dan wanneer je niets gemeenschappelijks hebt. Wij hebben destijds dankbaar gebruikgemaakt van de kennis en ervaring van het CDA hoe je een partij door een moeilijke periode heen loodst. Wij hebben er vrienden aan overgehouden, maar de AVP is niet getrouwd met het CDA. Wij doen ook regelmatig een beroep op de deskundigheid van mensen met andere politieke kleuren, van D66, GroenLinks, de PvdA...

In dit verband is het wel aardig te wijzen op de samenwerkingsovereenkomst die wij onlangs met de Nederlandse regering hebben gesloten om gezamenlijk op te trekken op de internationale kapitaalmarkt. Dat kost Nederland niets, maar levert Aruba jaarlijks tientallen miljoenen rentevoordeel op. Wij hebben er jaren over gesoebat met meerdere ministers van CDA-huize, maar kregen het pas voor elkaar toen de PvdA-ministers Plasterk en Dijsselbloem de verantwoordelijkheid over het dossier kregen. En van

de VVD-bewindslieden Opstelten en Teeven krijgen wij alle support om te realiseren dat er een preclearance-service op onze luchthaven komt voor reizigers die van Aruba naar Schiphol vliegen. Als er dus iemand beweert dat wij een dependance zouden zijn van het CDA, is dat pure kinnesinne.'

'Ik kijk met volle bewondering naar de ontwikkelingen in Aruba. Het is fantastisch zoals Aruba zijn doelstellingen stelt en daarnaartoe werkt. Dat er een land is binnen het koninkrijk dat echt duurzaamheid wil betrachten en dat in 2020 fossil-fuel-free wil zijn, vind ik indrukwekkend. Dus grote complimenten aan premier Mike Eman voor zijn visie, doorzettingsvermogen, drive en energie.'

Hein de Vries, koninkrijksambassadeur in Argentinië

Ik heb nog zo'n uitspraak: u gedraagt zich als het schoothondje van Nederland.

Lachend: 'Ook al zo'n onzin. In deze globaliserende wereld zoeken steeds meer landen, ook grote en sterke naties, samenwerking met partijen of organisaties uit andere landen vanuit de overtuiging dat er dan meer te bereiken valt op het gebied van vrede, mensenrechten, wetenschap of handel. Het lijkt me logisch dat je het eerst samenwerking zoekt met landen waarmee je al een band hebt zoals wij met Nederland. Wij zitten volgens mij niet in één koninkrijk om ruzie te maken, dan kunnen we er beter meteen uitstappen. Ik geloof oprecht in de meerwaarde van het koninkrijk. Als wij beter gebruikmaken van elkaars pluspunten, versterken wij bijvoorbeeld onze gezamenlijke economische concurrentiekracht. Het getuigt van achterhaald koloniaal denken om samenwerken uit te leggen als onderwerping. In het samenwerkingsprotocol dat ik in 2011 met

toenmalig minister Piet Hein Donner heb gesloten, vind je Aruba niet terug als onderliggende partij, maar erkent Nederland ons als gelijkwaardig en dus volwaardig partner. En als ik voor het koninkrijk pleit dan is dat niet het koninkrijk van Aruba en Nederland maar van alle vier landen, dus ook Curaçao en Sint Maarten plus de BES-eilanden.'

Iets anders: wat zijn uw eigen ambities?

'Ik hoop de samenleving weerbaarder te maken. Ik ambieer een samenleving waarin iedere burger, ongeacht zijn achtergrond, gelijke kansen heeft, maar ook wordt gestimuleerd die te grijpen, om zich te ontwikkelen en de regie over zijn eigen leven te voeren. En als dat door omstandigheden niet lukt, dat de maatschappelijke solidariteit dan als sociaal vangnet fungeert. Ik vind dat de samenleving minder afhankelijk moet worden van wat de overheid doet. Ik merk dat de invloed van een minister-president groot is. Dat kan soms goed uitkomen, maar het is beter als dat wat minder wordt. Ik zeg geregeld tegen mensen van de vakbonden en de werkgeversorganisaties: u hebt via de sociale dialoog een stukje macht gekregen, laat u dat niet ontnemen. Nu is er overleg over belangrijke zaken voor het land, worden alle belangen meegewogen, luistert de politiek naar uw ideeën, dat is goed voor Aruba, dus laat u deze verworvenheid nooit meer afpakken. Ik geef toe dat het mij ook wel eens niet uitkomt dat de sociale partners een bepaald standpunt innemen, maar ik zal hen altijd afschermen voor al te fanatieke reacties uit mijn achterban. Daarvoor vind ik de meerwaarde van pluralisme te belangrijk voor de verdere emancipatie van onze gemeenschap. Ik zie het als mijn taak om de instituties die dat proces versterken te steunen.'

Ik doelde eigenlijk op uw persoonlijke ambities, bijvoorbeeld na het premierschap.

'Ik haal een enorme voldoening uit concrete, zichtbare, tastbare resultaten. Als regering word je vaak in beslag genomen door allerlei beleidskwesties of grote dingen als: welke richting gaan we met het land op of hoe geven wij invulling aan het koninkrijk. Maar wat mij persoonlijk echt voldoening geeft, is af en toe uit het Bestuurskantoor te kunnen ontsnappen om bij mensen op bezoek te gaan, kijken of

je ze ergens mee kunt helpen. Ik doe dat in principe elke donderdag, dan houd ik mijn agenda zo veel mogelijk vrij om de wijken in te gaan. Als je huizen op Aruba bezoekt, vraag je je wel eens af: hoe kunnen kinderen hier goed opgroeien, zonder plekje om huiswerk te maken, waar de moeder de hele dag boos loopt te doen omdat er van alles misgaat. Vroeger waren er veel meer stichtingen om mensen in een achterstandspositie te hulp te schieten, een muurtje op te trekken of een lekkend dak te repareren. Zelf heb ik het voorrecht gehad om van de gemeenschap een woning te krijgen toen mijn vader overleed. Die zorg voor elkaar is minder geworden. Als ik morgen geen ministerpresident meer zou zijn, denk ik dat ik op dit gebied verderga. Ik hoef niet zo nodig grote dingen te doen. Gewoon, families blij maken door hun huisje te fiksen.'

En anders kunt u altijd nog in een garage aan de slag, heb ik gehoord.

'Sleutelen aan auto's heeft mij van jongs af aan geboeid. Ik heb als kleine jongen geleerd hoe je een auto onderdeel voor onderdeel kunt demonteren om hem daarna ook weer in elkaar te zetten.'

De gedrevenheid waarmee u te werk gaat, moet energie vreten.

U maakt dagen van achttien tot soms twintig uur. Er zijn mensen die zich oprecht zorgen maken over uw gezondheid. 'Het is een slopend bestaan, maar ik doe er niks speciaals aan om gezond te blijven. Ik kan morgen plotseling doodblijven. Ik ben 35, 40 jaar niet naar een dokter geweest, geen enkele check laten doen. Ik ontloop dat bewust want ik denk altijd: ze gaan zeker iets vinden en dan is mijn leven eraan. Ik ben als de dood daarvoor. Vroeger, ik was nog klein, woonde bij ons om de hoek een heel aardige chirurg. Als wij iets mankeerden, stuurde onze moeder ons naar hem toe. Hij was dokter, maar je zag hem niet als dokter, het was heel informeel. Hij gaf je ook nooit medicijnen of een spuitje tegen iets. Als je een snijwond had opgelopen, zei hij: "Ga maar naar de beach, goed uitwassen met zout water." Ik heb dus geen traditie om naar een dokter te gaan. Ik ben bang om een controle te laten doen want dan moet je dit of dat gaan slikken en dan weet ik zeker dat het één tot

het ander leidt... Ik wil het niet weten. Ik moet zeggen dat ik ook geen reden heb om te denken: ik moet nodig eens naar de dokter. Op zaterdag gaan Doina en ik altijd anderhalf uur lopen, dat is mijn beweging. Vroeger deed ik wel meer, zoals trainen met gewichten. Maar dat was in de tijd dat ik nog werkte.'

Nog werkte? Wat doet u nu dan?

'Premier zijn vind ik leuk om te doen. Ik zie het niet als werk, het is mijn leven. Ik voel het ook niet als een offer. Wat ik wel als zwaar ervaar zijn de zaterdagen als ik spreekuur houd voor de mensen die een probleem hebben en soms ten einde raad zijn. Ik doe dat samen met een team dat helpt oplossingen te vinden. We beginnen om tien uur. De mensen staan al vroeg in de rij om een nummer te halen. Zij moeten soms lang wachten voordat ze aan de beurt zijn. En vaak moet ik tussendoor ook nog naar een begrafenis. Ik doe dat spreekuur graag, maar het valt me wel zwaar. Een heel hoog percentage van die gevallen is moeilijk of helemaal niet oplosbaar. Je kunt het dan wel voor de persoon in kwestie proberen te verlichten, maar een echte oplossing kun je niet bieden. Dan ga ik met een vervelend gevoel naar huis, dan slaap ik slecht. Maar het voeren van de gesprekken zelf vind ik niet vervelend. Het is altijd wel een hele struggle om iedereen die zich meldt aan de beurt te laten komen. We hebben afgesproken niet meer dan vijftig mensen per zaterdag te ontvangen, want mijn team wil ook een keer naar huis, maar in de praktijk sturen we niemand weg. Als je de politiek in gaat, moet je toegankelijk zijn. Ik vind het verschrikkelijk als mensen tegen mij zeggen: nu je daarboven zit, krijg ik je niet meer te spreken. Zo ben ik niet, dus ik doe al het mogelijke om bereikbaar te zijn. Dat wil niet zeggen dat ik iedereen ook kan helpen. Sommige problemen zijn gewoon niet op te lossen. Hoe vervelend dat ook is, het is goed dat je op die manier met je neus op de feiten wordt gedrukt. Dat je ermee wordt geconfronteerd dat mensen op zo'n manier in de verdrukking kunnen komen dat je zegt: dat zou niet mogen gebeuren in een beschaafd land. Ik zie het gebeuren, niet alleen maar wel heel sterk in de politiek, dat men achter zijn successen aanloopt en denkt dat wat men doet voor iedereen heilzaam is. Dat is natuurlijk niet zo; er zijn altijd mensen voor wie iets niet werkt, die tussen de wal en

het schip vallen. Die zaterdagen zijn voor mij een realiteitscheck: het gaat misschien beter, maar niet op alle fronten. Er zijn mensen die helemaal geen reden hebben happy te zijn. Het is zaak dat je je constant bewust bent dat het werk nog lang niet af is, dat er heel veel moet worden gedaan voordat het zo ver is dat iedereen het goed heeft. Vandaar de slogan die wij in deze verkiezingscampagne voeren: *Bon trabou, ainda falta*. Dat betekent: Goed gedaan, maar het werk is nog niet af. Ik doe het uit het gevoel dat ik me dienstbaar moet maken voor de gemeenschap. Je kunt als politicus dienstbaar zijn door een visie te hebben, beleid te maken, te besturen, maar ik vind dat je je ook in directe zin dienstbaar moet maken. Dat doe ik op die zaterdagen.'

'Als ik zie hoe Mike Eman een heel nieuwe wind laat waaien door het koninkrijk en zegt: wij zijn partners, wij zijn gelijken, wij doen het samen in het koninkrijk... Dat is een signaal dat in Nederland in vruchtbare bodem valt. Ik merk het bij de regering en ik merk het overal waar ik kom dat het als een verademing wordt ervaren hoe positief Aruba tegenover samenwerking in het koninkrijk staat.'

Camiel Eurlings, president-directeur KLM

Wie zijn uw inspirators?

'Mijn vader is er één. Hij heeft zijn opvatting van dienstbaar zijn aan de gemeenschap aan mij doorgegeven. Hij had een brede visie op de ontwikkeling van Aruba als autonoom land, hij heeft in de voetsporen van mijn grootvader hard gewerkt aan het zelfbewustzijn en de eigen identiteit van de Arubaan. Tegelijkertijd bracht hij persoonlijke offers door het weinige dat hij had te delen met mensen die nog minder hadden. Mijn vader groeide op in een tijd dat opbouw van de identiteit van de rasechte Arubaan centraal stond. Hij was een

echte patriot.

Ik ben ook trots op mijn Arubaanse identiteit maar ik denk dat de plek waar je wordt geboren meer een toevalligheid is. Vanuit dat oogpunt laat ik me weer meer inspireren door Martin Luther King en Robert Kennedy. We zijn allemaal mensen en we moeten proberen een menswaardig bestaan te creëren voor iedereen. Aruba is een stukje grond dat we moeten delen voor zo ver het kan en het houdbaar is. Dat moeten we niet angstig voor onszelf houden door anderen buiten te sluiten. Daarom kom ik op voor de rechten van immigranten, dat ze naar school kunnen en niet uitgesloten worden van medische zorg. Wij leven in één wereld. Zelfs als klein eiland kun je wat betekenen in een grote wereld. Wij hebben na die verschrikkelijke aardbeving in Haïti zo veel geld opgehaald bij de bevolking dat daar twee schooltjes konden worden herbouwd. Je kunt zeggen: wat zijn twee schooltjes nu helemaal, maar de betekenis was groter. Voor de mensen daar was het een signaal dat ze er niet alleen voor stonden.

'Dit is een dynamisch eiland. Ik word er enthousiast van. Onder het kabinet Eman maakt Aruba grote sprongen vooruit. Hoe kan het dat een klein land het zo goed doet in deze grote wereld? Daar moeten we niet met jaloezie naar kijken maar van leren.'

*Sybrand van Haersma Buma,
voorzitter van de Tweede Kamerfractie
van het CDA*

Het is van een heel andere orde, maar op het gebied van duurzaamheid kunnen wij ook uitgroeien tot een voorbeeld voor de wereld. Gerenommeerde internationale organisaties zoals de door Sir Richard Branson opgerichte Carbon War Room hebben onze ambitie omarmd om uiterlijk in 2020 alle fossiele brandstoffen te hebben uitgebannen uit onze economie. Zij vinden dat wij een

voorbeeld neerzetten voor de wereld omdat Aruba bewijst dat hun stelling dat je van duurzaamheid een businessmodel kunt maken geen hersenspinsel is. De Carbon War Room is ervan overtuigd dat wij het daardoor voor andere leiders vergemakkelijken om te zeggen: zie je wel, het ideaal van een duurzame samenleving, niet alleen in ecologisch maar ook in sociaaleconomisch opzicht, is wel degelijk haalbaar en betaalbaar.'

Als de Carbon War Room maar ook Harvard zo enthousiast over de ontwikkelingen op Aruba zijn, dan moet u er toch van balen hoe onverschillig Nederland zich opstelt?

'Ja, dat vind ik vervelend. Ik kan mij erover opwinden, maar meteen komt bij mij dan de vraag op: wat heb ik niet goed gedaan dat onze vrienden niet erkennen dat er hier iets bijzonders gebeurt? Door de schuld bij de ander te leggen, los je het probleem niet op. Dus ga je denken hoe je het anders moet aanpakken. Waar hebben wij een steek laten vallen, hoe kunnen we ze alsnog overtuigen? Er zijn best momenten geweest dat wij reden hadden om boos te zijn over het gebrek aan betrokkenheid van Nederland, maar ik steek mijn energie dan liever in het vinden van een weg om die houding te veranderen dan er over gaan zitten treuren.'

Los van de schuldvraag moet u het als pleitbezorger van het koninkrijk toch jammer vinden dat Nederland zich niet heel erg geïnteresseerd toont?

'Het is wel raar dat vreemden zoals de Carbon War Room hiernaartoe komen en zeggen dat ze deel willen zijn van wat hier gaande is. Als Nederland dat zou doen, kan het allemaal veel sneller gaan. Ik moet er wel bij zeggen dat ik een verandering bespeur, vooral sinds wij ons sterker profileren als een gateway tussen Europa en Zuid-Amerika. Nu het Nederlandse bedrijfsleven daar brood in ziet, volgt ook politiek Den Haag. Men ziet het eigen economisch belang ervan in. Kennelijk hebben goede ideeën een lange incubatietijd nodig... Ik heb er alle vertrouwen in dat het goed komt. Ik merk dat steeds meer mensen de meerwaarde van het koninkrijk gaan inzien, dat er inderdaad zoals ik al jaren bepleit sprake is van een win-winsituatie als wij elkaars sterke punten

beter benutten. Na de conferentie Europe meets the Americas waar wij in mei zo'n zeshonderd ondernemers uit Europa en Latijns-Amerika bij elkaar hebben gebracht, is het in een stroomversnelling gekomen. MKB-Nederland, maar ook het Nederlands Centrum voor Handelsbevordering zien veel in de hubfunctie van Aruba. En deze zomer komt collega Mark Rutte met een handelsdelegatie. Ik heb niet meer het gevoel een roepende in de woestijn te zijn.'

Hoe is de relatie met het Koninklijk Huis?

'Aruba is heel Oranjezind. Mijn grootvader was een van de oprichters van de Oranjevereniging. En hoe fel de roep om de status aparte ook klonk, die was niet tegen Nederland of het Koninklijk Huis gericht. Voor mij staat het Koninklijk Huis voor waarden en normen, eenheid, saamhorigheid, tolerantie, solidariteit, het respecteren van mensenrechten... Beatrix heeft dat in haar regeerperiode heel goed uitgedragen. Zij was daarin ons kompas. Waar de politiek teleurstelt en je soms geneigd bent te concluderen dat we net zo goed onafhankelijk kunnen worden, heeft zij altijd gestaan voor de eenheid in het koninkrijk. Vergeet niet welke waarde het koninkrijk voor Aruba heeft als beschermend schild tegen gevaren die een klein eiland nooit in zijn eentje kan afweren. Defensie, rechtszekerheid, goed bestuur en buitenlandse betrekkingen worden gewaarborgd door het koninkrijk. Onze burgers, bedrijven en bezoekers kunnen zich daardoor veilig voelen. Het staatshoofd is voor ons het symbool van dat gevoel. De gesprekken met Beatrix heb ik altijd als zeer inspirerend ervaren. Over de inhoud kan ik niets zeggen, maar haar dossierkennis is enorm. Het viel me iedere keer weer op hoe goed geïnformeerd ze was, soms tot in de details. Toch bood zij ruimte voor een open gedachteswisseling die altijd tot iets leidde. Tijdens werkbezoeken aan Nederland voer je veel gesprekken die nodig en op zichzelf ook nuttig kunnen zijn, maar die zelden tot vernieuwende inzichten leiden. De bezoeken aan de koningin tilden mij altijd naar een ander niveau en waren daarom voor mij uiterst waardevol. Koning Willem-Alexander zal het op zijn manier doen, maar hij heeft al laten zien net als zijn moeder oprecht betrokken te zijn bij de Caribische gebiedsdelen van het koninkrijk.'

Terugkijkend op de afgelopen regeerperiode: wat ziet u als het hoogtepunt?

‘Ik kan dat niet terugbrengen tot één iets. Ik ben trots op de invoering van een algemeen pensioen, maar ook op wat er in de wijken gebeurt en zelfs de voorzichtige omslag in de erkenning dat het koninkrijk meerwaarde heeft... Wat mij voldoening geeft, is dat de stemming op Aruba ten goede is gekeerd, dat het geloof in eigen kunnen er weer is en dat ook het gevoel van ‘samen kunnen wij ons land beter maken’ is teruggekeerd zoals dat er ook was in de eerste moeilijke jaren van de status aparte. Er gebeuren elke dag dingen, grote en kleine, die mij ondanks de teleurstellingen die er ook zijn, motiveren door te gaan.’

U begint er zelf over: waarover bent u het meest teleurgesteld?

‘Ik doe dit belangeloos, in de zin dat ik het niet doe omdat het een goed betaalde job is of om er op een andere manier beter van te worden. Dat maakt het des te leuker als mensen tegen je zeggen: het gaat goed, houd vast aan je koers. Ik heb dat nodig, zo’n aai over de bol. Ik ben ook een mens en het moedigt aan als je steeds meer partners krijgt die je aanpak steunen. Maar als dan blijkt – nadat ik duidelijk heb gemaakt dat wij hier niet zitten uit eigenbelang maar om het belang van de hele gemeenschap te dienen – dat er toch mensen zijn die boos worden wanneer ik een beslissing neem die niet in hun persoonlijke voordeel is... Je dacht dat ze jouw idealen deelden, daarover kan ik echt heel teleurgesteld zijn. Aan de andere kant: zulke voorvallen doen je ook weer wat realistischer zijn over de vraag hoe maakbaar de samenleving is.’

En de sluiting van de Valeroraffinaderij?

‘Dat was een enorme tegenslag. We hebben er in 2009 heel veel energie in gestoken om het vertrouwen van de directie in Texas terug te winnen, wat in 2010 tot de herstart van de productie leidde. De ontwikkelingen op de wereldmarkt leidden er echter toe dat de activiteiten in 2012 toch weer terugschroefd werden. We hebben de wereld rondgevologen om partijen te vinden die de raffinaderij wilden overnemen. Daarbij hebben wij overigens veel support gekregen

van de ministeries van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken in Den Haag en van tal van ambassades. Er is wel interesse en wij hebben de hoop zeker niet opgegeven, maar ik reken er niet op dat het snel tot een deal komt. Het goede van het verhaal is dat onze inspanningen om de economie aan te jagen ertoe hebben geleid dat de meeste werknemers die hun baan bij Valero zijn verloren, snel weer elders aan de slag zijn gegaan. Standard & Poor's stelde in zijn laatste rapportage dat de negatieve effecten van de sluiting van de raffinaderij beperkt zijn gebleven door het gevoerde beleid. De kwestie-Valero onderstreept nog eens hoe belangrijk het is dat wij onze nieuwe economische pijler verder ontwikkelen.'

'Het belangrijkste dat wij nodig hebben om uit de crisis te komen, zijn voorbeelden die de rest van de wereld inspireren. Daar zijn er maar een paar van. Aruba kan aan die lijst van showcases worden toegevoegd.'

Al Gore, voormalig vicepresident van de Verenigde Staten

Ik kan mij één besluit bedenken waarmee u vast geen vrienden hebt gemaakt: de ingreep in de pensioenvoorziening van ministers en parlementariërs.

'Binnen de partij waren wij al eerder overeengekomen, het stond ook in het partijprogramma, dat wij onze eigen pensioenregeling zouden versoberen. Die was gewoon te riant. Je kwam al vanaf je voor pensioen in aanmerking en bovendien kon je als je eerst Statenlid was geweest en daarna minister twee pensioenen stapelen. Vanuit de oppositie hadden wij al eens het voorstel gedaan om daar het mes in te zetten, maar dat werd verworpen. Dus toen wij in de regering kwamen met een meerderheid in de Staten was het niet zo moeilijk om het erdoor te krijgen. Wat moeilijker lag – omdat we daar nooit over hadden gesproken – was om een streep te halen door reeds opgebouwde rechten. Ik had collega's om mij heen van 45, 48...

Niemand was 50, zelf werd ik het jaar daarop 50. Ik zei: de 4 of 8 jaar die we hebben opgebouwd, gaan wij niet op ons 50e incasseren, dat wordt opgeschoven naar 60. Dat was een hard gelag, mensen hadden erop gerekend. Die moesten dat hun familie gaan vertellen. Toch heb ik mijn wil doorgedrukt.'

Waarom?

'Ministers en parlementariërs hebben een goed salaris. Als je daar dan volgens de oude regel ook nog eens een pensioen bovenop krijgt, is dat overdadig. Ik wilde aan de gemeenschap duidelijk maken dat er nu een regering zat die niet aan zichzelf dacht, maar bereid was om zelfs opgebouwde rechten in te leveren. Alhoewel niemand van mijn collega's er voor het geld zit, was het slikken voor ze.'

Hoe hebt u hen overtuigd?

'Het is het enige moment in die vier jaar geweest dat ik tegen ze heb gezegd: als jullie dit niet doen, even goede vrienden, maar dan treed ik af. Ik moest het wel zo doen. Men vond het te ver gaan en eerlijk gezegd kon ik me dat ook heel goed indenken. Ik vond het echter noodzakelijk het morele gezag van de politiek te herstellen.'

De ingreep in de eigen pensioenen heeft het kabinet niet alleen veel goodwill opgeleverd bij de bevolking en in Nederland, maar ook de oppositie versplinterd. De Statenleden van de MEP die niet tegen het voorstel stemden, werden prompt uit de partij gezet. Een slimme strategie dus.

'Nu overschat je me. Deze uitkomst had ik van tevoren niet kunnen bedenken. Het is geen onderwerp dat zich leent voor partijpolitiek. Dat enkele leden van de oppositie er welbewust voor hebben gekozen in deze kwestie naar hun geweten te luisteren, getuigt van moed. In de Caribische politieke cultuur ga je niet gauw tegen je partijleider in. Dat het toch gebeurde, is een teken dat onze parlementaire democratie volwassen aan het worden is. De afgelopen regeerperiode heeft het dualisme voorzichtig zijn intrede gedaan. Het is regelmatig voorgekomen dat de fractie van mijn eigen partij kritische kanttekeningen plaatste bij kabinetsvoorstellen, met wijzigingen kwam en ministers naar de Staten riep om zich te

verantwoorden. Ik vind dat een goede ontwikkeling zolang het debat maar op inhoud wordt gevoerd.'

Hoe verklaart u het dat Aruba zich zo snel en krachtig van de crisis herstelt en andere, grotere en rijkere landen zoals Nederland blijven tobben met hun economie en overheidsfinanciën? Kan collega Mark Rutte wat van u leren?

'Hij mag mij natuurlijk altijd bellen... Nee, alle gekheid op een stokje. Als Aruba hebben we de omstandigheden mee. Om te beginnen zijn wij een klein en daardoor overzichtelijk land. Het maakt nogal wat uit of je met een klein vissersbootje of een mammoettanker de koers moet verleggen. Door de kleinschaligheid zijn de communicatielijnen kort. Wij komen elkaar, zelfs als je dat niet zou willen, voortdurend tegen. Een ander voordeel is dat we een eiland zijn, dan heb je minder met je burens rekening te houden want die heb je niet, althans geen directe burens. Wat ook zeker heeft geholpen, is dat we geen coalitiekabinet zijn. Wij hebben geen compromissen hoeven sluiten en het uitvoeringstempo wordt niet vertraagd door politiek ingegeven discussies. En er is mede dankzij de sociale dialoog een breed maatschappelijk draagvlak voor ons beleid. We voeren ingrijpende hervormingen door, zonder dat de mensen de straat op gaan om te protesteren. Verder prijs ik mij gelukkig met zes fantastische collega's die een geweldige job doen. Om niet van valse bescheidenheid te worden beschuldigd, ga ik niet tegenspreken dat ook onze visie, daadkracht en lef een deel zijn van het succes.'

'Net informele ontmoeting gehad met MPresident Eman van Aruba. Ondanks meningsverschil status eilanden goed gesprek. Sympathieke kundige man.'

PVV-leider Geert Wilders via Twitter

Hoe dan ook, het lijkt bijna te mooi om waar te zijn...

‘Waar wij met Aruba naartoe willen, is niet te mooi om waar te zijn, maar de verwezenlijking ervan, die is vele malen lastiger dan het bedenken van dat ideaalbeeld. Als je rondloopt over het eiland kom je te veel voorbeelden tegen van waar we nog heel ver verwijderd zijn van het ideaalbeeld, waar de mensen echt geen reden hebben om vrolijk in het leven te staan. Die mensen vragen zich terecht af: waar heeft hij het over als hij zegt dat het goed gaat met Aruba, ik merk er niks van. Maar dat de verbetering nog niet overal evident zichtbaar is, maakt het nog niet *too good to be true*. Er zijn genoeg aanwijzingen dat we terug zijn op de goede weg en dat onze visie, hoe ambitieus en zelfs misschien wel idealistisch, haalbaar is. Daarvoor is wel van cruciaal belang dat iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt. De overheid in het scheppen van randvoorwaarden, ondernemers die investeren en burgers die actief participeren. Het begin is er, maar het moet allemaal nog wel wortelen. Daar moeten wij nog hard aan werken.’

Tot slot: wat betekent uw vrouw voor u in uw rol als premier?

‘Doina is mijn alles. Zij betekent voor mij liefde en eenheid. Wij dragen het lot van dit ambt samen, zonder haar zou ik dit niet kunnen doen. Zij zit er helemaal in.’

U vraagt wel wat van haar. Maandenlang elke ochtend om zeven uur twintig man bij u thuis over de vloer om de campagneagenda te bespreken en haar met de afwas achterlaten...

‘Ik denk niet eens na over zulke dingen. Ik zeg gewoon: ik wil elke dag met mijn campagneteam zitten. Ik realiseer mij dat ik wat goed te maken heb bij Doina maar dat moet opschuiven tot na de verkiezingen. Voor mij is het niet bijzonder om mijn privéleven volledig in dienst te stellen van de politiek, zo ben ik opgevoed. Mijn grootvader was zo en mijn vader. Aruba stond op de eerste plaats en daarna kwam het gezin. Voor mij is dat zo vanzelfsprekend dat ik er niet bij stil sta en wel eens vergeet dat ik veel vraag van iemand die niet in deze cultuur is geboren. Het was niet raar geweest als Doina had gezegd: ik ben met die jongen getrouwd, niet met Aruba. Maar vanaf dag één heeft ze aanvaard dat *this is the cause we live for*.’

Het is zaterdag 1 juni, precies een week na ons eerste gesprek. Mijn gastheer kijkt op zijn horloge. Het is bijna tien uur en dus tijd voor zijn wekelijkse spreekuur. Voor de deur van het Bestuurskantoor staan alweer tientallen mensen te wachten, de hoop gevestigd op 'hun minpres'.

De campagne

Begin augustus ben ik terug op Aruba. De campagnes voor de verkiezingen van 27 september beginnen op toeren te komen. Er heerst een carnavaleske sfeer op het eiland. De file op de boulevard van Oranjestad kruipt nog trager vooruit dan gebruikelijk. Oorzaak: jeugdige AVP-aanhangers delen stickers uit, maar die moeten wel meteen op de auto worden geplakt.

Een rondje over het eiland leert dat bijna niemand er een geheim van maakt welke partij zijn of haar voorkeur heeft. Honderden vlaggen kleuren de bario's al naar gelang de politieke keuze: groen (AVP) of geel (MEP). Ik kom maar weinig mensen tegen die er niet van uitgaan dat de AVP haar meerderheid behoudt. De meeste van de niet artijgebonden kiezers – onder meer de circa 4.000 stemgerechtigde Europese Nederlanders – die ik spreek zijn positief over de aanpak van het kabinet. Zelfs mensen die ik ken als MEP-getrouwen geven – uiteraard off the record – toe dat Mike Eman en zijn ploeg het niet slecht hebben gedaan.

Het moet dan ook wel heel gek lopen als de AVP niet opnieuw als grootste uit de stembus komt. Toch is Eman vroeg met zijn campagne begonnen. Al vanaf mei verzamelen zich elke ochtend om half acht zo'n twintig vertrouwelingen in zijn huiskamer om de campagneagenda door te nemen. Als ik een van deze bijeenkomsten bijwoon, valt het me op dat hem geen detail, hoe klein ook, ontgaat. Bij gebrek aan een Arubaanse equivalent van Maurice de Hond kun je niet afgaan op peilingen. Er wordt wel gepeild, maar dat doen de partijen zelf en die houden de uitkomsten voor zich. Voor het publiek en de media zit er niets anders op dan in de gaten te houden hoeveel aanhangers de partijen weten te mobiliseren bij hun evenementen, zoals bij het indienen van de kandidatenlijsten, de partijcongressen en de autoparades die traditiegetrouw in het laatste weekeinde voor de verkiezingen worden gehouden. Andere indicatoren: het aantal gele dan wel groene vlaggen in tuinen en op auto's.

De lokale media bieden de zwevende kiezers weinig houvast.

Die zijn verdeeld in twee kampen. Ze zijn pro-AVP en dus anti-MEP of andersom. Wil een partij haar eigen verhaal kwijt in een haar niet goedgezind medium, dan wordt een interview met de partijleider of een uiteenzetting van het verkiezingsprogramma als betaalde advertentie geplaatst. Waar de televisiekijker in Nederland struikelt over de verkiezingsdebatten wordt er op Aruba zegge en schrijve één tv-debat gehouden en dat ook nog eens ruim een maand voor de stembusgang. Bovendien: de drie deelnemende lijsttrekkers moeten zich beperken tot het beantwoorden van de vragen van de presentatoren; ze mogen niet met elkaar in discussie gaan.

De campagnes worden vooral op straat gevoerd. Ze zijn gericht op een zo groot mogelijke zichtbaarheid en persoonlijke contacten met kiezers. Vanuit de AVP wordt een stortvloed aan persberichten verstuurd over de vele positieve veranderingen die het kabinet van Mike Eman heeft teweeggebracht en nog wil realiseren op weg naar een vijfsterrensamenleving. De MEP zwijgt over wat het met het land wil en richt alle energie op het op een buitengewoon felle toon bekritisieren van vier jaar regeringsbeleid. Op het laatste moment slaagt de partij erin om van de hoge staatsschuld een thema te maken door te beweren dat de AVP cijfers achterhoudt. De werkelijke schuld zou niet de (door het IMF bevestigde) drie miljard gulden bedragen maar zes miljard. Niet gehinderd door het eigen bedenkelijke track record (gedurende twee MEP-kabinetten verdubbelde de overheidsschuld terwijl de belastingen werden verhoogd en er nog geen sprake was van crisis) wordt via de bevriende media gewaarschuwd voor 'Griekse toestanden'. Dat drukt de AVP in de verdediging, maar leidt bovendien effectief de aandacht af van de eigen problemen.

Na de electorale afstraffing in 2009 is de MEP alleen maar dieper in de put geraakt. In 2010 verscheen een onthullend rapport van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum over tal van misstanden waaraan MEP-ministers zich in de periode 2001-2009 hadden bezondigd. Onderweg verloor de partij ook nog eens drie van de acht fractieleden. Twee werden geroyeerd omdat zij bij de stemming in de Staten over de versobering van de pensioenregeling voor politici niet de partijlijn maar hun geweten volgden. Een derde ging na een ruzie over het partijleiderschap eveneens verder als

onafhankelijk Statenlid. Aan de onervaren Evelyn Wever-Croes dus de ondankbare taak om ondanks het interne gerommel de smadelijke nederlaag van vier jaar geleden goed te maken. Dat daarvoor de keuze op haar is gevallen, heeft meer te maken met haar afkomst dan met haar talent: ze is niet alleen de dochter van partijstrategen en oud-minister Hendrik Croes, wiens naam veelvuldig valt in het WODC-rapport, maar daarmee tevens de nicht van de legendarische Betico Croes. Om die reden is ook diens zoon Glenbert aangetrokken als lijstduwer. Het bloedverwantschap met de populairste politicus ooit verzekert hen van enkele duizenden stemmen. Dat Croes junior er destijds als minister een uiterst dubieuze handel en wandel op nahield (en daarmee toenmalig staatssecretaris Gijs de Vries van Koninkrijksrelaties nachtmerries bezorgde) en tegenwoordig bevriend is met de voor drugs- en wapensmokkel veroordeelde Dino Bouterse deert de Beticofans allerminst. De partij schrikt er ook niet voor terug om iemand op de kandidatenlijst te plaatsen die een jarenlange celstraf heeft uitgezeten voor een cocaïne-transport. Dat wordt uiteraard breed uitgemeten in de AVPgezinde media.

De MEP en de AVP hebben beide een omvangrijke vaste aanhang (veelal complete families) die garant staat voor een zetel of vijf. Of hun partij presteert of niet, ze zullen die altijd trouw blijven. Zoals ware voetbalfans hun club nooit in de steek laten, ook al wordt er nog zo beroerd gevoetbald. In de lokale Nederlandstalige krant Amigoe worden de harde kernen van de MEP en de AVP consequent aangeduid als 'hooligans', maar volgens mijn waarnemingen dan wel – hoe fanatiek soms ook – van een onschuldige soort. Naarmate de verkiezingen naderen, wijzen alle indicatoren er steeds meer op dat de AVP gaat winnen en de MEP opnieuw terrein zal moeten prijsgeven. Bij het indienen van de kandidatenlijst worden Mike Eman en zijn medekandidaten – onder wie de twee uit de MEPfractie verstoten Statenleden – begeleid door een colonne van ruim drieduizend uitbundige in groene T-shirts gestoken en met dito vlaggen zwaaiende partijsympathisanten. De MEP krijgt niet meer dan zo'n duizend aanhangers op de been.

Nog veel uitbundiger gaat het eraan toe tijdens het partijcongres van de AVP dat zich in niets laat vergelijken met dat van partijen in Nederland. Plaats van handeling is een stadion dat tot de laatste

plaats bezet is met opnieuw in het groen gestoken partijleden die de speeches van de kandidaten kracht bijzetten door veelvuldig de campagneleuze *Bon trabou, ainda falta* te scanderen en met vlaggen te zwaaien. Muisstil wordt het wanneer Doina Eman op het podium verschijnt en het publiek tot tranen toe roert als zij vertelt over de waarschuwing die haar echtgenoot kreeg van diens in 2005 overleden ‘moeder Blanche’ toen hij besloot de politiek in te gaan: er zou van een privéleven weinig overblijven. De first lady weet daar inmiddels alles van, maar laat er in haar toespraak geen misverstand over bestaan voor de volle honderd procent achter haar man te staan. Als die aan het slot van het congres zijn opwachting maakt, moet ik terugdenken aan de woorden van Henny Eman. Alsof het een popidool of een stervoetballer betreft, zo uitzinnig reageert het publiek op de opkomst van lijsttrekker Mike Eman. En als hij staande op dezelfde plek waar zijn vader in 1967, eveneens 51 jaar oud, zijn aanhangers toesprak – letterlijk met de hand op het hart – belooft zich onverminderd te blijven inzetten om van Aruba een vijfsterrensamenleving te maken, wordt weer menig traantje weggepinkt.

Het laatste weekeinde voor de verkiezingen staat in het teken van de autoparades. In colonne gaan in de partijkleuren uitgedoste auto’s, bussen en trucks luid toeterend over het eiland. Inzet: wie heeft de langste? De AVP wint deze ‘voorverkiezing’ glansrijk met 3.500 tegen 960 voertuigen.

Wever-Croes probeert het tij nog te keren door in de laatste dagen, gezeten naast een ‘expert’, het plan te lanceren om een onderzeese kabel aan te leggen waarlangs goedkope elektriciteit uit Colombia kan worden geïmporteerd. Het is de ‘deskundige’ die het luchtballonnetje onbedoeld doorprikt als hij zich laat ontvallen dat de aanleg van de kabel de lieve som van 500 miljoen dollar gaat kosten. En dat terwijl Aruba meer ‘gratis’ energie uit wind, zon en zeewater kan genereren dan het nodig heeft. Heel wat minder onschuldig is het verzinsel dat ‘onbekende bronnen’ verspreiden dat de vader van Mike Emans echtgenote Doina fout zou zijn geweest in de oorlog. De verontwaardiging in AVP-kringen is groot, maar de verleiding om terug te meppen wordt weerstaan. Sterker nog, premier Eman en nummer 3 op de lijst, minister van Financiën Mike de Meza,

roepen het over zichzelf af dat zij op de hak worden genomen als zij speciaal voor de Surinaamse gemeenschap Jörgen Raymann (en Tante Es) laten overkomen.

Anderhalf etmaal voor de stembureaus opengaan, worden de laatste campagneactiviteiten gehouden. De MEP sluit af met een concert in het door haar al decennialang gedomineerde district Santa Cruz. Wever-Croes belooft haar toehoorders een glorieuze comeback. Zij zegt er zeker van te zijn ten minste elf zetels en dus de meerderheid te veroveren. De AVP eindigt met een groene lichtjesparade die door de straten van Oranjestad naar het Cas di Partido trekt. De duizenden deelnemers verkeren in een feeststemming, zeker van hun overwinning.

De donderdag verloopt opvallend rustig. Om dat zo te houden zijn er speciale maatregelen afgekondigd. Dat merk ik als ik 's avonds in een restaurant bij het eten een glas wijn bestel en te horen krijg dat er sinds 18.00 uur tot de dag na de verkiezingen geen alcohol mag worden geschonken. In mijn hotel kan ik wel een Balashi (het lokale biermerk van uitstekende kwaliteit) krijgen. Licht alcoholische dranken mogen aan hotelgasten worden verstrekt, maar, zo luidt de verordening, niet aan ingezetenen. De politie zal streng toezien op de naleving, lees ik op de website van de overheid. In de supermarkten gaan de schappen met drank onder een zeil schuil. Voor zover er nog wat op voorraad is want, zo vertelt de cassière, op de dag voor de drooglegging is de omzet verveelvoudigd.

De verkiezingen

Het is vrijdag 27 september. Eindelijk. Zoals altijd op Aruba is het een graadje of 33, maar wel bewolkt. Dat laatste is een prettige bijkomstigheid voor de kiezers want voor de 59 stembureaus ontstaan al vroeg in de ochtend lange rijen. Bij stembureau 1 (Barrio Noord) is de wachttijd tegen achten al een uur. Dat bij wet geregeld is dat werkgevers hun personeel een halve dag vrijaf moeten geven, is dus niet overbodig.

Voor het gebouwtje staan twee auto's; één met groene vlaggen en de ander met gele. Dat mag. Wat niet is toegestaan, is het MEPspandoek dat aan het hek bij de ingang is bevestigd. Als vertegenwoordigers van de gele partij het verzoek van het hoofd van het stembureau om het doek te verwijderen negeren, doet zij dat eigenhandig, enthousiast geholpen door AVP'ers uit de rij. Een foto gaat via de sociale media razendsnel over het eiland: de MEP speelt vals. Het is het enige incidentje op een verkiezingsdag die verder uiterst gemoedelijk verloopt.

AVP en MEP hebben in elk stembureau eigen medewerkers gestationeerd die nauwgelet toezien op een correct verloop van het proces. Ook houden zij precies bij wie er hun stem komen uitbrengen door de afgeroepen namen te vergelijken met de ledenlijsten. Partijleden die in de loop van de dag nog niet zijn verschenen, worden gebeld met het dringende verzoek om toch vooral te komen stemmen.

De in totaal 590 checkers en runners die de AVP voor dit doel inzet, zijn een paar dagen eerder in Cas di Cultura geïnstrueerd. Zij nemen hun taak uiterst serieus. Als zij een onregelmatigheid signaleren – bijvoorbeeld als bij het tellen van de stemmen discussie ontstaat over een al dan niet verkeerd ingevuld stembiljet – kunnen ze contact opnemen met een team juristen dat in het partijhuis klaarzit. Om drie uur brengt Eman zijn stem uit in Colegio Arubano. Hij wordt er opgewacht door duizend partijgenoten die hem toejuichen en Bon trabou, ainda falta scanderen.

Volkskrantcorrespondent Jean Mentens is vanuit zijn standplaats Curaçao overgekomen en slaat het glimlachend en vol verbazing gade. Hij is een van de weinige Nederlandse journalisten die de moeite heeft genomen om erbij te zijn. Edwin Timmer, correspondent van De Telegraaf, volgt de verkiezingen vanuit Mexico. De krant heeft er geen ticket voor over 'want het gaat goed met Aruba'. Dat weerhoudt de koppenmaker op de redactie in Amsterdam er niet van ronkende koppen te bedenken, zoals 'Aruba zakt weg in financieel moeras' en 'Aruba vreest voor Griekse toestanden'. In de berichtgeving van het ANP en de NOS vind ik delen van de analyse terug die ik een dag eerder voor het Antilliaans Dagblad heb geschreven. En wat ze er zelf aan toevoegen, blijkt feitelijk onjuist te zijn. Aan de andere media in Nederland gaan de verkiezingen geheel ongemerkt voorbij.

Na sluiting van de stembureaus is het voor de journalisten in het perscentrum – aan exitpolls wordt niet gedaan – wachten op de eerste uitslagen. Als die beginnen binnen te druppelen, tekent zich al snel een trend af: in elk stembureau groeit de AVP ten opzichte van 2009 met een procent of tien, terwijl de MEP overal opnieuw verlies moet incasseren. Alleen in het eigen bolwerk Santa Cruz blijven de gelen de grootste, maar ook daar wordt terrein verloren.

Bij het Cas di Partido van de AVP verzamelen zich in de loop van de avond een paar duizend uitgelaten AVP'ers. Elke nieuwe uitslag wordt met luid gejuich ontvangen. 3,5 uur na het sluiten van de stembureaus kan de balans worden opgemaakt: de AVP boekt met 57 procent van de stemmen (bij een opkomst van 85 procent) inderdaad de door Mike Eman voorspelde historische overwinning: dertien van de 21 zetels in de Staten. De MEP zakt verder terug en moet een zetel prijsgeven. De PDR groeit weliswaar wat, maar blijft op haar ene zetel steken. Drie andere partijen, waarvan er eentje een speerpunt had gemaakt van het vrijgeven van cannabis, halen de kiesdrempel niet.

Terwijl buiten het feest losbarst, is de stemming in het partijhuis een stuk minder uitbundig. De campagneleiders kunnen hun teleurstelling niet verbergen. Zij hadden gerekend op veertien zetels en gehoopt op vijftien. Dat er zojuist een record in de Arubaanse geschiedenis is gebroken en het in de wereld bovendien zelden gebeurt dat een regerende partij in crisistijd winst boekt – en nog

wel zo overtuigend –, biedt op dat moment weinig troost. Als Mike Eman de uitslag zelf ook als een tegenvaller ervaart, weet hij dat bij zijn aankomst rond één uur in de nacht goed te verbergen. Met beide armen in de lucht maakt hij staand in een jeep samen met echtgenote Doina zijn entree. Hij wordt als een held door een dansende menigte onthaald. Zijn toespraak wordt bijna om de zin onderbroken door instemmend gejoel. Wonderlijk genoeg is bij de premier/lijsttrekker van enige vermoeidheid na de maandenlange uitputtingsslag niets te merken. Met een vurig betoog bedankt hij zijn aanhang en belooft hij hun zich ook de komende vier jaar in dienst van de samenleving te stellen. ‘Nu mogen we feestvieren maar morgen gaan we weer aan het werk.’ Ainda falta, schreeuwt de uitzinnige massa.

‘Verpletterende zege voor AVP,’ kopt de zaterdageditie van de Amigoe. Een conclusie die in hetzelfde artikel wordt bestreden door Evelyn Wever-Croes. Volgens haar heeft de grote rivaal juist verloren en is het haar eigen MEP die heeft gewonnen. Toch maar even de officiële cijfers op een rijtje: van de 57.794 geldig uitgebrachte stemmen zijn er 33.103 op de AVP uitgebracht, 6.300 meer dan in 2009. 17.653 kiezers hebben op de MEP gestemd, 2.150 minder dan vier jaar geleden. Je moet wel een heel zonnige aard hebben om dat als een victorie te claimen.

Voor mijn krant maak ik een belronddje om de reacties uit politiek Den Haag te verzamelen. De Tweede Kamerleden Ronald van Raak (SP), Madeleine van Toorenborg (CDA) en André Bosman (VVD), alsook de senatoren Marijke Linthorst (PvdA) en Thom de Graaf (D66) zijn ingenomen met de uitkomst.

‘Eman heeft ervoor gezorgd dat de relatie tussen Nederland en Aruba weer goed is. De opstelling van de premier is een voorbeeld voor de andere landen in het koninkrijk. De uitslag laat zien dat de mensen op Aruba vertrouwen in hem hebben,’ aldus Van Raak. Van Toorenborg spreekt van een overtuigende en zeer verdiende overwinning. ‘Mike Eman is een zeer betrokken, goede leider die het beste voorheeft met zijn land en zijn volk.’ Linthorst zegt grote waardering te hebben voor het beleid van de afgelopen vier jaar: ‘Dat was erop gericht om het leven van de Arubanen beter te maken. De benadering van Mike Eman dat economische groei in dienst moet staan van de burgers, spreekt mij zeer aan. Van zijn streven om niet

alleen vijfsterrenhotels te hebben maar ook vijfsterrenonderwijs en vijfsterrenouderenzorg kunnen wij in Nederland wat leren.’ VVD’er Bosman zou zichzelf niet zijn als hij aan zijn gelukwensen niet een ‘maar’ toevoegt: ‘Deze uitslag zegt heel veel over het vertrouwen dat de samenleving in Eman stelt. De premier moet dat gaan waarmaken. Hem wacht een stevige taak om de overheidsfinanciën op orde te brengen. Ik ben benieuwd hoe hij dat gaat aanpakken. Moeilijke beslissingen kun je maar het beste in het eerste jaar nemen.’ Minister Ronald Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ontleent aan de winst van de AVP de verwachting ‘dat we de prima samenwerking tussen Aruba en Nederland de komende jaren kunnen voortzetten’.

Zaterdagavond is er bij de Local Store aan de boulevard een borrel voor het campagneteam georganiseerd. Laat wordt het niet. Iedereen is kapot na vijf maanden zeven dagen in de week intensief campagnevoeren. Bovendien: traditiegetrouw houdt de winnende partij op de zondag na de verkiezingen een overwinningsparade. Om tien uur is het al verzamelen in San Nicolas. Vandaar trekt de kilometers lange karavaan via het enige district dat de MEP trouw is gebleven naar de andere kant van het eiland. Langs de route hebben zich vele duizenden toeschouwers geïnstalleerd, voorzien van goedgevulde koelboxen want tussen de eerste en de laatste auto zit vier uur.

Uitgekeken wordt er deze zondag ook naar het bekend worden van de voorkeursstemmen. Omdat alle kandidaten met behulp van sponsors en aanhangers intensieve persoonlijke campagnes voeren, gaan niet, zoals in Nederland waar veelal namen op de lijsten staan die voor de kiezers volstrekt onbekend zijn, de meeste stemmen automatisch naar de nummer 1. Op Aruba moeten ook de lijsttrekkers strijden voor elke stem.

Dat heeft Mike Eman, voor zover zijn taak als premier dat toeliet, met succes gedaan: hij wordt met 8.222 stemmen (14,2 procent) voor de derde achtereenvolgende keer uitgeroepen tot de votegetter. Minister van Toerisme, Vervoer en Arbeid Otmar Oduber is goed voor 4.006 stemmen, Benny Sevinger, minister van Integratie, Infrastructuur en Milieu voor 3.932. MEP-leider Wever-Croes valt daardoor met 3.396 stemmen buiten de top 3.

Haar neef Glenbert heeft het als lijstduwer relatief beter gedaan. Dankzij 2.371 voorkeursstemmen keert de zoon van Betico terug in de politieke arena. Dat kan dus nog gezellig worden als tijdens de jaarlijkse ontmoeting van de parlementaire delegaties van de vier koninkrijkslanden een maatje van vader en zoon Bouterse aanschuift.

Vijf maanden nadat Eman met het dagelijkse campagneoverleg in zijn huiskamer begon, wordt er op 1 oktober een punt achter de campagne gezet met een dankmis in de kerk van Dakota.

Na een korte formatieperiode kan het kabinet-Eman II op 30 oktober worden beëdigd.

Het nawoord

Met de overtuigende zege van de AVP heeft de Arubaanse kiezer het kabinet van Mike Eman niet alleen beloond voor zijn daden in de afgelopen vier jaar maar ook het mandaat gegeven voor impopulaire maar noodzakelijke ingrepen. Zo duldt de tweede fase in de hervorming van het socialevoorzieningsstelsel niet langer uitstel. Het directe gevaar op omvallen van de fondsen voor de AOV, ambtenarenpensioenen en ziektekosten heeft Eman I weten af te wenden, het is aan Eman II om ze nu ook toekomstbestendig te maken. Dat betekent bijvoorbeeld een verhoging van de pensioenleeftijd, een verhoging van de premies of een combinatie daarvan. Er is voor de nieuwe regering geen excuus om daarmee te treuzelen. In de sociale dialoog hebben de werkgeversorganisaties en vakbonden de urgentie immers reeds erkend, zoals ook elke weldenkende burger al voor de stembusgang begreep dat welke regering er ook zou komen, het socialevoorzieningsstelsel op de schop moet worden genomen.

Een ander heikel onderwerp waar Eman in zijn tweede regeertermijn niet omheen kan, is het overheidsapparaat. Dat is simpelweg te groot en dus te duur. De noodzaak om daar het mes in te zetten, zal evenmin door iemand worden bestreden. Het kleiner maken van de overheid helpt het begrotingstekort verder terug te dringen. De AVP heeft beloofd in 2016 een structureel begrotingsevenwicht te bereiken zodat daarna kan worden begonnen met het afbouwen van de staatsschuld. Dat gaat niet lukken als dat alleen van economische groei moet afhangen, dus zal er ook in de kosten moeten worden gesnoeid. Pijnlijk maar nog altijd beter dan het heilloze middel dat de MEP voorstaat: het invoeren van een VAT waarmee het fragile herstel van de economie wordt gebroken.

Een reorganisatie van overheidsdiensten biedt het nieuwe kabinet, in combinatie met het verzelfstandigen van niet tot de kerntaken behorende activiteiten, meteen de kans om de interne efficiency en de kwaliteit van de dienstverlening aan

burgers en bedrijven te verbeteren. Om in termen van de minister-president te spreken: niet alleen vijfsterrenhotels maar ook een vijfsterrenoverheid.

Van het kabinet-Mike Eman II kan worden verwacht dat het Bo Aruba-programma wordt voortgezet en dat dus het opknappen van verpauperde wijken onverminderd doorgaat, de green corridor naar San Nicolas en de rondweg om Oranjestad worden aangelegd, een tweede windmolenpark en het bij het vliegveld geplande zonnepanelenpark worden gerealiseerd, de gatewayfunctie van Aruba tussen Europa en Latijns-Amerika in samenwerking met Nederland verder inhoud wordt gegeven, het succesvol gebleken toerismebeleid wordt gecontinueerd, maar ook dat thema's als de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs, de verhoging van de veiligheid en de jeugdzorg de aandacht krijgen die zij verdienen. Ainda falta dus.

Aruba staat er heel wat beter voor dan vier jaar geleden. De kiezer vindt, zo blijkt uit de groei van de AVP, dat premier Mike Eman en zijn ministers bon trabou hebben geleverd. Maar het karwei is nog niet af. Van de nog verder verzwakte MEP heeft Eman II weinig te duchten; die partij zag na de verkiezingsnederlaag opnieuw een Statenlid (de vierde) uit de fractie stappen. Een groter gevaar schuilt er in de arrogantie van de (over)macht. Het is zaak dat het kabinet en de Statenfractie van de AVP prudent met hun absolute meerderheid omspringen.

Ik schrijf deze laatste regels op 2 oktober 2013 als ik op het vliegveld Reina Beatrix wacht op mijn terugvlucht naar Nederland. Het was uit journalistieke nieuwsgierigheid dat ik een paar maanden eerder op zoek ben gegaan naar het antwoord op de vraag hoe het kan dat een klein landje als Aruba zich zo snel en zo krachtig aan de crisis heeft ontworsteld. Hoe dichter ik bij het antwoord kwam, hoe lastiger het werd om niet uit de rol van onverschillige verslaggever te vallen. De gedrevenheid van de minister-president en de veerkracht van de bevolking zijn indrukwekkend. Niet dat het allemaal rozengeur en maneschijn is op Aruba. De vijfsterrensamenleving is nog ver weg. Voor Mike Eman is dat de drijfveer om na vier slopende jaren even monter als altijd aan een tweede regeertermijn te beginnen.

En Nederland? Daar zijn, zo lees ik in de krant die de stewardess mij aanreikt, de algemene financiële beschouwingen opgeschort voor de zoveelste poging een gelegenheidscoalitie bij elkaar te harken. Ik vrees dat het weer er ook wel knudde zal zijn.

